

Надія Кравцова
Ольга Придаток
Валентина Романова

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

ЧАСТИНА
1

Видавництво

«Підручники
і посібники»

БАГАТОЗНАЧНІ
СЛОВА
ручка, корінь

ПЕРЕНОСНЕ
ЗНАЧЕННЯ
веселі
бджоли

ПРЯМЕ
ЗНАЧЕННЯ
веселі діти

СИНОНІМИ
горизонт,
небосхил,
обрій

ОДНОЗНАЧНІ
СЛОВА
олівець,
квасоля

АНТОНІМИ
згадав — забув

ЗНАЧЕННЯ
СЛОВА

ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ УКРАЇНИ

Державний Гімн

Слова П. Чубинського Музика М. Вербицького

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:

Душу й тіло ми положим
за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття,
козацького роду.

Державний Герб

Державний Прапор

Надія Кравцова
Ольга Придаток
Валентина Романова

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 3 класу закладів
загальної середньої освіти

У двох частинах

ЧАСТИНА
1

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Тернопіль
Видавництво «Підручники і посібники»
2020

УДК 811.161.2(075.2)
К77

Підручник написано відповідно
до Типової освітньої програми,
розробленої під керівництвом **О. Я. Савченко**

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 21.02.2020 № 271)

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

Інтернет-підтримка.
Інтерактивні завдання, тести, вправи
розміщено на сайті
www.pp-books.com.ua

Кравцова Н.

К77 Українська мова та читання : підруч. для 3 кл. закл. загал.
серед. освіти. У 2-х ч. Ч. 1 / Н. Кравцова, О. Придаток, В. Ро-
манова. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2020. —
144 с.

ISBN 978-966-07-3630-6
ISBN 978-966-07-3631-3 (Ч. 1)

УДК 811.161.2(075.2)

ISBN 978-966-07-3630-6
ISBN 978-966-07-3631-3 (Ч. 1)

© Кравцова Н., Придаток О., Романова В., 2020
© Вид-во «Підручники і посібники», оригінал-макет підручника, 2020

Привіт, дорогі третьокласники і третьокласниці,
любі хлопчики й дівчатка!

Вересень покликав дітей до школи. З великою радістю чекаю на вас і я, ваша добра приятелька — «Українська мова». Ми з вами знову помандруємо стежками цікавих мовних знахідок та відкриттів. Я допоможу вам збагатити ваше мовлення новими словами, поведу у світ цікавого мовознавства.

Разом ми все зуміємо і здолаємо ще одну вершину до Країни знань.

Успіхів вам у вивченні мови!

Умовні позначення

— початок уроку

— домашнє завдання

— мовно-логічні завдання

— дослідження мовних явищ

— словникова скарбничка (слово, вимову і написання якого потрібно запам'ятати)

— робота в парі, групі

ЗВУКИ І БУКВИ. АЛФАВІТ. НАГОЛОС

ЗВУКИ І БУКВИ

1. 1. Розгадай ребуси. Запиши слова-відповіді.

3

і

6

2. Прочитай.

Ми їх чуємо. Ми їх бачимо. Ми їх промовляємо. Ми їх пишемо.

3. Виконай завдання на вибір.
- Випиши речення, у яких ідеться про звуки.
 - Випиши речення, у яких ідеться про букви.
4. Пригадай, чи завжди одна буква позначає один звук.

2. 1. Спиши речення, замінюючи звукові схеми словами.

Після літа настала

Вона має чарівні

Золотá — для та

Червона — для

Слова для довідки: калини, беріз, фарби, кленів, осінь.

2. Підкресли слово, у якому звуків менше, ніж букв.

3. 1. Розглянь малюнки.

2. Запиши парами назви предметів, зображених на кожному малюнку. Які звуки змінили значення слів? Підкресли букви, що позначають ці звуки.

Зразок. Мишка — шишка.

3. З однією парою слів (на вибір) складіть і запишіть жартівливе речення.

4. Запиши слова в порядку збільшення або зменшення кількості звуків у кожному з них.

Шуба, метелик, тінь, ставок, верба.

АПОСТРОФ

5. 1. Прочитай слова.

Буряк, бур'ян, літера, кав'ярня, десять, рюкзак, м'ята, дев'яносто, м'який, кур'єр, п'ятнадцять.

2. Пригадай, чому в одних словах ми пишемо апостроф, а в інших — ні.

3. Спиши слова з апострофом. Постав у них наголос.
4. Пригадай, як потрібно переносити слова з апострофом.

бур'-ян

кав'-ярня

6. 1. Прочитай вислови та їх пояснення. Наведи приклади ситуацій, коли їх уживання буде доречним.

1. *Дорожити своїм ім'ям* — відповідально ставитися до всіх справ, які робиш. 2. *П'яте через десяте* — виконувати роботу як-небудь. 3. *Зарубати на носі* — добре запам'ятати.

2. Виконай завдання на вибір.

- Спиши один вислів та його пояснення, підкреслюючи слова з апострофом.
- Випиши слова з апострофом, поділивши їх для переносу.

7. 1. Розгляньте малюнки. У назвах яких предметів ставлять апостроф? Запишіть ці слова.

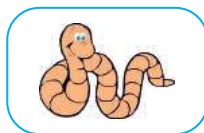
2. Доведіть одні одним, що апостроф ставити потрібно / не потрібно. Своє доведення починайте так:

У цьому слові потрібно / не потрібно ставити апостроф, оскільки ...

3. Складіть за малюнками речення, використовуючи слова з апострофом.

8. 1. Розглянь зображення, назви їх.

2. Виконай завдання на вибір.
- Запиши назви зображень.
 - Склади і запиши речення, використовуючи якомога більше слів з апострофом.

ПРАВИЛЬНА ВИМОВА СЛІВ ЗІ ЗВУКОМ [ґ]

9. 1. Знайди та прочитай слова.

Код 1. 2а, 3б, 3в, 3б.

Код 2. 2а, 3б, 4а, 1в, 4в.

Код 3. 2а, 3б, 1а, 1б, 3б

Код 4. 2а, 3б, 1а, 1б, 3а, 4а, 4б.

Код 5. 2а, 2б, 2в, 4б.

	а	б	в
1	з	д	о
2	ґ	у	л
3	и	а	в
4	н	я	к

2. Запиши утворені слова. Підкресли букву, яка є спільною для усіх слів. Що ти знаєш про цю букву?

3. Вигадайте історію, уживаючи якомога більше слів із буквою «ґе».

10. 1. Прочитай скоромовку, правильно вимовляючи звук [ґ].

Ґава кличе до сніданку ґавенят своїх на ґанку.

2. Вивчіть скоромовку напам'ять та позмагайтеся, хто швидше її промовить.
3. Виконай завдання на вибір.
- Спиши скоромовку.
 - Запиши скоромовку з пам'яті.

11. 1. Прочитай текст. Що було для тебе новим? Що б ти хотів / хотіла ще дізнатися про ці предмети?

Як ви гадаєте, що спільного між ґулею та ґудзиком?

Виявляється, вони — родичі.

Давнє слово «ґудз» було поширене на Прикарпатті. Означало воно «вузол», «ґуля». А невеличку ґулю звали «ґудзиком». Згодом наші предки навчилися виготовляти предмети, схожі на невеличкі ґульки, для того, щоб пришивати їх до верхнього одягу. Нині виготовляють дерев'яні, металеві та пластикові ґудзики.

2. Спиши речення (на вибір), у якому є слова з буквою ґ.

12. 1. Прочитай вірш, уставляючи потрібну букву.

В багатьох словах цікавих ..уля, ..ніт, дзи..ар і дзи..а,
я красуюсь, наче пава: ..алама..а*, ..ринджолята...
..рунт, і ..аблі*, і ..ирлі..а*, Тож прийміть мене, малята.

Ліна Біленька

2. Випиши слова з буквою «ґе».

* *Ґаблі* — вила із трьома затупленими зубцями.

* *Ґирліґа* — довга палиця з ключкою на кінці, якою користуються вівчарі.

* *Ґаламаґа* — людина, яка любить вигадувати нісенітниці.

ПРАВИЛЬНА ВИМОВА СЛІВ ЗІ ЗВУКАМИ [ДЗ], [ДЗ'], [ДЖ]

- 13. 1.** Прочитай. На місці буквосполучень **дж**, **дз** вимовляй один звук.

На джипі біля **джерела** проїжджав джміль. У дзеркальці він побачив джина, який розсаджував **дзвіночки**. А **бджола** літала над кукурудзою.

- 2.** Серед виділених слів знайди слова, які мають таку звукову будову:

- 14. 1.** Спиши, вставляючи пропущені букви. Полічи, скільки букв та звуків у виділених словах.

Ви_вонює, **гу_ик**, виси_ували, ви_енькує, **_він**, **_инси**, **_емпер**, **_юрчить**, **ра_у**.

- 2.** Як ти гадаєш, чому кількість звуків і букв у словах не збігається? Із двома словами (на вибір) склади речення.

- 15. 1.** Утворіть пари слів: *що робити?* — *що роблю?*

Сидіти —	Будити —	Радити —
Ходити —	Водити —	Садити —
Зразок. Їздити — їжджу.		

- 2.** Пригадайте, як переносити слова зі звуками [дз], [дз'], [дж].

поса-джені	за-дзвенів
посадже-ні	задзве-нів

- 3.** Запишіть утворені слова, поділивши їх для переносу. Перевірте роботу одні в одних.

- 16. 1.** Прочитай і відгадай загадку.

Живим зерном **народжений**,
живу я на землі.
Щодня **рум'яним сонечком**
я **сходжу** на столі.

- 2.** Як ти розумієш словосполучення *рум'яним сонечком*?

- 3.** Виконай завдання на вибір.

- Спиши загадку. Підкресли слова, у яких звуків менше, ніж букв.
- Випиши виділені слова, поділивши їх для переносу різними способами.

ПРАВИЛЬНА ВИМОВА СЛІВ ІЗ ПОДОВЖЕНИМИ ПРИГОЛОСНИМИ ЗВУКАМИ

17. 1. Прочитай прислів'я та приказки. Як ти їх розумієш?

1. Літо дає **коріння**, а осінь — насіння. 2. **Осінній** дощ дрібно сіється, та довго тягнеться. 3. Навесні хоч рікою **пролле** — краплі не видно. Восени ситом просіє, а воду хоч відром черпай.

2. Спиши виділені слова відповідно до зображених схем.

Пригадай!

Подовжений звук позначають двома однаковими буквами.

4. Пригадай, як переносять з рядка в рядок слова з подовженими приголосними.

насі-ння

насін-ня

18. 1. Додайте відповідні склади так, щоб утворилися слова з подовженими приголосними звуками.

Склади для довідки: -ття, -сся, -ння, -лля, -чця.

2. Запишіть утворені слова.

3. Перевірте одні в одних правильність виконання завдання.

19. Прочитай сполучення слів та склади з ними речення.

Виразне читання, цікаве оповідання, ясне проміння, таблиця множення, золоте волосся, смачне насіння, буре вугілля.

20. 1. Прочитай та відгадай загадки.

1. На терезах не зважиш, на базарі не купиш. 2. На стелі в куточку висить сито, не руками звито. 3. Удень з ногами, а вночі без ніг. 4. Густих ліс на голові зріс. Як повиростає, в коси заплітають.

2. Спиши дві загадки з відгадками. У словах постав наголос.

Слова для довідки: яннитувап, яннанз, яссолов, яттузв.

АЛФАВІТ. РОЗТАШУВАННЯ СЛІВ ЗА АЛФАВІТОМ

21. 1. Відгадай загадку.

Букви всі — від **А** до **Я**, —
як одна міцна сім'я.
Варто всіх у цій родині
знати грамотній дитині.

2. Поміркуйте, де використовують алфавіт.

3. Пригадайте, які букви позначають два звуки. Які звуки позначають двома буквами? Яка буква не позначає звука?

Український алфавіт

Аа	Бб	Вв	Гг	Ґґ	Дд	Ее	Єє	Жж	Зз
(а)	(бе)	(ве)	(ге)	(ґе)	(де)	(е)	(є)	(же)	(зе)
Ии	Іі	Її	Йй	Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп
(и)	(і)	(ї)	(йот)	(ка)	(ел)	(ем)	(ен)	(о)	(пе)
Рр	Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	Чч	Шш	Щщ
(ер)	(ес)	(те)	(у)	(еф)	(ха)	(це)	(че)	(ша)	(ща)
Ь				Юю		Яя			
(м'який знак)				(ю)		(я)			

22. 1. За допомогою алфавіту встав у прислів'я пропущені слова.

1. Потрібно

24	28	11	23	31	22	33
----	----	----	----	----	----	----

 — завжди пригодиться.

2. Добре того навчати, хто хоче все

10	18	1	23	11
----	----	---	----	----

.

2. Спиши утворені прислів'я.

23. 1. Прочитай слова, близькі за значенням до слова **водойма**.
Запиши їх в алфавітному порядку. У словах на ту саму букву бери до уваги наступні літери.

Водойма, болото, струмок, ручай, море, океан, джерело, ріка, озеро.

2. Як ти гадаєш, де можна використати цей список?

24. 1. Запиши назви тварин України за алфавітом для створення лепбука.

Вовк, їжак, борсук, заєць, ведмідь, білка.

2. Підкресли слово, у якому звуків менше від букв.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Усний переказ за планом

25. 1. Вправа
«Квест».

6 1 5 6 3

2

2 1

акваріум

акваріум

2. Зіскануй QR-код і переглянь відео «Акваріумні рибки».

26. 1. Прочитай текст. Як ти гадаєш, де діти побачили акваріум?

Велике бажання

Кирилко із Соломійкою розглядали новий акваріум.

— Які маленькі рибки! — здивувався хлопчик. — А це їхня домівка?

— Так, вони живуть в акваріумі.

— Які чудернацькі акваріумні рибки! — дивувався Кирилко. — Різнокольорові, як папуги. Смугасті, як зебри. Вусаті, як річкові соми.

— А ця рибка — золота, — показала Соломійка на рибку з пишним хвостиком. — Вона виконує бажання.

— То нехай допоможе мені вивчити нові слова!

— Так і буде, — усміхнулася Соломійка. — Добрий початок є! Це слово — **акваріум**.

2. Дай відповіді на запитання (усно).

1. Що розглядали Кирилко із Соломійкою?
2. Що здивувало хлопчика?
3. Як називають домівку для рибок?
4. Які риби жили в акваріумі?
5. Як називають рибку, що виконує бажання?
6. Яке бажання було в Кирилка?
7. Що відповіла хлопчикові дівчинка?

27. Як ви гадаєте, чи може щука жити в акваріумі? Обговоріть це питання. Свою дискусію розпочинайте словами:

Я гадаю, що

Я погоджуюся / не погоджуюся з тобою, тому що... .

28. 1. Які, на твою думку, букви потрібно написати в поданих словах? Як упевнитися в правильності їх написання?

а) написати будь-яку букву;

б) знайти слово в словнику.

ас..альт

ап..льсин

2. Досліди, як за допомогою словника ми можемо дізнатися, які букви потрібно писати в цих словах.

Крок 1. Зверни увагу, у якому порядку записані слова в словнику.

а) у будь-якому порядку; б) в алфавітному порядку.

Крок 2. Знайди їх у словнику. Зверни увагу, з урахуванням якої букви алфавіту (першої, другої, третьої, ...) вони записані в словнику.

Крок 3. Запиши слова *асфальт*, *апельсин* у тому порядку, як вони розташовані в словнику. Підкресли вставлену букву.

Крок 4. Зроби висновок та порівняй його із правилом.

Слова **в словнику** розташовані **за алфавітом**. Коли потрібно знайти два слова на одну букву, то першим шукають те слово, друга буква якого стоїть першою в алфавіті.

асфа́льт

асфа́льт

апельси́н

29. 1. Прочитай на́зви овочів та фруктів.

Яблука, груші, гарбуз, мандарини, буряки, сливи, морква, лимони, диня, лайм, огірки, апельсини, авокадо, картопля, банани.

2. Виконай завдання на вибір.

- Склади та запиши список фруктів за алфавітом.
- Склади та запиши список овочів за алфавітом. Пригадай, героями якої української народної пісні вони є.
- 3. Перевір правильність виконання завдання за словником.
- 4. Склади речення, уживаючи якомога більше записаних слів.

30. Випишіть зі словника п'ять слів на третю букву ваших імен та чотири слова на другу літеру ваших прізвищ.

31. Випиши зі словника на́зви дев'яти дерев за алфавітом.

32. 1. Прочитай вірш. Як ти розумієш вислів *упіймати ґаву*? Пригадай випадок, коли доречно вжити цей вислів.

ґава

Кіт облизується ласо:
ґава в **дзьобі** держить м'ясо.
Ось поклала біля себе,
а коту того і треба.
Подивилась ґава вбік —
кіт за **м'ясо** та й утік.
А малятам смішно стало:
ґава ґаву упіймала!

Грицько Бойко

- 2. Випиши з вірша по два слова з наголосом на першому, другому, третьому складах. Познач наголос.
- 3. Побудуй звукові моделі виділених слів.

33. 1. Прочитай слова. Запиши їх за алфавітом.

Понеді_ок, д_иґа, гер_й, вира_но, п'_тниця, дід_сь.

2. Перевір себе: з пропущених букв склади слово.
Чим цікава ця пташка?

3. Підкресли слова, у яких кількість звуків та букв
різна. Поясни, чому ти так вважаєш.

34. 1. Прочитай назви птахів. Запиши їх у порядку розміщення
звукових схем.

Вивільга, шпак, зяблик, лелека, щиглик, ластівка, шуліка.

2. Пригадай алфавіт. Чи записані ці слова за алфавітом?

35. Спиши два послідовні речення з книжки, яку ти зараз
читаєш. Постав у кожному слові наголос.

СЛОВО. ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

БАГАТОЗНАЧНІ СЛОВА

36. 1. Зіскануй QR-код і за допомогою тлумачного словника
досліди значення слова *усмішка*.

Крок 1. Знайди в тлумачному словнику значення слова *усмішка*.

Крок 2. Скільки значень має це слово?

Крок 3. Яка спільна ознака значень слова *усмішка*?

йіртсан

йинраг

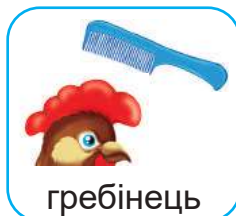

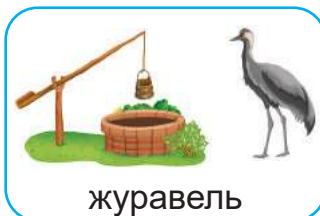
Слова можуть бути **однозначними** й **багатозначними**. Одне значення мають переважно назви людей за різними ознаками, назви тварин, рослин, конкретних предметів тощо. Багатозначним є слово, що має два і більше значень. Багатозначні слова називають предмети, ознаки, дії, у чомусь подібні між собою.

Цікаво знати! Переважна більшість слів української мови — багатозначні.

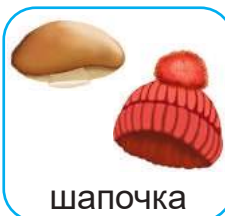
- 37.** Розглянь зображення. Прочитай слова. На кожному малюнку знайди одну основну ознаку, спільну для обох предметів.

гребінець

журавель

шапочка

вушко

- 38.** 1. За допомогою тлумачного словника визначте однозначні та багатозначні слова.

Ніжка, дитина, голова, школа, **ручка**, комп'ютер, цукерка, горобець, носик.

2. Складіть речення з виділеним словом так, щоб воно мало різні значення.

- 39.** 1. Прочитай і спиши текст. Що було для тебе новим? Що ти хочеш ще дізнатися про туфельку? Зіскануй QR-код, щоб побачити справжню інфузорію-туфельку.

Якщо ви дослідите під мікроскопом краплю води зі ставка, то обов'язково побачите маленьку істоту. Вона має витягнуту форму, що нагадує туфельку. Один кінець туфельки заокруглений, а інший — звужений. Важко повірити, але ця істота належить до тварин: вона харчується мікроскопічними рослинами, пересуваючись у пошуках їжі.

2. Як ви гадаєте, слово *туфелька* однозначне чи багатозначне? Обговоріть це питання. Свою дискусію розпочинайте словами:

Я гадаю, що ...

Я погоджуюся / не погоджуюся з тобою, тому що ...

40. Випиши з хрестоматії для читання два речення. Підкресли в кожному реченні по одному слову. Досліди за допомогою тлумачного словника, скільки значень мають ці слова.

ПРЯМЕ ТА ПЕРЕНОСНЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІВ

41. 1. **Пригадай!** Слова можуть мати пряме та переносне значення.

2. Досліди, яке значення записують у тлумачному словнику спочатку: пряме чи переносне? Чому?

42. 1. Зі слів першого та другого рядків складіть словосполучення. Визначте, яке сполучення слів ужито в прямому значенні, а яке — в переносному. Доведіть свою думку.

Солодка, вишневе, золотий, гострі.

Ножиці, плаття, слова, вода, голос, ланцюжок, усмішка, годинник, варення.

2. Виконайте завдання на вибір.

- Запишіть сполучення слів із прямим значенням.
- Запишіть сполучення слів із переносним значенням.

3. Обміняйтеся зошитами та перевірте одні в одних правильність виконання завдання.

43. 1. Прочитай. Випиши «зайві» сполучення слів. Як ти гадаєш, чому вони «зайві»?

Шепоче бабуся, шепоче ліс, шепочуть діти. Усміхається сонце, усміхається тато, усміхається мама. Іде дощ, іде Софійка, іде Кирилко. Безмежне море, пшеничне море, блакитне море. Колючий будяк, колючий їжак, колючий погляд*. Летить час, летить лелека, летить метелик.

* *Колючий погляд* — неприємний погляд.

2. Із двома словосполученнями (на вибір) склади та запиши речення.
3. Пригадай, у яких текстах вживаються слова в переносному значенні.

44. 1. Прочитай і спиши текст.

Ростуть над ставком дві берези. Стрункі, високі, білорі. Опустили деревця зелені коси. Віє вітер, розчісує їх. Тихо шелестять листям берізки. То вони про щось розмовляють.

За Василем Сухомлинським

2. Підкресли слова, ужиті в переносному значенні.

СИНОНІМИ

45. 1. Знайди та прочитай слова.

Код 1. 2а, 1а, 1б, 2б, 2г, 1в, 1б, 1г.

Код 2. 2а, 1а, 1б, 3в, 3г, 1в, 1б, 1г.

Код 3. 3а, 3б, 2в, 1а, 3б, 2г, 1б, 2г, 1г, 1б, 3г, 1б, 1г.

	а	б	в	г	д
1	р	и	н	й	л
2	п	я	б	з	ч
3	д	о	є	м	в

2. Досліди значення розшифрованих слів.

пріязний

пріязний

Крок 1. У тлумачному словнику знайди значення слів *приємний, пріязний, доброзичливий*.

Крок 2. Як ти гадаєш, слова *приємний, пріязний, доброзичливий* близькі чи протилежні за значенням?

Крок 3. Для чого, на твою думку, потрібні близькі за значенням слова?

Крок 4. Зроби висновок, зістав його з правилом.

Синоніми — це слова, різні за звучанням і написанням, але **близькі за значенням**. Синоніми допомагають уникнути повторів, точніше висловити думку.

46. 1. Прочитай і спиши речення.

Слова-синоніми відрізняються відтінками значень.

2. Попрацюй зі словником синонімів. Випиши з нього синоніми до одного слова (на вибір). Знайди спільне і відмінне в значенні цих слів.

47. Розглянь зображення. Прочитай слова для довідки. Запиши групи слів-синонімів у порядку розміщення малюнків.

Слова для довідки: будинок, хліб, хата, бузько, опадають, паляниця, лелека, облітають, буханець, будівля, бусол, осипаються.

Зразок. Лелека, бусол, бузько.

48. 1. Прочитай і відгадай загадку.

Гриць дивується, питає,
що за пташка так співає:
як горобчик, цвірінчить,
мов сорока, скрекотить? (За Василем Шаройко).

2. Спиши. Знайди і підкресли синоніми до слова *щебече*.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання основної частини казки за сюжетними малюнками і планом

49. Прочитай і відгадай загадку.

Покрути його педалі —
повезе в далекі далі.
Є звичайний, є гірський,
жовтий, білий, голубий.

велосипéd

велосипéd

- 50.** Прочитай початок та кінець казки. За планом та малюнками склади її основну частину.

Мрії збуваються

Якось на великому заводі народився **маленький** дитячий велосипед. Пофарбували його в зелений колір, на руль причепили кнопку-сигнал і **відправили** в магазин.

У магазині він стояв поряд з великими сучасними велосипедами. **Приходили** покупці, купували великі велосипеди і **раділи** своїй покупці.

Засмутився маленький велосипедик, що він нікому не потрібний. Йому так хотілося мчати свого господаря з вітерцем, дзеленчати дзвоником, а увечері тихенько засинати.

Якось приснився велосипедиду сон.

Відтоді маленький велосипед став справжнім другом для веселої Софійки. На прогулянці вони завжди разом, дарують одне одному радість і задоволення.

ПЛАН

1. Народження велосипедика.
2. Велосипедик у магазині.
3. Мрії маленького велосипедика.
4. Зустріч у магазині.
5. Подарунок Софійці.
6. Нерозлучні друзі.

- 51.** Добери і запиши синоніми до виділених у тексті слів. За потреби користуйся словами для довідки або словниками.

Слова для довідки: тішилися, вислали, веселилися, прокидатись, крихітний, віддали, дрібний, завітали.

АНТОНИМИ

52. 1. «Перестрибуючи» через кружечок, прочитай слово. Яке слово залишилося ще прочитати?

п р і а з н н о о

2. Досліди значення розшифрованих слів.

Крок 1. Як ти гадаєш, слова *рано* і *пізно* близькі чи протилежні за значенням?

Крок 2. Для чого, на твою думку, потрібні протилежні за значенням слова?

Крок 3. Зроби висновок та зістав його з правилом.

Пари слів, які мають **протилежне** значення, називають **антонімами**. Антоніми допомагають увиразнити нашу мову.

53. 1. Прочитай текст. Які слова допомогли тобі краще уявити події?

У глибокому ставку жила велика жаба. А в мілкій калюжці — маленька. Зранку і ввечері вони полюбляли разом квакати. Велика жаба квакала голосно, а маленька — тихо. І неповороткий жучок, і прудкий **метелик** захоплювалися їх чудовим кваканням.

2. Випиши антоніми парами.
3. За допомогою тлумачного словника визнач, однозначним чи багатозначним є виділене слово.

54. 1. Користуючись алфавітом, прочитай слова. За потреби повернись на с. 10.

10, 11, 17, 1

3, 12, 6, 16, 12, 23, 1, 23, 11

30, 7, 6, 21, 11, 14

10, 6, 19, 21, 19, 3, 12

2. Знайди в словнику антонімів протилежні слова до розгаданих. Запиши їх парами за зразком.

Зразок. Щедрий — скупий.

55. 1. Прочитай прислів'я. Як ти їх розумієш?

1. Краще **віддати** своє, ніж узяти **чуже**. 2. **Ситий** голодного не розуміє. 3. **Більше** діла — менше слів. 4. **Сьогодні** знаєш — завтра вмієш. 5. Гірка робота та **солодкий** хліб.

2. До виділених слів випиши антоніми за зразком.

Зразок. Віддати — узяти.

56. 1. Позмагайтеся, хто знайде на малюнку якомога більше пар антонімів.

2. Виконайте завдання на вибір.

- Складіть і запишіть речення з парою антонімів.
- Складіть і запишіть невелику розповідь за малюнком, використовуючи антоніми.

57. Виконай завдання на вибір.

- Випиши зі словника антонімів п'ять пар протилежних за значенням слів.
- Віднови вірш, замінивши виділені слова на антоніми. За потреби користуйся словами для довідки. Спиши відновлений вірш.

Темне сонечко **відпочило**

і за обрій покотилось.

Синій **ранок** вже надворі —

потухли останні зорі (За Вірою Пароною).

Слова для довідки: втомилось, вечір, перші, ясне, завітились.

58. Вправа «Квест».

вогнище

вогнище

- 59.** 1. Прочитай і спиши уривок вірша. Зіскануй QR-код та переглянь відеоролик.

Ватра, вогнище, багаття!
А вогонь один? Та ні!
Різні назви, різні плаття,
різні лики вогняні.

Дмитро Павличко

2. Знайдіть та підкресліть синоніми. За допомогою тлумачного словника визначте спільне та відмінне в їх значеннях.
3. Знайди у вірші слово, ужите в переносному значенні. Придумай і запиши речення, у якому це слово вживалося б у прямому значенні.

- 60.** 1. Прочитай та відгадай загадки.

1. Чорна корова всіх людей поборолла, а білий віл всіх людей підвів*. 2. Вдень вікно розбивається, а вночі само вставляється. 3. Що сирим не їдять, а вареним викидають? 4. Вночі спить на землі, а вранці тікає. 5. Коли іде, гомонить, коли зупиниться — мовчить.

2. Випиши з кожної загадки пари антонімів.

- 61.** Створи словник «Значення слова». Для цього об'єднайтесь у групи «Багатозначні слова», «Пряме та переносне значення слів», «Синоніми», «Антоніми». Кожній групі потрібно на окремому аркуші паперу написати назву групи і приклади таких слів.

* Підвів — підняв, розбудив.

БУДОВА СЛОВА

ФОРМИ СЛОВА. ЗАКІНЧЕННЯ

- 62.** 1. Прочитай текст, відновлюючи пропущені частинки слів.
Що ти ще знаєш про вербу?

Весною на верб.. красуються білі пухнасті котики. Верб.. — народний символ нашої Батьківщини. Українці здавна шанують верб.. . У народі кажуть, що без верб.. та калини немає України.

2. Запиши відновлені слова в стовпчик. Однакове чи різне значення вони мають? Чим вони відрізняються?

Слова *на вербі, верба, вербу, верби* — це **форми одного слова**.

3. Змінну частину слова познач так: верб[а].

Закінчення — це змінна частина слова. Щоб визначити закінчення, потрібно змінити слово.

4. Як ти гадаєш, чому **закінчення** має таку назву?

- 63.** 1. Досліди, для чого потрібне закінчення.

Крок 1. Прочитай. Зміни виділені слова так, щоб утворилося речення.

У вересні на **дерева** з'являється перше **жовтенький** листя.

Крок 2. Як ти гадаєш, для чого потрібні закінчення? Зроби висновок та зістав його з правилом.

Закінчення слугують для зв'язку слів у реченні. За допомогою закінчень утворюються **різні форми одного слова**.

2. Запиши відновлене речення. Виділи закінчення.

- 64.** 1. Розгадайте ребус.
2. Знайдіть у тексті та запишіть форми цього слова.

Мальва у садочку виросла на славу.
Сонечко ту мальву в променях купало.
Вранці роси мальві умивали щічки.
Милувалась мальвою дівчинка Марічка.

3. Позначте закінчення у записаних словах.
4. Обміняйтеся зошитами, перевірте правильність виконання одні в одних.

65. 1. Прочитай і спиши прислів'я та приказки про калину.

1. Любуйтеся калиною, коли цвіте, а дитиною — коли росте. 2. Заливається, як соловейко на калині. 3. Не ламайте калину, бо накличете мороз. 4. Калина — як дівчина у лузі.

2. Знайди в записаних реченнях форми слова *калина*. Виділи змінну частину в цих словах (закінчення).

66. 1. Прочитайте, змінюючи слова в дужках. Спишіть відновлений текст. Позначте у змінених словах закінчення.

Чи знаєте ви, що Швейцарія славиться найдорожчими (цукерки)? Особливістю таких шоколадних (цукерки) є їхня дорогоцінна їстівна фольга із золота. Інгредієнти для (цукерки) були дібрані з різних куточків світу.

2. Поміркуйте, чому не варто їсти багато цукерок.

67. Досліді, які ще закінчення бувають у словах.

Крок 1. Запиши в стовпчик слово *шоколад*, змінюючи його за питаннями.

У мене багато (*чого?*)

Мама прикрасила торт (*чим?*)

Мені подарували (*що?*)

Крок 2. Познач у змінених словах закінчення.

Крок 3. Чи є у слові *шоколад* закінчення? Зроби висновок.

Слово **шоколад** має нульове закінчення. Воно не виражене в мовленні звуком і не позначається буквою. При змінюванні слова на місці нульового з'являється інше закінчення: **шоколад** , **шоколаду** , **шоколадом** .

68. 1. Прочитай.

Половина населення земної кулі харчується рисом. Жоден обід не обходиться без хліба. Науці стало відомо, що найдавніший хліб був із жолудів. Рис — болотяна рослина. У хлібі є всі речовини, необхідні для життя людини. Багато відкриттів і знахідок було зроблено для отримання сучасного хліба. З рису отримують крупи, борошно, крохмаль.

2. Виконай завдання на вибір.

- Спиши речення про рис. Знайди форми слова *рис* та познач у них закінчення.
- Спиши речення про хліб. Знайди форми слова *хліб* та познач у них закінчення.

69. 1. Прочитай уривок з казки. Чого вчить нас ця казка?

Іде Журавель на прошений **обід**. А **Лисичка** наварила **кашки** з **молочком**, розмазала тонесенько по тарілці та й поставила перед кумом.

2. Випиши виділені слова. Познач у них закінчення.

ОСНОВА СЛОВА

70. 1. Прочитай текст. Що корисного ти дізнався / дізналася?

Чи є **ліки** від поганого настрою? Є! Це **сміх**. **Учені** запевняють, що той, хто часто сміється, не лише рідше хворіє, а й швидше одужує. А саркастична **посмішка** (злісна, уїдлива) шкодить здоров'ю, сприяє захворюванням. Хочете підняти настрій — пожартуйте з друзями, посмійтесь.

2. Досліді, з яких основних частин складається слово.

Крок 1. Випиши виділені слова та познач у них закінчення.

Крок 2. Частину слова без закінчення познач так: .
Це основа слова.

Крок 3. Зроби висновок, як потрібно визначати основу.

Частину слова без закінчення називають **основою**. Основу позначають так: ліки, хлопчик, дівчинка.

Основа може складатися з таких частин:

71. 1. Прочитай приказки. Які з них тебе розсмішили? Чому? Яке значення цих приказок?

1. Жаба в рака гніздо одбила. 2. **Комар парубкові** ногу віддавив. 3. На дубі **свиня** гніздо звила, а вівця прийшла та **крашанку** знесла. 4. Побачив, що на **качках озеро** плаває.

2. Спиши дві приказки (на вибір). У виділених словах познач закінчення та основу.

72. 1. Прочитай веселинку. Що тобі видалося смішним?

На вершечку дуба

Гриць копилить **губу**, пне угору ніс:

— На вершечок дуба вчора я заліз!

— Як же це зідрався на вершечок ти?

Як не побоявся, Грицю, **висоти**?

— А чого б угору я здиратись мав?

Дуб же серед двору спіяний лежав!

Грицько Бойко

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши виділені слова. Познач у них закінчення та основу.
- Пригадай і запиши чотири слова із закінченням **-а**. Познач у них закінчення.

73. Випиши з книги, яку ти читаєш, два речення. Познач у трьох словах закінчення та основу.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання твору-опису на основі власних спостережень

74. Вправа «Квест».

айстра

75. 1. Виконайте завдання на вибір.

- Позмагайтеся, хто утворить довший ланцюжок прикметників, які описують айстру.

Айстра (яка?) ніжна, ..., ...

- Позмагайтеся, хто утворить довший ланцюжок дієслів, які називають дії, що виконує айстра:

Айстра (що робить?) росте, квітне, ...

2. Прочитай вірш Володимира Гаптаря. Чи подобаються тобі айстри? Якого ще кольору вони бувають?

Ну ось і літо золоте
сховалось за дощами.
Лиш айстра у саду цвіте
ясним вогнем прощальним.
Коли ж морози загудуть,
завіють сніговії,
то світлу айстру у саду
зірвати не посміють.

76. За поданим планом склади і напиши твір про айстру. Скажи, чим тобі подобається власний твір.

- Коли ти бачив / бачила айстру?
- Де росте квітка?
- Яка заввишки ця рослина?
- Які листки в айстри?
- Якого кольору квітка?
- На що схожа айстра?
- Як ти ставишся до цих квітів?

КОРІНЬ СЛОВА

77. 1. Прочитай текст. Що цікавого ти дізнався / дізналася?

Колись, давним-давно, жило слово **Сад**. Захотіло воно помандрувати: на людей подивитися й себе показати.

Пішло воно по світах і побачило диво дивнеє.

Виявляється, у слів, як і в людей, є родичі! Ось обабіч дороги **посадили** люди тополі. Вдалині видніється **посадка** з молодих дерев. Он зеленіє **садочок**. А доглядає його **садівник**.

А що вже говорити про слово **ліс**! Ось росте маленький лісок. А ще — лісочок. Ген-ген видніється праліс. Його доглядає лісник. На галявині ростуть лісові ягоди. Навесні тут цвітуть проліски.

Ось такі-то дива в країні Мови.

2. Досліді, чи можна виділені слова назвати словами-родичами.

Крок 1. Запиши виділені слова.

Крок 2. Як ти гадаєш, чи можна ці слова назвати родичами, тобто спорідненими словами?

Крок 3. Знайди спільну частину вписаних слів.

Познач її так: .

Крок 4. Зроби висновок та зістав його з правилом.

Спільну частину споріднених слів називають **коренем**. Корінь слова позначають так: . Споріднені слова ще називають **спільнокореневими**.

78. 1. Випиши з попередньої вправи підкреслені слова. Познач у них корінь (спільну частину).

2. Доведіть одні одним, що корінь позначено правильно / неправильно. Свої міркування починайте так:

У цих словах корінь позначено правильно / неправильно, тому що виділені слова об'єднані одним значенням зі словом Вони мають спільну частину / не мають спільної частини. Отже, ці слова можна / не можна назвати спорідненими.

3. Як ти гадаєш, яке слово з'явилося найпершим? Чому?

79. 1. Прочитай слова.

Лис, миша, лисичка, мишеня, лисенятко, мишка, мишенятко, лисеня.

2. Виконай завдання на вибір.

- Знайди та запиши в стовпчик групу споріднених слів до слова *лис*. Виділи в них корінь.
- Знайди та запиши у стовпчик групу споріднених слів до слова *миша*. Виділи в них корінь.

3. Обміркуйте, чи може бути слово без кореня. Чому?

80. 1. Прочитай вірш Василя Кравчука. Спиши його.

Слон

Слон, слониха й слоненя
йдуть купатися щодня.
Дуже раде слоненятко,
як його купає татко.

2. Знайди до виділеного слова спільнокореневі слова. Познач корінь.

81. 1. Прочитай слова. Які букви пропущено? З пропущених букв склади та запиши слово.

Ас..альт, акваріу.., п..иязний, аб..икос, вогнищ..,
ап..льсин.

фёрмер

2. Прочитай частини слів, утвори з них слова. Як ти гадаєш, яка частина може бути коренем? Чому?

82. 1. Прочитай вірш Василя Зайця. Як ти розумієш заголовок?

Хата на колесах

У нашого тата —
на колесах хата.
Він і мандрівник,
він і будівник.
Де татусь мій мандрував —
скрізь будинки будував.
І в кожне віконечко
тепер світить сонечко.

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши спільнокореневі слова до слова *будівельник*. Доповни ряд слів своїми прикладами. Познач у записаних словах закінчення, основу та корінь.
- Склади та запиши речення про будівельників, використовуючи якомога більше спільнокореневих слів.

83. 1. Ким ти мрієш стати в майбутньому? Що ти робиш для цього?
2. Відгадай професію за описом. Запиши назву професії та споріднені слова до цього слова. Познач корінь.

Лікує, призначає ліки, працює в лікарні.

Майструє, ремонтує, придумує.

Слова для довідки: лікар, лікарка, майстер, майстриня.

84. 1. Прочитай вірш. Як ти розумієш вислів *Всесвіт зорям гнізда в'є*?

а) буде домівку; б) чекає на птахів.

Там, де Сонечко живе,
Всесвіт зорям гнізда в'є.
Сонце в сонячній родині
і матуся, й господиня.

Наталя Карпенко

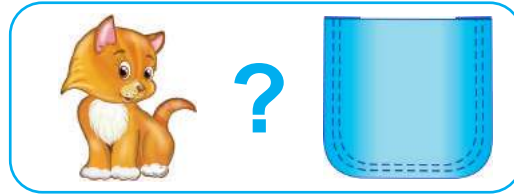

2. Спиши вірш. У спільнокореневих словах познач закінчення, основу та корінь.

85. Як перетворити *кошеня* на *кишеню*?

Підказка. Нам допоможуть букви, які позначають голосні звуки, та наголос.

кише́ня

86. 1. Прочитай вислови та їх пояснення.

1. Повна **кишеня** — багато грошей. 2. Лазити по **кишенях** — красти гроші. 3. Класти до своєї **кишені** — привласнювати чужі гроші. 4. Перепадати в **кишеню** — мати грошовий прибуток.

2. Досліді виділені слова. Це споріднені слова чи форми одного слова? Чому ти так гадаєш?
3. Спиши два вислови та їх пояснення. Познач закінчення у виділених словах.

87. 1. Утвори слова і форми слів.

2. Виконай завдання на вибір.

- Запиши слова у два рядки: у перший — форми слова *хмара*, у другий — форми слова *капуста*.
- Запиши слова у два рядки: у перший — споріднені слова до слова *капуста*, у другий — споріднені слова до слова *хмара*. Познач у споріднених словах корінь.

3. Перевірте завдання одні в одних. Як ви гадаєте, чи правильно виконане завдання? Обґрунтуйте свою думку.

- 88.** 1. Прочитай. Спочатку спиши форми слів, а потім — спільнокореневі слова.

Дощ, дощик, задощило. Дощ, дощу, дощем. Праця, праці, працею. Праця, працьовиті, працювати. Гриб, грибок, грибник. Гриб, гриба, грибів.

2. У першому слові кожної групи познач закінчення та корінь.

- 89.** 1. Прочитай уривок з вірша Наталі Забіли. Спиши.

До козиної до хати
з лісу стежечка веде,
в хаті маму ждуть козлята,
а **коза** із лісу йде.

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши спільнокореневі слова до виділеного слова. Познач у них корінь.
- Запиши виділене слово й різні форми цього слова.

СЛОВА З НЕНАГОЛОШЕНИМИ ГОЛОСНИМИ [Е], [И] В КОРЕНЯХ СЛІВ

- 90.** 1. Пригадай, що ти знаєш про наголос.
2. Досліді, як вимовляються наголошені та ненаголошені голосні звуки [е], [и].

Крок 1. Прочитай упівголоса слова. Як вимовляються наголошені звуки [е], [и]?

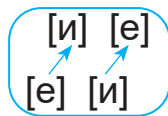
Кри́ла, ми́ска, ве́рби, се́ла.

а) чітко, виразно; б) нечітко, невиразно.

Крок 2. Прочитай упівголоса слова. Як вимовляються ненаголошені звуки [е], [и]? Зроби висновок, зістав із правилом.

Крилó, мискí, верба́, селó.

а) чітко, виразно; б) нечітко, невиразно.

У вимові ненаголошений звук **[е]** наближається до **[и]**, а **[и]** — до **[е]**.

- 91. 1.** Прочитай слова, правильно вимовляючи ненаголошені звуки [е], [и].

Швиденько, чергувати, **хвиля́стий**, зерно́, сестра́, **шиш-ка́р**, **димо́к**, **степови́й**, **листо́чок**, весна́.

- 2.** Спиши. Підкресли букви, які позначають ненаголошені звуки [е], [и].

- 3.** Знайдіть у виділених словах «заховані» слова. Складіть із цими словами речення. Запишіть одне речення (на вибір).

- 92. 1.** Прочитай, правильно вимовляючи ненаголошені звуки [е], [и] в коренях слів. Що тебе здивувало?

Перелітні метелики

Виявляється, крім перелітних птахів, є ще й перелітні метелики! До любителів перельотів належать адмірали та деякі кропив'янки. Великими групами ці метелики серед літа відлітають на південь. Доро́гою вони відкладають на рослинах яйця, а самі гинуть. Навесні молоді метелики повертаються туди, де жили їхні предки.

- 2.** Випиши слова з ненаголошеними звуками [е], [и].

- 93. 1.** Прочитай, відгадай та спиши дві загадки з відгадками.

1. Плечистий, коренастий та міцний, як зуб, виріс у дворі наш ... 2. Що за дерево, чий цвіт пахне медом на весь світ? 3. Як дерево називається, що влітку в білий пух одягається? 4. Проли-вала дрібні сльози молода дівця, полоскала довгі коси у чистій водиці.

- 2.** Постав наголос у словах. Підкресли букви, які позначають ненаголошені звуки [е], [и].

- 94. 1.** Досліди́, яку букву, е чи и, потрібно вставити в слова, у яких звуки [е], [и] вимовляють нечітко.

Крок 1. Прочитай слова. Визнач наголошені звуки.

Гр..чка, з..монька, л..ст, м..д, гр..чаний, л..сти, з..мовий, м..довий.

Крок 2. Випиши слова, у яких звуки [е], [и] вимовляють чітко.

Крок 3. Напівголосно прочитай слова, які залишилися. Визнач, чи наголошені в цих словах звуки [е], [и].

Ненаголошені звуки [е] чи [и] в корені слова — це орфограма. **Орфограма** — це **правильне** написання, яке можна перевірити за допомогою правила або словника.

Крок 4. Розглянь схеми. Що, на твою думку, потрібно зробити, щоб дізнатися, яку букву, е чи и, потрібно писати в цих словах?

Гречаний — гр^ечка, листі — л^ист, зимовий — з^имонька, медовий — ме^д.

Крок 5. Зроби висновок, зістав його з правилом.

Щоб знати, яку букву, **е** чи **и**, потрібно писати, слід змінити слово або дібрати спільнокореневе так, щоб ненаголошений голосний став наголошеним. Дібране слово називають **перевірним**.

2. Зіскануй QR-код та подивись відеоролик, щоб запам'ятати правило.

95. 1. Запиши в стовпчик слова, постав наголос, підкресли орфограму.

Кити, стебельце, число, тепліти, свиняче, рибалити, димовий.

2. Вибери з довідки слово, яке є перевірним, і запиши.

Зразок. Киті́ — кит.

Слова для довідки: числа, свинарник, тепло, китеня, риба, димар, кит, рибалка, числовий, стебла, потепліло, дим, стеблина, свині.

3. Доведіть одні одним, що перевірні слова дібрані правильно.

96. Виконай завдання на вибір.

- Спиши слова, вставляючи пропущені букви *е* чи *и*. Для цього зміни слово за зразком: *один, одне — багато*.

... — с..ні́

о́з..ро — ...

в..сло́ — ...

... — к..ті́

Зразок. Лин — лині́.

- Спиши слова, вставляючи пропущені букви *е* чи *и*. Для цього добери споріднені слова.

Т..хе́нько, н..зька́, кр..клі́ве, п..са́ти, гр..бни́кі, м..до́вий.

Зразок. Медовий — мед.

97. 1. Прочитай пари слів. Знайди орфограму «Ненаголошені голосні звуки [е], [и] в корені слова».

Синенькі — сині. Хвилястий — хвиля. Кисленький — кислота.
Гризун — гризти. Хижак — хижий. Черговий — чергувати.

- 2.** Спиши ті пари, де правильно дібрані перевірні слова.

98. 1. Прочитайте вірш. Як ви гадаєте, краще сваритися чи дружити? Доведіть свою думку. Свої міркування починайте словами:

Краще сваритися / дружити, тому що Отже,

Сперечалка

За горою, під в..рбою,
над з..леною травою,
де кульбабка золота,
гурт горобчиків літа:
— Цур моє!
— Ні! Цур моє!
— Це з..рнятко не твоє!..

Андрій Німенко

- 2.** Випишіть слова з орфограмою. Через ризку запишіть перевірні слова.

99. Виконай завдання на вибір.

- Напиши десять слів із вивченою орфограмою «Ненаголошені голосні звуки [е], [и] в корені слова».
- Спиши речення. Знайди й підкресли слова з орфограмою «Ненаголошені голосні звуки [е], [и] в корені слова».

Галинка і Петрусь приїхали в село Веселе. Вони із друзями пішли до великого озера.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання розповіді за планом та власними спостереженнями

100. 1. Розглянь малюнки. Поміркуй, якими приладами користувалися люди в давнину, а якими ми користуємося сьогодні.

2. Як ти гадаєш, без чого не можуть працювати сучасні прилади?

елéктрика

елéктрика

101. 1. Який електричний прилад, на вашу думку, найнеобхідніший? Обговоріть це питання із друзями. Під час обговорення використовуйте вислови.

Я гадаю, що Ти впевнений / впевнена, що ... ?
А я думаю, що Я погоджуюся / не погоджуюся з тим, що

2. Від імені електричного приладу напиши розповідь за планом.

План

1. Я — необхідна річ у домі.
2. Мої добрі справи.
3. Я можу бути різним.

Зразок.

Я — електричний чайник, дуже необхідна річ у кожному домі. Я готовий виручити в будь-який момент. Наллеш води, увімкнеш у розетку — і гарячий напій готовий!

Я можу бути різної форми, місткості. Без мене важко уявити сучасне життя людини.

102. Зіскануй QR-код та переглянь відеоролик «Уроки обережності. Електрика». Поміркуй, з якою метою було створено це відео.

103. 1. Гра «Дешифрувальник».

а	б	в	г	д	е	ж	з	и	к
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Код 1. 7, 8, 3, 4, 5, 2, 3, 6, 9.

Код 2. 2, 3, 7, 10, 9, 1, 9.

2. Запиши утворені слова.

депутат, президент

депутат,
президент

3. Досліді, чи всі утворені слова можна перевірити за допомогою правила.

Крок 1. Знайди орфограму в розшифрованих словах (ненаголошені голосні звуки [е], [и] корені слова).

Крок 2. Добери перевірне слово (зміни слово за питаннями або добери спільнокореневе).

Крок 3. Перевір в орфографічному словнику правильність написання слів.

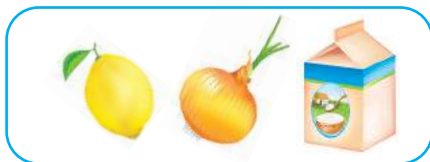
Крок 4. Зроби висновок.

104. 1. Назви зображені предмети.

2. За допомогою орфографічного словника перевір написання назв зображених предметів. Запиши слова правильно.

3. Позмагайтеся, хто назве якомога більше українських традиційних страв, у складі яких є хоча б один із зображених продуктів.

105. 1. Прочитай текст, уставляючи пропущені букви. Для цього добери перевірене слово або перевір написання слова за орфографічним словником.

На з..леному горбочку,
у в..шневому садочку,
притулилася хатинка,
мов маленькая д..тинка.

Леся Українка

2. Спиши уривок. Підкресли слова з орфограмою.

106. Виконай завдання на вибір.

- Переглянь попередні сторінки підручника. Знайди й запиши шість слів, вимову і правопис яких потрібно запам'ятати.
- Випиши з орфографічного словника ще два слова з вивченими орфограмами.

Восени в сосняку до аромату живиці приєднується м..довий запах квітів вересу. Його приземкуваті ст..бельця вкриті гострими л..сточками, які з..леніють більшу частину року.

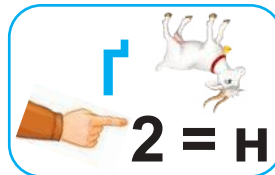
За Володимиром Пархоменком

ДЗВІНКИ ПРИГОЛОСНІ ЗВУКИ В КІНЦІ СКЛАДУ ПЕРЕД ГЛУХИМИ І В КІНЦІ СЛОВА

107. 1. Розгадай ребус.

2. Назви перший та п'ятий звуки у слові *ганок*. Чим вони відрізняються?

а) твердістю — м'якістю;

б) дзвінкістю — глухістю.

3. Як вимовляються дзвінкі звуки в кінці складу перед глухими і в кінці слова?

а) дзвінко; б) глухо.

108. 1. Пригадай дзвінкі приголосні звуки.

[б]	[д]	[д']	[з]	[з']	[ж]	[дж]	[дз]	[дз']	[г]	[г']
[в]	[л]	[л']	[м]	[н]	[н']	[й]	[р]	[р']		

2. Досліди, які дзвінкі звуки мають парні глухі. Якими буквами їх позначають на письмі?

109. 1. Прочитай слова вголос. Чітко вимовляй дзвінкі приголосні звуки в кінці та середині слів.

ву > [ж]
ні >

зага > [д]ка
відга >

ка > [з]ка
прика >

2. Назви слова, які мають протилежне значення.

3. Спиши слова, підкресливши дзвінкі приголосні в кінці складу перед глухими та в кінці слова.

110. 1. Прочитай скоромовки, правильно вимовляючи дзвінкі приголосні звуки в кінці слова і складу перед глухими.

Через **з** гряд**к**у гри**б** тхір ям**к**у.
Шви**д**ко кі**з**ка прибі**г**ла до ді**ж**ки.

2. Вивчіть одну скоромовку напам'ять. Позмагайтеся, хто її швидше промовить.

3. Запишіть скоромовку з пам'яті. Перевірте одні в одних.

111. 1. Прочитай, правильно вимовляючи дзвінкі приголосні звуки.

Каз**к**а. Ді**д**, ри**б**ку, до бере**ж**ка, бли**ж**че, пі**д**слухала, ві**д**чи-
нила, ро**з**падається, ві**д**крила, ві**д**починуть, пирі**ж**ки, не рі**ж**те.

2. Пригадай, з якої казки ці слова. Перекажи казку, вживаючи записані слова.

3. Спиши слова. Підкресли букви, які позначають дзвінкі приголосні звуки в кінці складу перед глухими та в кінці слова.

112. 1. Прочитай і спиши уривок з вірша Грицька Бойка.

Випірнай-но, рибко, близько,
розсипай-но срібні бризки,
щоб зловив я карася,
карася — з порося!

2. Підкресли букви, які позначають дзвінкі приголосні звуки в кінці складу, слова.

ПРЕФІКС СЛОВА

113. 1. Досліди, яка частина слова може стояти перед коренем. Яка її роль?

Крок 1. Утвори зі складів, записаних на цеглинках конструктора, слова. Запиши їх.

Крок 2. Як ти гадаєш, чи однакове значення цих слів? Чому?

Крок 3. Познач корінь у словах. Назви частинки, які змінили значення слова.

За-, ви-, при-, пере-, під-, до-, по- — це **префікси**. Їх позначають так: .

Познач префікси в утворених словах.

Крок 4. Зроби висновок: де стоїть префікс, для чого він потрібний.

Префікс — частина слова, яка стоїть **перед коренем**. За допомогою префіксів утворюються нові слова: забіг, вибіг, перебіг, прибіг.

114. 1. За допомогою префіксів *по-, пере-, за-, до-* утвори та запиши нові слова.

летіти —

грати —

старатися —

радіти —

бачити —

сміятися —

2. Поміркуйте, чи можна записані пари слів назвати спорідненими словами. Свої міркування починайте так:

Слова можна / не можна назвати спорідненими, тому що ...

115. 1. Прочитай вірш Олексія Кононенка. Розкажи, чим подобається / не подобається тобі осінь.

Осінь клени **роздягає**,
землю листям **застеляє**.
Дворовик* у **надвечір'я***
чисто **підмете** подвір'я,
а як ніч **засвітить** зорі —
заховається в коморі.

2. Випиши виділені слова. Познач у них корінь та префікс.

116. 1. Прочитай слова. Спиши ті, у яких є префікси.

Згорнути, горнути, питати, запитати, зрозуміти, розуміти, копати, скопати, обгортати, гортати, повірити, вірити, бачити, передбачити.

2. Склади та запиши два речення, використовуючи слова з префіксами.

117. 1. Розглянь малюнок. Склади розповідь про події, які відбуваються на малюнку, використовуючи слова з префіксами *за-, під-, до-, пере-, за-, на-, пре-, при-*.

2. Запиши ці слова.

3. Прочитайте одні в одних записані слова. Доведіть, що робота виконана правильно / неправильно.

* *Дворовік* — за народними віруваннями, добрий дух подвір'я.

* *Надвечір'я* — час перед вечором, початок вечора.

118. 1. Із груп слів вибери та запиши спільнокореневі.

1. Дерево, задерев'яніло, дерев'яний, дерева. 2. Осика, підосичник, підосичники, осики, осиковий. 3. Заквітували, квітка, квітці, квітковий, квіточка.

2. Познач префікси в словах.

Зразок. Квітка, заквітували, квіточка.

119. 1. Прочитай текст, уставляючи потрібні префікси на місці пропуску.

..бігала лісовою стежечкою мурашка. Коли це стежечку ..городив струмок. ..бачила мурашка на протилежному березі зернята. Як же добратися до тих зерняток? ..мітила мурашка — на березі струмка ..росла висока стеблина. ..гризла мурашка стеблину, ..кла-ла через струмок. ..лізла мурашка по ній на той берег.

За Василем Сухомлинським

Префікси для довідки: з-, по-, ви-, про-, пере-.

2. Виконай завдання на вибір.

- Спиши три речення (на вибір).
- За допомогою префіксів утвори та запиши якомога більше слів від слів *казати, рости*.

120. 1. Прочитай текст.

Прилетів сонячний принц на землю, почав **розфарбовувати** світ. І **засяяла** природа від краси. **Спинився** принц, **поглянув** навкруги. **Побачивши** результат своєї праці, щасливо **засміявся**.

За Олесем Бердником

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши виділені слова. Познач у них префікси.
- Напиши разом із рідними лист-подяку сонячному принцові.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання твору на задану тему

121. 1. Гра «Дешифрувальник». Розшифруй будь-яке слово.

	а	б	в	г	д
1	в	л	й	о	р
2	д	м	и	с	е
3	я	ч	н	е	і

Код 1. 1а, 2а, 3а, 3б, 3в, 2в, 1в.

Код 2. 2б, 2в, 1б, 1г, 2г, 2д, 1д,
2а, 3в, 2в, 1в.

2. Знайди в тлумачному словнику пояснення розшифрованих слів.

вдячний

вдячний

милосердний

милосердний

122. 1. Прочитайте уривок із казки Ольги Зубер. Як ви гадаєте, кого з героїв можна назвати вдячним, а кого — милосердним? Чому?

Лютя зима замела в лісі мишачу нірку під сосною.

Посиділа голодна Мишка, взяла санки та й подалася до Ведмедя просити хоч якихось харчів. Злий вітер стежку снігом замітає, мороз їй щічки хапає. Геть знесилена добралася до Ведмедя, попросила їсти. Пожалів клишоногий сіреньку, поскладав на санки гостинці та й відвіз її до нірки під сосною. Зраділа Мишка.

Наступного дня напекла смачних пиріжків і на знак вдячності пригостила Ведмедя за його милосердя.

2. Добери з поданих заголовків найбільш вдалий. Поясни вибір.

- Щедрий Ведмідь і вдячна Мишка.
- Милосердний Ведмідь і вдячна Мишка.
- Справжні друзі.

123. 1. Пригадай ситуацію, коли:

- ти проявив / проявила милосердя;
- до тебе проявили милосердя;
- ти був вдячним / вдячною;
- тобі були вдячні за послугу.

2. Склади розповідь «Чи потрібні в сучасному житті вдячність / милосердя?». За потреби використовуй слова для довідки.

Слова для довідки: мені довелося, я був / була вражений / вражена, на мою думку, я вирішив / вирішила, я допоміг / допомогла, приємно.

3. Запишіть свої розповіді на окремих аркушах. На їх основі створіть книжку.

СЛОВА З ПРЕФІКСАМИ РОЗ-, БЕЗ-

124. Вправа «Квест».

дирéктор

дирéктор

125. 1. Прочитай текст. Як ти гадаєш, чи потрібні професії модельєра, дизайнера? Доведи свою думку.

Чимало людей хочуть бути стильними і модними. Як цього досягти?

— **Без**крас море творчості та новизни живе в кожному з нас. Тут не можна бути **без**відповідальним і **без**мовним. **Без**межно любити людину і дарувати їй веселку щастя — це моє покликання, — **роз**повідає дітям про красу одягу директорка ательє Софія Анатоліївна.

2. Досліді, які префікси пишуть у виділених словах.

Крок 1. Прочитай виділені слова.

Крок 2. Назви префікси в словах. Який кінцевий приголосний мають префікси?

Крок 3. Зроби висновок, яку букву пишуть у кінці префіксів *ро?-, бе?-,* зістав із правилом.

У префіксах **роз-**, **без-** завжди пишуть букву **з**.

3. Уяви, що ти — директор / директорка фірми «Стильний одяг». Розкажи, як створити рекламу цієї фірми.

126. 1. Прочитай слова. Утвори за допомогою префіксів *роз-* або *без-* нові слова та запиши їх.

Вітряний, радісний, надійний, шумний, сонячний, хмарний.
Міняти, сіяти, дати, сміятися, хвалити, будити.

Зразок. Вітряний — безвітряний. Міняти — розміняти.

2. Поміркуй, якого значення надає словам префікс *без-*.

127. Спиши вірш Тетяни Винник, уставляючи потрібні префікси. За потреби користуйся довідкою.

Квіти ..цвітають
ось на рукавах.
З вірію далекого
..вернувся птах.

Дивні візерунки
..сяють, мов живі.
Мама ..шивала
оберіг мені!

Префікси для довідки: ви-, роз-, по-, за-.

128. 1. Прочитай слово, пропустивши букви, що позначають дзвінкі приголосні звуки.

а	п	л	е	м	н	т	и	й	б	т	р
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

апетіт

anemium

2. За допомогою префіксів утвори та запиши дієслова, пов'язані за змістом зі словом *апетит*.

Апетит (*що робить?*) ..ходить, ..більшується, ..меншується, ..никає, ..'являється.

3. Перевірте завдання одні в одних. Доведіть, що префікси дібрані правильно / неправильно. Обґрунтуйте свою думку.

129. Прочитай текст. Якими ягодами харчуються птахи взимку?

Біло, як біло, все біло...
Аж спіпить очі!.. Е-е ні, не все:
ось — та ось же! — на розмальоване інеєм безлисте дерево, не поспішаючи, всідається безтурботний снігур... другий... третій...
Червонобокі, як спілі яблука. Так і тягнеться рука зірвати. Ага, а біля ставка, глянь, скільки їх! Стій же, стій!.. Не яблука то, і не снігурі. То горять китиці червоної калини!

За Володимиром Нагорняком

При переносі слів префікси **роз-**, **без-** не розривають: *роз-губила, без-межне*.

130. 1. Прочитай слова. Запиши їх, поділяючи для переносу різними способами. Познач у словах префікс *без-* за зразком.

Безкрилий, безквитковий, безхмарний, бездимний.

Зразок. Безмовний.

2. Прочитай слова. Утвори нові за допомогою префікса *роз-*. Запиши їх, поділяючи для переносу різними способами.

Малює, в'яже, цвіте, сипле, багатіє, пише.

Зразок. Розмалює.

131. 1. Прочитай вірш.

Розгулялась, розметалась в небі віхола-зима.

Замела безкрайне небо, сипле сніг із рукава.

Мов птахи, щебечуть діти, радо мчать санкі з гори.

Роздає зима гостинці всій веселій дівторі.

2. Випиши слова з префіксами *роз-*, *без-* та поділи їх для переносу всіма можливими способами.

СЛОВА З ПРЕФІКСАМИ З-, С-

132. Досліді, перед якими буквами потрібно писати префікс с-.

Крок 1. Прочитай та запиши слова.

Сказати, змалювати, сфотографувати, злетіти, спурхнути, стишити, схвалити, змарнувати, збити, звити.

Крок 2. Виділи в них корінь та префікс.

Крок 3. Зроби висновок, перед якими буквами пишуть префікс с-.

Перед буквами **к, ф, п, т, х** пишуть префікс **с-**. Перед усіма іншими буквами пишуть префікс **з-**.

Цікаво! Їх легко запам'ятати завдяки вислову **Кафе «Птах»**.

133. 1. Прочитай, уставляючи префікси з- або с-. Як ти гадаєш, чи потрібно допомагати птахам узимку? Чому?

Чому зимуючі птахи не летять у теплі краї?

Це тому, що деякі птахи можуть ..находити собі корм. Наприклад, сойки ..бирають і запасують жолуді. Невеликі запаси корму ..кладають ворони та сороки. Багато зимуючих птахів ..поживають те, що зможуть ..найти. Горобці, синиці, повзики взимку ..кльовують на гілках бруньки, ягоди горобини, калини.

2. Спиши слова, уставляючи потрібні префікси.

134. 1. Прочитайте слова. Утворіть від них нові за допомогою префіксів з-, с-. Запишіть декілька з них (на вибір).

Клювати, ліпити, дерти, казати, варити, питати, мести, топтати, ходити, дати, бити, тиснути, міряти, пекти, вести.

Зразок. Клювати — склювати.

2. Доведіть одні одним, що завдання виконане правильно / неправильно. Починайте свої міркування так:

Завдання виконане правильно / неправильно, тому що Отже,

135. 1. Прочитай прислів'я та поясни, як ти їх розумієш. Спиши, уставляючи потрібний префікс.

1. На все ..важай і на вус мотай. 2. Не ..ходиться гора з долиною, але ..ходиться людина з людиною. 3. Сила без діла швидко ..маліє. 4. Без борошна і води хліба не ..печеш. 5. Спільна біда ..дружить.

2. Поміркуйте, чому так кажуть: «Спільна біда здружить». Пригадайте ситуацію, для якої було б доречним уживання цього прислів'я.

136. Запиши з пам'яті або випиши з орфографічного словника десять слів, у яких є префікси з-, с-.

137. 1. Утвори слово.

Код: 5 4 3 6 1 2 3.

К
дороги

коридор

коридор

2. Знайди та прочитай у тлумачному словнику значення слова *коридор*.

138. 1. Прочитай текст, уставляючи префікси *роз-*, *з-*, *с-*. Що тебе в ньому вразило? Що ти ще знаєш про мурах?

Якось один мураш ..найшов цукор та й припав до нього. Смокче, аж черевце ро..пухло. Було чорне, а ..робилося смугасте і здорове. Потім учепився мураш лапками вгорі за землю й висить так. Тут ще повилазили мурашки, підповзли до того мураша. Почали лоскотати його вусами, а він випускає із себе солодкі краплі. Коли висмоктали увесь цукор, то й черевце в нього ..робилося знову чорне й мале. Тоді мураш встав, ро..гладив вуса і пішов спати.

За Майком Йогансеном

2. Виконай завдання на вибір.
- Випиши слова, уставляючи потрібні префікси.
- Випиши спільнокореневі слова до слів *краплинка, робота, мурашиний*.

3. Доведіть одні одним, що завдання виконане правильно / неправильно. Своє доведення починайте так:

Завдання виконане правильно / неправильно ..., тому що ...

- 139.** 1. Прочитай слова. Які з них характеризують мураша з попередньої вправи?

Безбарвний, беззахисний, безмірний, безвигідний, безмежний, безборонний, безколірний, безприбутковий.

2. Знайди серед поданих слів синоніми і запиши їх. Познач у словах префікс. Що потрібно пам'ятати про правопис цього префікса?

Зразок. Безмежний, Безмірний.

- 140.** Спиши вірш, уставляючи в слова префікси з-, с-.

Де у полі дуб високий,
там ..ховався Польовик*.

Озирає пильним оком
море пишної трави.

Він покоси стереже,

від пожежі ..береже (За Олексієм Кононенком).

СУФІКС СЛОВА

- 141.** Розгадай ребус.

очерёт

очерёт

* *Польовик* — за народними віруваннями, добрий дух поля.

142. 1. Прочитай та спиши вірш Анатолія Камінчука, уставляючи пропущені букви. Як ти гадаєш, де живе пташка очеретянка?

Оч..рет

Річка, річка, ожеред*.
Біля річки оч..рет.
Каже вітер: — Шу-шу-шу,
у малім гніздечку
пташечка-в..снянка,
звуть — очеретянка!

2. Досліді, яка ще частина може бути в слові.

Крок 1. Випиши спільнокореневі слова до виділеного слова.

Крок 2. Знайди та познач у слові закінчення, потім основу.

Крок 3. Що ти помітив / помітила? Зроби висновок та звір його з правилом.

Частину слова, яка стоїть **між коренем та закінченням**, називають **суфіксом**. Суфікс позначають так: $\wedge$.

очеретянка, очеретяний

Суфікс служить для **утворення** нових слів.

РОЗБІР СЛОВА ЗА БУДОВОЮ

- Спочатку визнач основу й закінчення (*зміни слово*).
- Знайди корінь (*добери кілька спільнокоренових слів*).
- Далі виділи частину слова між коренем і закінченням.
- Відтак познач суфікс.

143. 1. Прочитай та запиши слова. Познач їх будову.

верба	риба	вода
вербичка	рибка	водичка
вербиченька	рибинка	водиченька

2. Порівняй значення слів у кожному стовпчику. Як ти гадаєш, яка частина слова допомогла утворити нові слова?

* Ожерёд — велика, особливим чином укладена купа соломи, сіна або немолоченого хліба; скирта.

144. 1. Прочитай текст. Що цікавого ти дізнався / дізналася?

Що таке собаче мило?

Звичайне **мило** варять із жирів та соди. Проте в природі можна знайти й «готове» мило.

На луках, у долинах річок росте так зване собаче мило, або мильнянка. Ця рослина цвіте з червня по вересень рожевими квітками, зібраними на верхівці стебла в пучок. Як мило використовують її корінь, який особливо добре милиться, коли він висушений і подрібнений.

2. Добери до поданих слів споріднені слова з тексту. Виділи частини основи.

Мильниця, червневий, квіточка, рослинка, вересневий.

Зразок. Мильниця — мило.

Урок розвитку зв'язного мовлення.

Складання твору за заголовком та опорними словами

145. 1. Вправа «Квест».

2. Як ти гадаєш, що таке гармонія?

5 7 6

4 3 2

3 4

гармонія

гармонія

146. 1. Зіскануй QR-код і переглянь відео.

2. Коли ти відчував / відчувала гармонію?

147. Напиши невеликий твір (5–6 речень). За потреби використовуй слова для довідки.

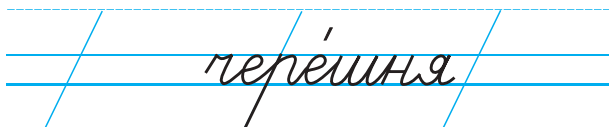
Слова для довідки: щасливе життя; радіти, усміхатися; цінувати те, чого досяг / досягла; стараюся для себе / для інших.

148. Розгадай ребус.

черешня

149. 1. Прочитай текст. Яка інформація була для тебе невідомою?

Цікаво: що **темніша** ягода черешні, то вона **стиглиша**. Колись смолу **черешневого** дерева використовували як своєрідну жуйку. Черешня — сировина для виготовлення харчового **барвника**, причому колір виходить не червоний, а зелений.

2. Випиши виділені слова. Добери до них споріднені. Познач суфікси. Якого значення вони додали словам?

150. 1. Прочитай вірш Миколи Сингаївського. Як ти гадаєш, чому автор не повірив ні зайчиську, ні слонові?

Про що говорили птахи і звірі

Ворон шепче **воронятку**:

— Мій біленький.

Слон гундосить

слоненятку:

— Мій маленький.

Заєць каже зайченяті:

— Мій хвостатий.

Гуска шепче **гусеняті**:

— Мій крилатий.

Лев говорить **левенятку**:

— Мій ласкавий.

А їжак — **їжаченятку**:

— Мій лукавий.

Як почув я ті розмови

птих, звірів,

ні зайчиську, ні слонові

не повірив.

А чому?

2. Випиши з вірша виділені слова. Добери до них спільнокореневі. Розбери їх за будовою. Якого значення додав словам суфікс?

ЧАСТИНИ МОВИ. ІМЕННИК

- 151. 1.** Прочитай вірш Віри Паронової. Як ти гадаєш, чому виділені слова належать до іменників?

Всі летять до годівнички:
галки, снігурі, синички,
горобці, пташата сірі, —
всі, хто не летить у вирій.
Вам насиплемо **насіння,**
зерна, крихт і гарбузиння.
Як цього буде замало —
додамо шматочок **сала.**

- 2.** Доведіть за планом, що виділені слова — іменники.

1. Що називають слова?
 - а) предмет; б) ознаку предмета; в) дію предмета.
2. На які питання відповідають слова?
 - а) хто? що?; б) який? яка? яке?;
 - в) що робить? що зробить?

Пригадай! Іменники — це слова, які називають предмети і відповідають на питання **хто? що?**

- 152. 1.** Прочитайте слова. Доведіть одні одним, що це — іменники.

Дніпро, малина, лікарка, радість, диван, грім, Україна, чорнобривці, черепаха, крісло, фермер, каштан, завірюха, ожеледиця, вдячність, стіл, доброта.

- 2.** Продовж групи слів.
- меблі: шафа, ... , ... ,
 - живі істоти — люди і тварини: страус, ... , ... ,
 - рослини: горобина, ... , ... ,
 - географічні назви: Київ, ... , ... ,

- явища природи: лід, ... , ... ,
- риси характеру: милосердя, ... , ... ,

3. Запишіть три групи іменників (на вибір).

153. 1. Прочитай прислів'я та поясни їх значення. Пригадай ситуацію, коли доречним було б уживання прислів'я *Всяка пташка свої пісні має*.

1. Крила — птахів, розум — людині, щоб вічно прагнути до висоти. 2. Всяка пташка свої пісні має. 3. Не вчи орла літати, а рибу плавати. 4. Куди ворона, туди й хвіст. 5. Краще синиця в жмені, ніж журавель у небі. 6. Сова спить, а кури бачить.

2. Спиши три прислів'я, підкресли іменники. Розбери один із іменників за будовою.

154. 1. Прочитай уривок з вірша Григорія Фальковича.

...А на аркуші — зима.
Іній. Сніг. Замерзлі ріки.
І мороз, мабуть, великий,
бо з малюнка до кімнати
стало вітром завівати,
і, здалось, ось-ось до ніг
тихо ляже справжній сніг...

2. Спиши уривок та підкресли п'ять іменників.

155. 1. Прочитай текст. Як ти гадаєш, які санчата будуть у майбутньому? Опиши їх.

Деякі діти задумуються, чи будуть у майбутньому санчата.

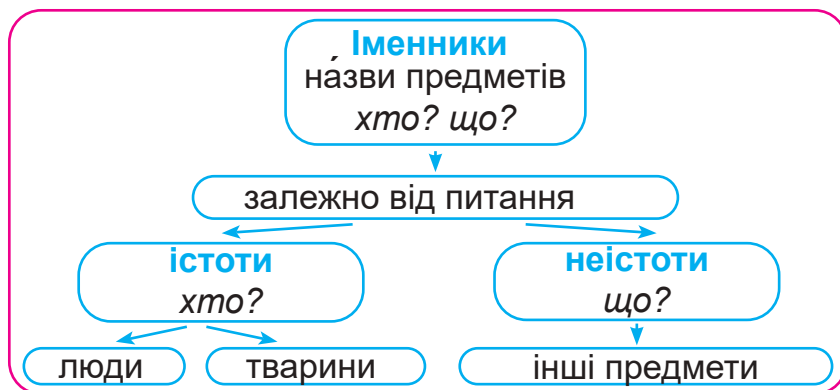
Звісно, санчата, як і велосипед, ролики чи самокат, будуть завжди. Навіть якщо кожна людина матиме власні аеромобіль і космічну ракету, діти, мабуть, все одно не зможуть жити без санчат — як і без снігу, дощу, вітру, хмар. Уже зараз у спекотних країнах створюють величезні штучні ковзанки і снігові замети. Тут можна і на лижах, і на ковзанах, і на санчатах покататися. Що вже й казати про нас, українців, — ми не уявляємо себе без зимових розваг!

2. Виконай завдання на вибір.
- Випиши іменники, які відповідають на питання *що?*
- Випиши іменники, які відповідають на питання *хто?*

Іменники, які відповідають на питання **хто?**, є **назвами істот** (людей, тварин). Усі інші іменники є **назвами неістот** і відповідають на питання **що?**

- 156. 1.** Прочитайте та вивчіть скоромовку. Позмагайтеся, хто швидше її промовить.

Мишенята, ведмежата, заховалися у хату.
зайченята, їжачата — Лиш сміливі снігурята
всі звірята і малята з **гори** їдуть на санчатах.

2. Спишіть виділені слова. Як ви гадаєте, записані іменники — назви істот чи неістот? Обґрунтуйте свою думку. Висловлювання починайте так:

Ці слова є назвами істот / неістот, тому що Отже,

- 157. 1.** Прочитай слова. До іменників — назв неістот добери іменники — назви істот.

Велосипед, поетеса, лабораторія, поезія, письмо, лаборант, поет, письменник, велосипедист, школа, письменниця, учителька, велосипедистка, школярка, лаборантка.

Зразок. Велосипед — велосипедистка, велосипедист.

2. Зіскануй QR-код та виконай завдання.

158. 1. Прочитай текст. Що цікавого ти дізнався / дізналася?

Ведмідь обожнює барліг. Бджоли зимують у вулику. Риба — в озері. А от коник-стрибунець зимує в мурашнику. Не вірите? Пізньої осені старі мурахикладають малих мурашат у ліжка. Але мурашата пустують, граються. Тоді старі мурахи кличуть коника-стрибунця. Коник бере скрипочку і грає малим мурашатам тиху лагідну мелодію. І малі мурашата одразу засинають.

За Всеволодом Паталахою

2. Запишіть спочатку назви істот, а потім — назви неістот.

Зразок. Істоти: ведмідь, Неістоти: барліг,

159. Прочитай текст. Що цікавого ти дізнався / дізналася?

Яка людина першою у світі підписалася псевдонімом* «Українка»? Хто поставив перший у світі пам'ятник Тарасу Шевченку у своїй садибі? Хто утримував на власні кошти недільну школу, яка проіснувала близько п'ятдесяти років?

Це видатна українська просвітителька і громадська діячка Христина Алчевська.

160. 1. Вправа «Квест».

3 5

5 1

2 6

внєсок

внєсок

* Псевдонім — вибране ім'я, прізвище або авторський знак, яким користується письменник, журналіст, актор та ін. замість власного прізвища.

2. Який вагомий внесок зробила Христина Алчевська в розбудову України?
3. Що ти і твоя родина можете зробити для України?

161. Прочитай слова. Знайди в тексті попередньої вправи споріднені слова та запиши їх у зошит парами. Підкресли іменники.

Зразок. Підпис — підписалася.

Підпис, пам'ятати, існування, утримання.

Іменники можуть називати **опредмечені дії**. Наприклад: *політ, розмова, плавання*.

162. 1. Прочитай текст. Який внесок у розвиток культури зробив Ярослав Мудрий?

У 1037 році в столиці Київської Русі **спорудили** прекрасну кам'яну будівлю з чудовими мозаїками і фресками. Це був собор Святої Софії. Саме в ньому й **розмістив** Ярослав Мудрий свою першу книгозбірню, яка налічувала багато цінних священних і богослужбових книг.

Бібліотеку постійно **поповнювали** подарунки правителів європейських країн — книгами в розкішних окладах, прикрашених золотом і дорогоцінним камінням.

2. До виділених дієслів добери іменники, які означають опредмечені дії.

Зразок. Розмістив — розміщення.

163. 1. Прочитай та спиши уривок з вірша Лани Виноградової.

Я люблю усіх птахів
за чарівний їхній спів,
соловейка щебетання,
дятла стук та скреготання.

2. Підкресли іменники, які означають опредмечену дію.

164. 1. Прочитай. Чи є в тебе світлини з другом / подругою? Яка тобі найбільше подобається? Чому?

Доброта. Щирість. Привітність. Підтримка. Взаємодопомога. Вдячність. Чесність. Відповідальність. Такою є дружба. Недарма в народі кажуть: «Скарб — не друг, а друг — скарб». Друг чи подруга завжди допоможе у скрутний час. А ще — від щирого серця порадіє твоїм успіхам.

2. Поміркуйте, у чому полягає секрет справжньої дружби. Свої роздуми розпочинайте словами:

Таємниця справжньої дружби ..., тому що Наприклад, Отже,

3. Прочитай слова. Знайди в тексті попередньої вправи споріднені слова та запиши їх у зошит парами. Підкресли іменники.

Добрий, щирий, привітний, вдячний, чесний, відповідальний.

Зразок. Відповідальний — відповідальність.

Іменники можуть називати **опредмечені ознаки**. Наприклад: **краса**, **легкість**, **зелень**.

165. 1. Прочитайте вірш. Що зрозумів хлопчик? Чи погоджуєтесь ви з думкою, висловленою у вірші? Чому?

Поки дощ **холодний** лив,

я річ важливу зрозумів:

хто один — завжди **сумний**:

в непогоду, в день **ясний**.

З другом світ стає **чудовим**,

навіть в зливу **кольоровим**!

За Юлією Турчиною

2. До виділених слів добери та запиши спільнокореневі іменники. Що вони називають?

166. Прочитай. Випиши групи споріднених слів. Підкресли іменники, які називають опредмечені ознаки.

Радісний, білий, великий, радість, сила, працелюбний, сильний, білизна, блакить, блакитний, величина, праця.

Зразок. Радісний, радість.

167. 1. Прочитай та спиши уривок з вірша Володимира Сосюри.

Синь гаїв, поля, світання,
пісня солов'їна,
ніжний шепіт і зітхання —
моя Україна.

2. Підкресли іменники, які означають опредмечені дії та ознаки.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Письмовий твір з елементами характеристики

168. 1. Розгадай ребус.

колектив

колектив

2. Знайди орфограму в слові.

3. Обговоріть, як дітям краще: бути самотніми чи в колективі.

169. 1. Зіскануй QR-код та переглянь відеоролик.

2. Дай відповіді на запитання.

1. Де відбуваються події?
2. Чи вперше прийшов в учнівський колектив їжачок?
3. Що заважало їжачкові гратися з однолітками?
4. Чому діти вручили їжачкові незвичний подарунок?

5. Чи правильно зробила білочка, що організувала колективний подарунок?

6. Що потрібно зробити, щоб клас був дружним? Напиши.

Зразок.

На мою думку, кожен із нас мріє мати багато друзів.

Але, на жаль, є діти, яким важко спілкуватися в колективі. Їх необхідно підтримати. Можна просто підійти і поговорити, пожартувати і погратися. І тоді дитина відчує себе потрібною, а колектив стане дружним.

3. Прочитайте твір однокласника / однокласниці. Скажіть, що вам найбільше сподобалося в його / її творі.

ВЛАСНІ І ЗАГАЛЬНІ ІМЕННИКИ

170. 1. Прочитай. Чому, на твою думку, виділені слова написані з великої букви?

Я — українка. Ти — українець. Ми всі — українці. Наша рідна мова — українська.

Наша держава — *Україна*. Нашу землю прославили такі відомі люди, як *Семен Гулак-Артемівський*, *Марія Приймаченко*, *Іван Сила*, *Андрій Шевченко*, *Ліна Костенко* та багато інших.

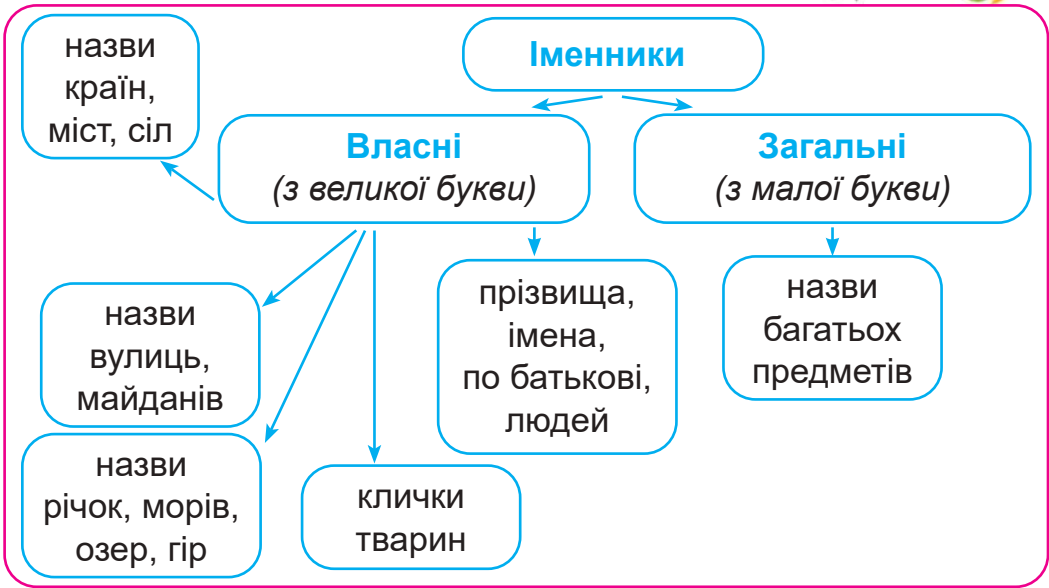
Власні іменники — це прізвища, імена, по батькові людей, клички тварин, назви вулиць, майданів, міст, сіл, країн, річок, морів тощо. Власні іменники пишуть **з великої букви**. Наприклад: *Тарас Григорович Шевченко*, *Хрещатик*, *Київ*, *Дніпро*, *Сірко*.

2. Спиши виділені іменники.

Загальні іменники — це назви, які дають багатьом предметам. Загальні іменники пишуть **з малої букви**. Наприклад: *людина*, *тварина*, *місто*, *село*, *вулиця*, *гора*.

3. Випиши загальні іменники.

171. 1. Прочитай слова. Визнач, у якому рядку записані загальні іменники, а в якому — власні. Обґрунтуй свою думку.

Україна, Львів, Хрещатик, Десна, Моринці, Соборна, Карпати.

Місто, річка, країна, вулиця, село, площа, гори.

2. Поєднай іменники першого та другого рядків. Запиши за зразком.

Зразок. Країна Україна, Соборна площа.

172. 1. Прочитай текст. Що було для тебе новим? Що ти ще хочеш дізнатися?

Шацькі озера — група з двадцяти трьох озер на Волині. Найбільші з них — Луки, Пулемецьке, Пісочне, Кримне, Світязь. Цікаво, що Світязь — найглибше озеро природного походження в Україні. Тут водяться унікальні види птахів, яких можна побачити на власні очі: великі норці, лебеді, крижні, навіть орлан-білохвіст.

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши власні іменники.
- Випиши загальні іменники.

173. Зіскануй QR-код та виконай завдання.

174. Спиши текст, розкриваючи дужки.

Красиві наші (м/М)іста. Славетні (л/Л)ьвів, (х/Х)арків, (о/О)деса. На берегах (д/Д)ніпра розкинулись такі (м/М)іста: (к/К)иїв, (д/Д)ніпро, (з/З)апоріжжя, (ч/Ч)еркаси, (к/К)анів. І все хочеться побачити, скрізь побувати.

175. Виконай завдання на вибір.

- До загальних назв допиши власні.

Поет ... , письменниця ... , село ... , місто ... , річка ... , друг ... , подруга

- Запиши імена своїх семи однокласників / однокласниць за алфавітом.

ОДНИНА І МНОЖИНА

176. Досліди, як можуть змінюватися іменники.

Крок 1. Назви предмети, зображені на малюнках.

Крок 2. Визнач, що спільного та відмінного в кожній парі.

Крок 3. Запиши в стовпчик ті слова, що називають один предмет, а через риску — ті, що позначають багато предметів.

Іменники, які називають **один** предмет, уживаються в однині. Іменники, які називають **багато** предметів, уживаються в множині. **Однина** і **множина** — це **числа** іменників. Іменники можуть змінюватися за числами.

- 177. 1.** Прочитай. Випиши два речення (на вибір), визнач число іменників.

Весна йде та йде. Ось уже і небо голубе і чисте. Сонечко блищить і горить, гаї розвиваються, садки зацвітають.

Увечері десь тьохнув соловейко на листатому клені. Кує зозуля на високій березі, гуде бджола. Мигтять білі метелики понад молоденькою травичкою, хрущі літають гучливі.

Якийсь гомін, гук якийсь чи з-під землі, чи з води, чи з неба!

Марко Вовчок

- 2.** Спробуйте разом із сусідом / сусідкою по парті розшифрувати речення.

ипВрав ан яннавюнімз вікиннемі аз ималсич.

- 178.** Прочитай вірш Галини Кирпи. Як ти розумієш вислів *Небо вміє говорити*?

Небомова

Небо вміє говорити.
Його мова —
жайворонки,
соловейки,
лелеки,
журавлі,

ворони,
граки,
голуби...
Хіба можна перелічити
всі мови,
які знає небо?!

- 2.** Зміни іменники в множині на іменники в однині. Познач закінчення.

Зразок. Жайворонки□ — жайворонок□.

- 179. 1.** Прочитай вірш Дмитра Чередниченка. Як ти гадаєш, кого можна назвати невидимим художником?

Невидимий художник

Із вуглинка-невидимки
олівця собі зробив
і малює угорі
на березовій корі
вовка, жабу, черепаху,
зайця, мавпу,
диво-птаха,

і лисицю, і слона,
і ведмедя-ревуна.
Все малює
угорі
на березовій корі.
А хто малює?
Га?

2. Виконай завдання на вибір.
- Випиши іменники в однині, познач закінчення.
- Випиши назви тварин. Зміни їх за числами. Познач закінчення.

Зразок. Вовк□ — вовки□.

РІД ІМЕННИКІВ

180. 1. Прочитай початок казки.

У країні Мови жив король Іменник. Інколи він полюбляв поділяти слова на групи. Тоді він вигукував:

— Він мій! Вона моя! Воно моє!

2. Досліди, на які групи Іменник поділяв слова.

Крок 1. Назви предмети, зображені на малюнку.

Крок 2. Запиши назви зображених предметів у потрібний рядок.

Він, мій: ... ,

Вона, моя: ... ,

Воно, моє: ... ,

Іменники бувають **чоловічого**, **жіночого** або **середнього роду**. Іменники, до яких можна додати слова **він**, **мій**, — **чоловічого** роду: *стіл*, *метелик*.

Іменники, до яких можна додати слова **вона**, **моя**, — **жіночого** роду: *парта*, *вишня*.

Іменники, до яких можна додати слова **воно**, **моє**, — **середнього** роду: *поле*, *козенятко*.

181. 1. Прочитай та відгадай загадки.

1. Згорнеш — клинець, розгорнеш — млинець. 2. Ні в вогні не горить, ні в воді не тоне. 3. Хто завжди правду каже? 4. Купили кругленьке, думали — новеньке, а воно усе в дірках, труситься в руках. 5. Поля скляні, дороги дерев'яні. 6. Скатертина біла увесь світ накрила. 7. Голодна реве, а нагодована — жує. 8. Що дістане зубами до потилиці? 9. Не звір, а з рогами, не птиця, а з пір'ям, не людина, а в одязі. 10. Хто всім нам хліб ділить?

2. Випишіть відгадки в стовпчик, розподіливши їх за родами. Позначте закінчення.

Зразок. Ч. р.

лід ☐

Ж. р.

парасолька ☐

С. р.

дзеркало ☐

3. Знайдіть серед відгадок багатозначне слово. Що воно означає?

182. 1. Прочитай слова.

Село, жоржина, черевик, олівець, місто, дитя, неділя, дзьоб, іграшка.

2. Запиши їх у відповідні рядки. Визнач рід записаних іменників.

Воно моє ... , ... ,

Він мій ... , ... ,

Вона моя ... , ... ,

183. 1. Розгадай ребус.

2. Утвори з розгаданого слова іменники та запиши їх.

3 **Г** а

триві́га

триві́га

184. 1. Знайдіть серед слів кожного рядка «зайве». Поясніть, чому ви так гадаєте.

Марічка, місто, Черкаси, Іванко, Дніпро, Тернопіль, Дунай.

Собака, кіт, гуска, Рекс, корова, кріль.

Зайчєня, кроленя, гусак, качєня, їндича.

Сосни, берези, груші, верба, яблуні.

2. Випиши «зайві» слова, у дужках вкажи рід іменника.

Зразок. Рекс (ч. р.).

185. 1. Прочитай. Серед слів знайди іменники-синоніми або іменники-антоніми.

Аромат, радість, сум, бруд, ательє, праця, холод, заметіль, зима, алфавіт, запитання, майстерня, азбука, тепло, завірюха, робота, відповідь чистота, пахощі, літо.

2. Виконай завдання на вибір.

● Запиши синоніми парами. *Зразок.* Ательє, майстерня.

● Запиши антоніми парами. *Зразок.* Запитання — відповідь.

186. 1. Прочитай. У кожному слові «заховалася» тварина, а в одному — ще й квітка. Запиши їх назви.

Колиска, ломака, левада, поселення, козак.

2. Назви істот зміни за числами, а в назві неістоти визнач рід.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Створення простих медіапродуктів

187. 1. Прочитай. Які зимові свята ти знаєш?

Зимонька пухнаста щедра і багата
на мороз, хурделицю і веселі свята.

2. Що потрібно мати, щоб потрапити на свято?
Вправа «Квест».

188. 1. Прочитай текст.

Хочеш, аби твої друзі розділили з тобою свято? Для цього потрібно їх запросити. Запрошення — це коротке повідомлення (усне чи письмове) про якийсь захід, що містить пропозицію взяти в ньому участь.

2. Досліди́ будову запрошення.

Крок 1. Прочитай текст запрошення.

Дорогі учні та учениці!

Запрошуємо вас на новорічний маскарад, який відбудеться в актовій залі школи 28 грудня о 12 годині.

Сорока-білобока

Крок 2. Зверни увагу, що пишуть спочатку, в зачині.

Крок 3. Зауваж, про що йдеться в основній частині.

Крок 4. Прочитай кінцівку тексту.

Крок 5. Зроби висновок. Звір його зі схемою.

ЗАПРОШЕННЯ

До кого
звертаєшся

На яку подію
запрошуєш

Місце
події

Час
події

Хто
запрошує

189. Напиши запрошення на свято для свого друга / подруги.

ПРИКМЕТНИК

190. 1. Виберіть один із зображених плодів. Запишіть до його назви якомога більше слів — назв ознак.

за формою

за розміром

за кольором

за смаком

за дотиком

Зразок. Яблуко (яке?) —

Груша (яка?) —

Банан (який?) —

191. 1. Досліді, до якої частини мови належать слова, які ти написав / написала.

Крок 1. Що називають слова?

а) предмет; б) ознаку предмета; в) дію предмета.

Крок 2. На які питання відповідають слова?

- а) хто?, що?; б) що робить?, що зробить?;
в) який?, яка?, яке? які?

Крок 3. Записані слова — це:

- а) дієслово; б) іменник; в) прикметник.

Крок 4. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Пригадай! Прикметник — це частина мови, яка називає ознаки предмета і відповідає на питання **який? яка? яке? які?**

- 2.** Як ви гадаєте, для чого потрібні прикметники? Обґрунтуйте свою думку.

- 192. 1.** Прочитай текст. Поміркуй, чи є користь від їстівної упаковки.

Їстівна упаковка

Звична упаковка для **прохолодних** напоїв — **скляна, пластмасова** чи **картонна**. Випивши вміст, ми її викидаємо. А чи не можна помістити напій у щось **привабливіше**, до того ж — **їстівне**?

Учені звернули увагу на **звичайне** яблуко, яке майже цілком складається з води, «упакованої» в **їстівну** шкірку. Чому б не виготовити щось подібне? Випив напій, а смачну упаковку з'їв. І жодних відходів!

- 2.** Спиши виділені слова. Чи можна їх назвати прикметниками? Обґрунтуй свою думку.

- 193. 1.** Прочитай.

Лишайники доволі чутливі до забруднення. Якщо у твоєму районі їх зовсім немає — отже, повітря тут дуже забруднене. **Соковиті, густі лишайники** є ознакою чистоти повітря. А **пласкі, жорсткі** вказують на те, що бруду в ньому чимало.

- 2.** Спиши виділені речення. Підкресли прикметники.

ЗВ'ЯЗОК ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

194. 1. Зіскануте QR-код та перегляньте ролик. Опишіть свої враження від переглянутого.

2. Опишіть сніжинку за допомогою прикметників.

Сніжинка (яка?) ...

195. 1. Прочитай. Зміни прикметники так, щоб вони стояли в потрібній формі. Що цікавого ти дізнався / дізналася про сніг?

Одна сніжинка практично (невагомий), бо майже повністю складається з повітря. А чому ж тоді обламуються гілки, коли на них (сріблясті) сніг?

(Свіжі) сніг (пухка) і (легке). Один кубометр такого снігу (уяви кубик, всі сторони якого дорівнюють одному метру) важить всього шістдесят п'ять кілограмів. А коли його ущільнити — то аж п'ятсот п'ятдесят!

2. Спиши абзац (на вибір), розкриваючи дужки. Познач у прикметниках закінчення. Як ти гадаєш, чому змінилася форма прикметників?

Прикметники називають **озна́ки предметів**. Тому вони зв'язані з іменниками. Питання потрібно ставити від іменника до прикметника. Наприклад: *сніг (який?) легкий*.

196. 1. Прочитай. Як буде нагода, перевір зимові прикмети.

1. Зимове тепло — літній холод. 2. Мокрий з відлигами січень — буде холодне літо. 3. Глибокий сніг узимку — на дощове літо. 4. Яскраві зірки — чекай на сильний мороз.

2. За зразком випиши іменники і зв'язані з ними прикметники.

Зразок. Тепло́ (яке?) зимове.

3. Знайди та запиши споріднені слова. Познач у них корінь.

197. 1. Прочитай та відгадай загадки. Слова якої частини мови допомогли тобі їх відгадати?

1. Узимку вітер дме холодний, я блукаю злий, голодний.
2. З гілки на гілку стриба, як комашка, легка й моторна, одначе не пташка.
3. Узимку — білий, улітку — сірий.

2. Випиши іменники зі зв'язаними з ними прикметниками.

ЗМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ЗА РОДАМИ ТА ЧИСЛАМИ

198. Досліді, чи можуть змінюватися прикметники за числами.

Крок 1. Зіскануй QR-код та переглянь відео.

Запам'ятай назви двох підводних мешканців, які ти побачив / побачила.

Крок 2. Запиши назви двох підводних мешканців. Визнач число записаних іменників. Зміни число кожного іменника та запиши через риску.

Крок 3. Усно добери до іменників у формі однини прикметники. Як ти гадаєш, у якому числі вжито прикметники?

Крок 4. Усно добери до іменників у формі множини прикметники. У якому числі їх вжито?

Крок 5. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Прикметник завжди стоїть у тому числі, що й іменник, з яким він зв'язаний. Наприклад: *червоний краб — червоні краби, великий скат — великі скати.*

199. 1. Прочитай текст. Як ти гадаєш, чи корисним був винахід Луї Бутана? Обґрунтуй свою думку.

Перша підводна фотографія була зроблена Луї Бутаном у 1893 році. Однак апарат, за допомогою якого вдалося її зробити, був важкий і незграбний. Сучасні прилади, маленькі та зручні в користуванні, відкрили чимало морських таємниць. Спеціальні лампи підкреслюють кольори й глибину простору. Морське дно досліджують відео- та фотороботи, у яких є дистанційне управління, передають зображення науковцям прямо на дослідницькі кораблі.

2. Випиши за зразком сполучення прикметників з іменниками.

Зразок. Фотографія (яка?) підводна.

3. Досліді, які закінчення мають прикметники в множині.

Крок 1. Визнач число записаних прикметників.

Крок 2. На які питання відповідають прикметники, які стоять у формі множини?

Крок 3. Які закінчення мають прикметники в множині?

Крок 4. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

У **множині** прикметники мають закінчення **-і**.

200. 1. Утвори сполучення слів, уставивши потрібні закінчення.

Акваріумн.. (рибка, рибки), хиж.. (щука, щуки), маленьк.. (окунь, окуні), вусат.. (сом, соми), велик.. (товстолобик, товстолобики).

2. Виконай завдання на вибір.

- Запиши сполучення слів, де прикметники вжито в однині.
- Запиши сполучення слів, де прикметники вжито в множині.

3. Познач закінчення прикметників.

201. 1. Прочитай вірш Лани Виноградової. Як ти гадаєш, чому хвостик акули тоне в річці?

Про Акулу-Каракулу

Акула запливла у річку,
питає: «Сталось що, водичко?
Чому мій хвостик в річці тоне?
Чому ти зовсім не солоня?»
І каже їй водичка срібна:
— Так жителям моїм потрібно.
Всі жителі мої підводні —
малі й великі — прісноводні!
Акула хвостиком махнула,
додому, в океан, гайнула!

2. Випиши сполучення іменників із прикметниками.

Зразок. Водичка (яка?) срібна.

202. Досліди, чи змінюються прикметники за родами.

Крок 1. Прочитай сполучення слів, уставляючи потрібні закінчення. У якому числі стоять прикметники?

Біл.. сніг, біл.. шубка, біл.. козенятко.

Крок 2. Як ти гадаєш, чому прикметники мають різні закінчення?

а) бо вони позначають різні кольори;

б) бо вони зв'язані з іменниками різних родів.

Крок 3. Зроби висновок. Порівняй його із правилом.

Прикметники в однині змінюються за родами. Вони завжди стоять у тому роді, що й іменники, з якими вони зв'язані:
Я читаю цікаву книжку (одн., ж. р.).

203. Досліди, чим відрізняються форми прикметників чоловічого, жіночого та середнього роду.

Крок 1. Прочитай сполучення слів.

Синій шарф, синій картуз, синє небо, велике відро, велика кімната, великий м'яч.

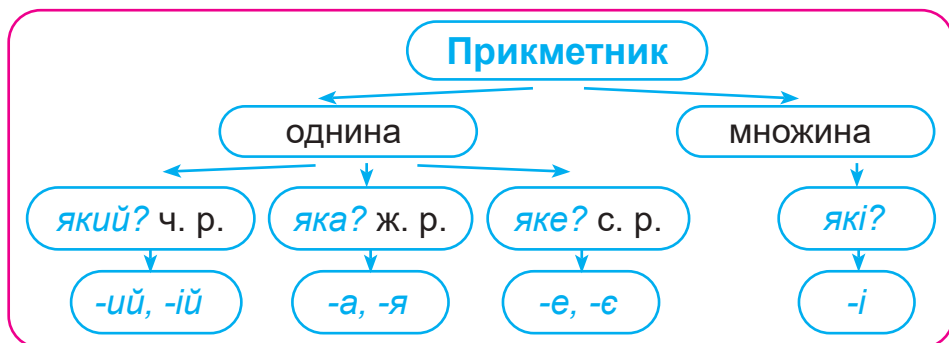
Крок 2. У формі якого числа вжито подані прикметники?

Крок 3. Завдання на вибір:

- Запиши сполучення іменників із прикметниками чоловічого роду. На яке питання відповідають прикметники?
- Запиши сполучення іменників із прикметниками жіночого роду. На яке питання відповідають прикметники?
- Запиши сполучення іменників із прикметниками середнього роду. На яке питання відповідають прикметники?

Крок 4. Познач закінчення прикметників.

Крок 5. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

204. 1. Добери іменники до груп прикметників.

1. Сіресеньке, довговухе, пухнасте 2. Великий, зубатий, сірий 3. Руда, хитра, хвостата 4. Жовте, маленьке, пухнасте

2. Спиши два речення. Виділи закінчення в прикметників середнього роду.

205. 1. Прочитай вірш Дмитра Гонтара.

У нас красивий, гарний край:
квіти, море, річка, гай!
Рідне все: поля, діброви,
а сади які чудові!
Їх краса — це білий цвіт...
Ненька наша, Україна,
адже ти для нас єдина!

2. Випиши прикметники та познач у них закінчення.

3. Склади з перших букв кожного рядка слово, запиши його.

206. 1. Перестрибуючи через літеру, прочитай слово. Яке слово ще залишилося прочитати?

пиріг

2. Знайди тлумачення слова *пиріг*.

3. Назви орфограми в слові *пиріг*.

207. 1. Прочитай та відгадай загадки. Назви прикметники, які допомогли тобі їх відгадати.

1. І поживне, і смачне, біле, пінне, запашне. Залюбки малята п'ють, здоровенькими ростуть. 2. Є перлова, є гречана, рисова, а ще пшоняна. Заливаєм молоком, а немає — кип'ятком. 3. І наваристий, й пахучий, дає силу нам могучу. Смачний в спеку і у дощ українське диво —

2. Запиши сполучення іменників із прикметниками за зразком.

Зразок. Молоко (яке?) поживне, смачне, біле, пінне, запашне.

208. Знайди та запиши спільні ознаки предметів. Виділи закінчення прикметників.

ознаки
за кольором

ознаки
за формою

ознаки за матеріалом,
з якого зроблені

Зразок. Огірок (який?) смачний, груша (яка?) смачна, яблуко (яке?) смачне.

209. 1. Прочитай текст, уставляючи потрібні закінчення. Як ти гадаєш, чому цей пиріг називають перекладанцем?

Перекладанець

Традиційн.. солодк.. страва — це щедр.., як і весь українськ.. стіл, смачн.. випічка! Рум'ян.. перекладанець — це смачн.. пиріг із дріжджового тіста. Його викладають шарами. Начинка буває маков.., горіхов.., вишнев.. або фруктов.. . До речі, у пирозі можна чергувати кілька смачних начинок.

2. Спиши перші два речення, уставляючи потрібні закінчення. Обґрунтуй свій вибір.

210. 1. Зміни прикметники так, щоб утворилися словосполучення.

1. (Круглий) млинець, (круглий) яєчко, (круглий) паляниця.
2. (Духмяний) хліб, (духмяний) булочка, (духмяний) тістечка.
3. (Маленький) пиріжок, (маленький) котлети, (маленький) яблуко.

2. Запиши словосполучення. Познач у прикметниках закінчення.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Переказ тексту за планом

- 211.** Прочитай проблемне питання. Яку відповідь ти обереш?
Обґрунтуй свою думку.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
	Чи потрібно підгодовувати лісових мешканців узимку?	
ВИСНОВОК		

- 212.** 1. Прочитай казку.

Нахвалювався мороз усіх в лісі поморозити — накликав холодних вітрів, лютих хурделиць. Скрутно, голодно стало птахам та звірам. Засмутилася й білочка, бо харчів небагато залишилося. А до весни ще далеко!

Коли чує рудохвоста — сніг рипить. А то лісник пробирається, на санах везе мішок з харчами, пов'язані пучечки сухого верболозу та осики. Розклав на снігу поживу для звірів, а в дуплянку* ще й насіння соняшникового та сухарів насипав.

Тепер не доведеться білочці свою домівку і рідний край залишати! (За Галиною Демченко).

2. Зіскануй QR-код і розглянь дуплянку.
3. Про що цей текст? Чи в правильному порядку стоять питання? Для чого приїхав лісник у ліс? Уяви, яким було би життя тварин без допомоги лісника. Що ти відчуваєш, коли підгодовуєш узимку тварин?

- 213.** Напиши переказ за планом.

Орієнтовний план

1. Суворі зима.
2. Засмучена білочка.
3. Допомога лісника.

* Дуплянка — колода з видовбаною діркою, що використовується як житло для бджіл, птахів.

214. Прочитайте одні одним свій переказ. Чи все в ньому зрозуміло? Подумайте, чи потрібно щось змінити в тексті. Внесіть за потреби зміни і прочитайте текст переказу всьому класу.

215. 1. Вправа «Квест».

горизонт

- 2.** Назви орфограму в слові *горизонт*.
- 3.** Виконай завдання на вибір.
 - Знайди в тлумачному словнику значення слова *горизонт*.
 - Знайди в словнику синонімів синоніми до слова *горизонт*.
 - Прочитай вислів та його пояснення. У якому значенні вжито слово *горизонт*?

З'явитися на горизонті — стати відомим, помітним.

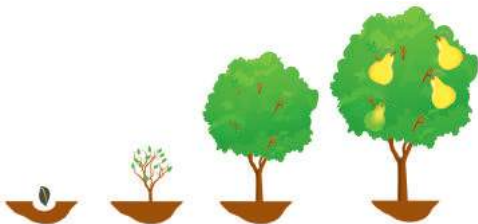
216. 1. Прочитай заголовок. Чи погоджуєшся ти з думкою, висловленою в заголовку? Прочитай текст.

3 маленького насіннячка виростає велике дерево

Миколка та Галинка побачили в парку старе дерево. Мама розповіла їм, що виросло воно з крихітної насінинки.

Так із них, малих діток, теж виростуть авторитетні, шановані люди! Бо вони із задоволенням навчаються, досліджують, експериментують.

Адже знання — як насінинка. Посієш — і виросте з неї велика життєва мудрість.

- 2.** Знайди в тексті прикметники і зв'язані з ними іменники. Виділи в них закінчення. Визнач рід.

217. 1. Прочитай прислів'я, поясни їх зміст. Склади усно розповідь, заголовком якої було б виділене прислів'я.

1. Малого коня хвали, великого запрягай. 2. Не бійся розумного ворога, а бійся дурного приятеля. 3. **Краще добра стежка, ніж поганий шлях.**

2. Випиши прикметники-антоніми разом з іменниками, з якими вони зв'язані. Виділи закінчення в прикметниках. У дужках запиши число.

218. 1. Прочитай текст. Як ти гадаєш, хамелеонові краще жити на землі чи на деревах? Чому?

Хамелеон — вправний майстер маскування. Чи знаєш ти, що він здатен змінювати колір від коричневого до зеленого і навіть чорного? Усе залежить від його настрою, температури та освітлення.

Липкий довгий язик служить для полювання на комах. Лапи хамелеона пристосовані для пересування по тонких гілках дерев. А ось на рівній поверхні ця тварина цілком **безпомічна**.

- 2.** Випиши слова, які допомогли тобі краще уявити хамелеона. До якої частини мови вони належать? Доведи свою думку.
- 3.** У виділеному слові знайди і поясни орфограму. Обґрунтуй, чому саме цей префікс ти написав / написала.

219. 1. Прочитай вірш Юлії Косинської.

Рідна мова

Велична, щедра і прекрасна мова,
прозора й чиста, як гірська вода, —
то України мова барвінкова —
така багата й вічно молода.
Вона, як ніжна пісня колискова,
заходить в серце й душу з ранніх літ.
Ця мова, наче пташка світанкова,
що гордо лине в свій стрімкий політ.

- 2.** Виконай завдання на вибір.
- Випиши з вірша прикметники, які зв'язані з іменником **мова**.
 - Випиши з вірша п'ять прикметників разом з іменниками, з якими вони зв'язані.

220. 1. Знайди й запиши в стовпчик прикметники.

а	с	о	н	я	ч	н	а	о	к	у	р	п
р	і	к	у	о	с	я	й	н	а	и	щ	р
ф	а	н	т	а	с	т	и	ч	н	а	м	у
і	с	т	о	р	и	ч	н	а	з	м	е	д
н	у	ї	с	т	і	в	н	а	й	ц	у	к
ї	х	а	л	и	ф	в	е	л	и	ч	н	а
л	і	т	о	і	к	р	а	с	и	в	а	п
я	а	к	т	у	а	л	ь	н	а	ч	с	м

2. Добери до прикметників іменники та запиши їх через риску.

221. 1. Склади з перших букв прикметників із попередньої вправи слово. Пригадай, що ти знаєш про Софіївку.

2. Зіскануй QR-код та переглянь відео.

3. Прочитайте текст. Порівняйте побачене з написаним.

Старанно виводить дивовижний візерунок зима у своїй пухнастій книзі. Разом із нею ми помандруємо до дивовижної перлини України — Софіївського парку, розташованого в місті Умані. Ось центральна алея. Ніжний, солодкий сон у вікових дерев.

Нижній став скований товстим льодом. Білосніжні лебеді виглядають зі свого дерев'яного будиночка. Аж до тепла спатиме велетенський фонтан «Змія». Холодний вітер гойдає широку крону тюльпанового дерева.

4. Виконай завдання на вибір.

- Випиши з тексту сполучення прикметників з іменниками жіночого роду, ставлячи між ними питання.
- Випиши з тексту сполучення прикметників з іменниками чоловічого роду, ставлячи між ними питання.

222. Добери та запиши найбільш вдалі прикметники до назв зображених пам'яток.

Фонтан «Змія»

Місток на Площу зборів

Фазанник

223. 1. Прочитай. Як ти гадаєш, які сполучення іменників з прикметниками допоможуть описати Софіївку?

Парк (*який?*) зимовий, озеро (*яке?*) чисте, водоспад (*який?*) холодний, річка (*яка?*) підземна, дерева (*які?*) рідкісні, статуї (*які?*) мармурові, стежки (*які?*) вузькі.

2. Запиши в одному рядку сполучення іменників із прикметниками у формі однини, а в другому — у формі множини. Познач закінчення прикметників.

ЧИСЛІВНИК

224. 1. Прочитай рецепт фруктового салату та приготуй на дозвіллі разом із дорослими.

Для його приготування тобі потрібно **один** стиглий банан, **два** яблука, **три** груші, **п'ять** столових ложок сметани, **чотири** чайні ложки цукру.

Помий та поріж кубиками яблука, банани, груші. Змішай та виклади гіркою на тарілку. Збий сметану з цукром і полий салат.

2. Доведіть за планом, що виділені слова — числівники.

1. Що називають слова?

а) предмет; б) ознаку предмета; в) кількість предметів.

2. На які питання відповідають слова?

а) *хто? що?*; б) *скільки?*; в) *що робить? що зробить?*

3. Виділені слова — це:

а) дієслова; б) іменники; в) числівники.

3. Зробіть висновок. Порівняйте його з правилом.

Пригадай! Числівник — це частина мови, яка називає **кількість** предметів і відповідає на питання **скільки**?

4. Як ви гадаєте, для чого потрібні числівники?

225. 1. Прочитай. Як ти гадаєш, про яку частину мови йдеться у вірші?

Назвемо числа по порядку.	як наголос поставиш ти?
Від одного аж до десятка.	Казати треба — одинáдцять!
Вперед й назад —	Скажу так само —
усі відразу,	чотирна́дцять!
і не збиваємось ні разу!	Вимова в числах цих одна —
А з десяти до двадцяти	скрізь наголос над складом на́!

Надія Красоткіна

2. З'єднай частинки слів. Чісла якого десятка утворилися?

шістна-	чотирна-	п'ятна-	два-
одина-	-дцять	трина-	сімна-
дев'ятна-	вісімна-	двана-	

11,	12,	13,
14,	15,	16,
17,	18,	19,
	20	

п'ятна́дцять

п'ятна́дцять

шістна́дцять

шістна́дцять

2. Запиши словами числівники, які називають тільки парну або тільки непарну кількість предметів.

226. 1. Утвори та прочитай двоцифрові числа, записані на цеглинках.

	три	шість	один
п'ять		двадцять	вісім
сім			чотири
	два	дев'ять	

2. Виконай завдання на вибір.

- Запиши чісла, які більші від двадцяти двох, але менші за двадцять вісім.
- Запиши чісла третього десятка, які діляться на два.

Зразок. Двадцять чотири.

227. Прочитай. Спиши речення з числівниками. Підкресли їх.

В Антарктиді, де живуть імператорські пінгвіни, узимку лютують вітри. Температура повітря — п'ятдесят градусів морозу. Мати відкладає яйце завважки п'ятсот грамів і передає його батькові. Поки самка запасається їжею в морі, самець вигріває яйце на животі під шкірною складкою (температура тут тридцять чотири градуси тепла), підтримуючи його лапами. Через два місяці з'являються на світ пташенята.

З журналу «Барвінок»

228. Прочитай речення.

Перше січня — Новий рік. **Сьоме** січня — Різдво Христове. **Двадцять друге** січня — День Соборності України.

Зверни увагу! Виділені слова — це теж числівники. Вони позначають порядок предметів при лічбі і можуть відповідати на питання **який? котрий? яка? котра? яке? котре?**

229. Устав на місці пропуску назву місяця так, щоб утворилася дата. Запиши.

Двадцять восьме Двадцять сьоме Тридцятье
Тридцять перше

230. 1. Прочитай, правильно вимовляючи числівники, які відповідають на питання *котрє?*

21 січня — Всесвітній день снігу. 9 червня — День друзів.
19 вересня — День народження смайлика.

2. Спиши два речення. Числівники записуй словами.

Слова для довідки: дев'яте, дев'ятнадцяте, двадцять перше.

231. 1. Прочитай текст.

Цікаві факти про числа. Число три: поєднуючи три основні кольори, можна отримати всі інші кольори та відтінки. Число сім: сім нот здатні створити будь-який музичний твір. Число тридцять три: усі українські літературні твори написані за допомогою тридцяти трьох букв.

2. Пригадай інші цікаві факти про числа. Склади та напиши про них речення. Числівники записуй словами. За потреби користуйся підказкою.

Підказка. Пригадай, скільки цифр ти використовуєш на уроках математики; скільки місяців у році, днів у тижні тощо.

Урок розвитку зв'язного мовлення.

Складання діалогу

- 232. 1.** Розгадай ребус.
2. Знайди орфограми в слові.

вокза́л

“к л”

вокза́л

233. 1. Прочитай вірш Грицька Бойка. Чи правильно зрозумів хлопчик значення слова *вокзал*?

Повернувся хлопчик з міста
і гукає голосисто:

— Скільки бачив там я див!
На новий вокзал ходив!..

— Розкажи ж нам про вокзал!
Він подумав і сказав:

— Чемодани і пакунки,
саквояжі і оклунки,
і авоськи, і мішки,
і корзини, і квітки,
матері, бабусі, діти,
сльози, усмішки і квіти, —
ТО І Є ВОКЗАЛ!

2. Розшифруй слова. Дізнайся, які бувають вокзали.

бусавтоний, ничзалізний, орічквий, ськиймор.

234. 1. Прочитай діалог туристки і касира на автобусному вокзалі. Зверни увагу на культуру мовлення.

— Добрий день!

— Добрідень!

— Скажіть, будь ласка, чи є сьогодні автобус на Моринці?

— Так, звичайно, є.

— О котрій годині найближчий рейс?

— О десятій.

— Скільки часу триватиме поїздка?

— Дві години і сорок три хвилини.

— Я можу придбати квиток на цей рейс?

— Авжеж. Є ще вільні місця.

— Тоді продайте мені, будь ласка, два квитки на цей рейс.

— Будь ласка, ось ваші квитки.

— Дякую.

2. Уявіть себе туристами / туристками, які зустрілися на вокзалі. Складіть діалог.

235. Прочитайте одні одним вирази різними способами. Усно їх обчисліть.

$$84 + 13 =$$

$$360 + 128 =$$

$$42 : 7 =$$

$$89 - 15 =$$

$$480 - 240 =$$

$$30 \cdot 6 =$$

236. 1. Прочитай. Перевір цікавий спосіб обчислення.

Напевно, немає такої дитини, яка, починаючи лічити, не загинала б пальці рук. У такий спосіб можна не лише додавати та віднімати, а й успішно множити.

Наприклад, $7 \cdot 9$.

Обираємо число, яке множимо на 9. Це номер пальчика, якщо рахувати зліва направо. Загинаємо його. Пальці, які будуть зліва від загнутого, — це десятки шуканого добутку. Пальці справа — це одиниці добутку.

Потренуймося!

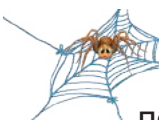

2. Придумайте та запишіть вираз на множення. Обчисліть за допомогою пальців. *Примітка.* Чісла записувати словами.

237. 1. Прочитай цікаву задачу Юрія Кругляка «Сорок ніг» та дай відповідь на запитання.

Петько побачив шість комах,
руками сплеснув, скрикнув: «Ах!
Які гарнесенькі жучки!
Які цікаві павучки!
Одна, дві, три, чотири, п'ять...», —

почав він ніжки рахувать.
Петро нарахувати зміг
у тих комах аж сорок ніг.
Та скільки ж там жучків?
А скільки павучків?

Порада. Пригадай, скільки ніг у жучків та павучків.

2. Вибери та запиши правильний вираз до задачі:

а) $6 \cdot 3 + 8$ — до добутку чисел шість і три додати вісім.

б) $6 \cdot 4 - 8 \cdot 3$ — від добутку чисел шість і чотири відняти добуток чисел вісім і три.

в) $6 \cdot 4 + 8 \cdot 3$ — до добутку чисел шість і чотири додати добуток чисел вісім і три.

238. Прочитай загадки, відгадай їх та спиши, записуючи числівники словами.

1. Стоїть дуб, на дубі — 12 гнізд, у кожному гнізді по 4 синиці. 2. 1 багаття увесь світ зігріває. 3. 5 прикомірків, 1 двері.

Слова для довідки: ецсон, кір, цяїміс, жинті; кавиручка.

ДІЄСЛОВО

239. 1. Прочитай вірш Григорія Фальковича. Як ти гадаєш, чи потрібні гарні манери? Обґрунтуй свою думку.

Приємна зустріч

Йшли. Угледіли. Спинились.
Підійшли. Порозумілись.
 Дещо спільне пригадали.
 Головами похитали.
 Пожурились, повсміхались
 і шляхетно попрощались.
 Гарних навчені манер —
 Доберман і Фокстер'єр.

2. Доведи, що виділені слова належать до дієслів, за планом:

1. Що називають слова?

- а) кількість предметів; б) дію предметів;
- в) ознаки предметів.

2. На які питання відповідають слова?

- а) який? яка? яке?; б) скільки?;
- в) що робили? що зробили?

3. Зроби висновок, зістав його із правилом.

Пригадай! Слова, які називають **дії предметів** і відповідають на питання **що робити? що зробити? що робив? що зробив? що робила? що робило? що робили? що роблять? що будуть робити?**, — це **дієслова**.

240. Зіскануй QR-код та переглянь відео.

241. 1. Із вірша Григорія Фальковича з попередньої вправи випиши дієслова.

2. Доведіть одні одним, що виписані слова — дієслова (за потреби користуйтеся планом попередньої вправи).
 Свої міркування починайте так:

Усі / не всі виписані слова є дієсловами. Тому що

Отже

242. 1. Прочитай текст. Які гарні манери ти ще знаєш ? Розкажи.

З людиною, яка має гарні манери, приємно спілкуватися. І прищеплювати їх потрібно ще в дитинстві. Прочитай основні правила ввічливих людей. Спробуй їх запам'ятати та виконувати.

Правило 1. Називай дітей на ім'я, а дорослих — на ім'я та по батькові.

Правило 2. Якщо забудеш, як звати співрозмовника / співрозмовницю, то ввічливо перепитай ім'я.

Правило 3. Намагайся дивитися співрозмовнику / співрозмовниці в очі. Це простий, але ефективний спосіб налагодити з ними стосунки.

2. Чи дотримуєшся ти гарних манер?

3. Виконай завдання на вибір.

● Спиши перший абзац. Підкресли дієслова.

● Випиши з тексту дієслова.

4. Усно постав до дієслів питання.

243. 1. Прочитай вірш. Про які гарні манери згадує авторка?

Зранку різних справ багато:
вмитись, їсти, одягатись.
Треба час розрахувати,
за годинником звірятись.
П'ять хвилин —
на умивання,
п'ять також — на одягання,

три — щоб постіль
поскладати,
потім снідати, малята!
Є й хвилини на дорогу.
З друзями іди у ногу,
не спиняйся ні на крок —
вчасно встигнеш на урок!

Світлана Гарбуз

2. Випиши з тексту дев'ять дієслів.

244. Досліді, для чого потрібні дієслова.

Крок 1. Прочитай загадки. Спробуй їх відгадати. Спиши їх, уставляючи потрібні за змістом дієслова. За потреби користуйся словами для довідки.

Який звір ... мед? Хто жолуді ... в дуплі? Хто по дорозі ... , а у воді ... ?

Слова для довідки: стрибає, ховає, полюбляє, плаває.

Крок 2. Як ти гадаєш, які слова допомогли назвати дії тварин? До якої частини мови вони належать?

Крок 3. Зроби висновок, для чого потрібні дієслова.

245. 1. Пригадайте українську народну казку «Як пан гавкав на старого пня». Позмагайтеся, хто запам'ятав / запам'ятала якомога більше дієслів із казки. Що ви можете порадити друзям, щоб їм легко було упізнати дієслово?

2. Запишіть дієслова з казки, які відповідають на питання *що робив? що робили? що робить?*

246. 1. Прочитай слова української народної пісні «Два півники». Зіскануй QR-код та проспівай разом із дитячим хором.

Два півники, два півники
горох молотили.
Дві курочки-чубарочки
до млина носили.

Цап меле, цап меле,
коза насипає,
а маленьке козенятко
на скрипочці грає.

2. Спиши або запиши з пам'яті подані куплети пісні. Підкресли дієслова. Усно постав питання до них.

3. Випиши споріднені слова. Розбери їх за будовою.

247. Прочитай. Спиши два речення, підкресли дієслова.

Коли настає зима, бобри стають справжніми сиднями. Вони зовсім не покидають своїх темних нір, що складаються з мулу і дерева. А в теплу пору року ці нічні тварини виходять з житла із заходом сонця, а повертаються зі світанком.

ЧАСОВІ ФОРМИ ДІЄСЛІВ

- 248. 1.** Прочитай текст. Як ти гадаєш, чи можна назвати будиночком папірець, який помітила насінинка? Обґрунтуй свою думку.

Як багато у небі доріг! У височині **літають** лелеки, гуси, навіть жуки чи павуки на павутинні!

Якось **летіли** манюні насінинки. Одна з них помітила листочок, що лежав на землі:

— Та це ж халабуда!

Залетіла під листочок — і зачаїлася. А насінина та була березова.

Виросла береза висока-висока... І тепер гомонить вітами у синє небо: вона говорить із небом, зі мною, з тобою. А восени **літатимуть** її малесенькі насінинки (За Оленою Більчук).

- 2.** Досліди, які часові форми можуть мати дієслова.

Крок 1. Поміркуй, яке з виділених дієслів називає дію, що відбулася в минулому.

Крок 2. Поміркуй, яке з виділених дієслів називає дію, що відбувається тепер.

Крок 3. Поміркуй, яке з виділених дієслів називає дію, що відбуватиметься в майбутньому.

Крок 4. Зроби висновок.

Дієслова можуть називати дії в різних часах. У **минулому часі** вони називають дію або дії, які відбулися в минулому, до моменту мовлення: *спілкувалися, дружили, раділи*. Дієслова в **теперішньому часі** називають дію, яка відбувається тепер, у момент мовлення: *спілкуємося, дружимо, радіємо*. Дієслова в **майбутньому часі** називають дію, яка відбуватиметься в майбутньому, після моменту мовлення. Дієслова в майбутньому часі можуть бути виражені одним або двома словами: *спілкуватимуться, будуть спілкуватися; дружитимуть, будуть дружити; радітимуть, будуть радіти*.

249. 1. Прочитай текст.

Люди будували житла з давніх-давен. Спочатку вони жили в печерах, землянках, мазанках. Тепер зводять сучасні багатоповерхові будівлі. Живуть у них щасливі та радісні сім'ї. Мріють, як житимуть у майбутньому. Фантазуй і ти, адже це і твоє життя!

2. Знайди в тексті дієслова. Усно визнач їх часові форми.

250. 1. Прочитай. Розкажи, що б ти хотів / хотіла удосконалити у своєму помешканні.

Будинок-мандрівник

Сучасні архітектори пропонують не лише будинки нових форм, а й оригінальні способи їх пересування. Зовсім скоро з'являтимуться будинки-мандрівники. Набридло жити біля моря, закортіло подихати лісовим повітрям — викликаєш спеціальну бригаду. Вона робить підкоп, протягує під будинком гумові подушки, надуває їх. І будинок... злітає! Ну, не злітає, а піднімається над землею. Тепер його можна ставити на платформу і везти до лісу.

2. Спиши три речення. У дужках після дієслів вкажи скорочено їх часові форми.

Зразок. Пропонують (теп. ч.).

251. 1. Прочитай прислів'я. Як ти їх розумієш?

1. Своя хата — не ворог: як прийдеш, то прийме і зігріє.
2. У своїй хаті й кути помагають.
3. Що хата має, тим і приймає.
4. Хату руки держать.

2. Знайдіть та випишіть дієслова. Як ви гадаєте, у якому часі відбуваються події, описані в прислів'ях?

252. 1. Прочитай дієслова. Визнач їх час.

Досліджуватиме, спостерігаю, вчилися, вчилася, вчився, вчитиму, вчилося, будуть вчити, вчитимуть, навчалася, пишу, навчався, вивчаю, вчиш, досліджують, навчалося, вчитимеш, вчить, вчать, вчитиме, буде досліджувати, вивчу, вчуся, бачить, навчалися, помітять.

2. Виконай завдання на вибір.

- Випиши дієслова у формі минулого часу.

Зразок. Мин. ч.: вчилися.

- Випиши дієслова у формі теперішнього часу.

Зразок. Теп. ч.: спостерігаю.

- Випиши дієслова у формі майбутнього часу.

Зразок. Майб. ч.: досліджуватиме.

253. 1. Прочитай вірш Андрія Німенка.

Сонячний дім

Привітний і світлий наш сонячний дім.
Як радісно й весело жити у нім!
Тут мамина пісня і усмішка тата.
В любові й добрі тут зростають малята.
Дзвінка наша пісня до сонечка лине:
«Мій сонячний дім — це моя Україна!»

2. Спиши вірш. Підкресли дієслова у формі теперішнього часу.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Вибірковий переказ тексту за планом

254. 1. Розгадай ребус.

криниця

криниця

2. Прочитай у тлумачному словнику значення слова *криниця*.
3. Склади речення зі словом *криниця* в прямому та переносному значенні.

255. 1. Прочитай текст. Як ти гадаєш, чому українці шанують криницю?

Криниця є невід'ємною окрасою кожного сільського українського подвір'я.

Раніше воду з криниці набирали «журавлем» — довгою дерев'яною жердиною, до якої з одного кінця прив'язували відро, а з іншого — мотузку. Господарі розмальовували верхню частину криниці, прикріплювали дашок, щоб бруд не потрапляв у воду. А ще садили бузок чи калину, висівали квіти. Чистою джерельною водою пригощали всіх, хто завітав на подвір'я.

Тепер у дворах сільських господарів красуються ошатні криниці — справжні витвори мистецтва. Тихими літніми вечорами тут можна посидіти на лавці, послухати соловейка і вдихнути пахощі рідної землі.

2. Опиши криницю із журавлем за планом:
 1. Чим раніше набирали воду з криниці?
 2. Як господарі прикрашали криницю?
 3. Які рослини садили біля криниць?
 4. Чим пригощали господарі всіх, хто завітав на подвір'я?
3. Прочитайтевір одні одним. Як ви гадаєте, що потрібно змінити у творі, щоб він став ще кращим?

256. 1. Вправа «Квест».

grimіти

1 2 3

1 2 4

2

grimіти

2. Знайди в тлумачному словнику значення слова *grimіти*. Чи можна це слово назвати багатозначним? Обґрунтуй свою думку.

257. 1. Прочитай текст. У якому значенні вжито в тексті слово *grimіла*? Чи любила ти їсти в шкільній їдальні?

Наша шкільна їдальня гримить славою серед шкільної спільноти. Адже тут готують такі смачні страви!

Сьогодні Олег Юрійович запросив нас до шкільної їдальні на екскурсію. Він працює головним технологом із приготування їжі.

І ось ми на кухні. На великих електроплитах варять борщі та супи, тушкують овочі, смажать млинці. У духовій шафі запікають рибні й м'ясні страви, печуть пироги, торти, тістечка. Усі продукти зберігають у холодильнику і морозильних камерах. На кухні чисто, затишно, смачно пахне готовими стравами.

Коли продзвонить дзвінок, ми поспішимо до зали. На столах на нас чекатиме свіжий і корисний обід. Смачного!

2. Випиши дієслова у відповідний стовпчик. Зміни їх так, щоб заповнити всі стовпчики.

Зразок. Мин. ч.

запросив

Теп. ч.

запрошує

Майб. ч.

запросить

258. 1. Прочитай та відгадай загадки. Які страви вмієш готувати ти?

1. Довго з тіста їх ліпили, у окропі поварили, потім дружно ласували, ще й сметанки додавали. 2. Мене б'ють, товчуть, печуть, ріжуть, а я все терплю і всім добром плачу. 3. Що на сковорідку наливають, потім вчетверо згинають?

2. Змініть та запишіть одну із загадок так, щоб дія відбувалася в іншому часі.

259. 1. Прочитай дієслова та зміни їх так, щоб вони стояли в теперішньому часі.

Називали, був, полюблятимуть, пригощали, налічуватимуть, будуть, приймати.

2. Прочитай текст, уставляючи змінені дієслова. Розкажи, як ти готуєш свій улюблений бутерброд.

Здавна Данію ... країною бутербродів. Данці ... їх аж 700 видів! Місцеві жителі дуже ... смакувати ними. У країні навіть ... ресторан, де ... відвідувачів тільки бутербродами і, навіть, ... замовлення із-за кордону.

260. 1. Прочитай та вивчи вірш Анатолія Камінчука.

Їжачок ходив у ліс,
він грибочків нам приніс.
І сказав:
— Я буду з вами
їсти борщик із грибами.

2. Запиши вірш з пам'яті.
Підкресли дієслова та визнач час, у якому вони вжиті.

ПРАВОПИС НЕ З ДІЄСЛОВАМИ

261. 1. Прочитай прислів'я, поясни їх значення. Як ти гадаєш, чи поважають лінивих людей?

1. Поки грім не гряне — ледачий не **встане**. 2. Доки воза не **перекинув**, дороги не **полагодив**. 3. Хто нічого не **робить**, той ніколи не **має** часу.

2. Досліді, як пишуть *не* з дієсловами.

Крок 1. До якої частини мови належать виділені слова?

Крок 2. Зроби висновок, як пишуть *не* з дієсловами. Зістав його з правилом.

Не з дієсловами пишемо **окремо**. Це — орфограма.

262. 1. Обговоріть, що, на вашу думку, означає вислів *авторитетна людина*. Під час обговорення вживайте такі висловлення:

Як ти гадаєш, чи ...? Ти впевнений, що ...? Будь ласка, поясни, що Я погоджуюся з тобою, тому що

2. Прочитай текст.

Мабуть, ти хочеш мати авторитет серед однокласників та однокласниць? Що для цього потрібно? Навчися ніколи не обманювати, не виправдовуватися, не жалітися, не лінуватися, не вихвалитися, не насміхатися з інших. Адже авторитетні люди собі цього не дозволяють.

3. Спиши текст. Підкресли *не* з дієсловами.

263. 1. Прочитайте правила бережного поводження з книгами.

(Не)беріть книжку брудними руками. Коли гортаєте сторінки, (не)слиньте пальців, (не)загинайте ріжків. (Не)малюйте і нічого (не)пишіть на книжці. (Не)вставляйте між сторінками ручку, олівець або лінійку — від цього книжка псується. (Не)читайте книжку під час їди. Бережіть книгу!

2. Випишіть дієслова з *не*.

264. 1. Прочитай вірш Анатолія Костецького. Яка його головна думка?

Я квітку лісову (не)стану рвати,
її додому я (не)понесу,
бо вдома їй джмеля (не)погойдати
і (не)попити ранками росу.
І стеблинку, гілку чи травинку
я (не)ображу: це — страшенний гріх!
Бо в кожній з них живе тремка живинка,
що світиться довірою до всіх.

2. Випиши дієслова з *не*.

ДІЄСЛОВА-АНТОНІМИ, ДІЄСЛОВА-СИНОНІМИ, ДІЄСЛОВА З ПРЯМИМ І ПЕРЕНОСНИМ ЗНАЧЕННЯМ

- 265. 1.** Прочитай вірш. Пригадай, які слова називають антонімами. Знайди їх у вірші.

Є слова, як день і ніч, —
прямо протилежні.
От я обачливий, скажім,
а ти — необережний.

Слова «великий» і «малий»,
«сідати» і «вставати»,
«холодний» — «теплий»,
«добрий» — «злий»
антонімами звати.

За Валентиною Бутрім

- 2.** До яких частин мови належать антоніми з вірша? Назви дієслова-антоніми. Усно склади з ними речення.

- 266. 1.** Прочитай пари дієслів. Що в них спільного? Як ти гадаєш, яка частина слова надала протилежного значення дієсловам?

Завозити — вивозити, вдихати — видихати, забігати — вибігати, взуватися — роззуватися, вигравати — програвати, вмикати — вимикати.

- 2.** Спиши пари слів. Виділи префікси.

Зразок. Завозити — вивозити.

- 3.** Усно склади речення з однією парою слів.

- 267. 1.** Прочитай прислів'я та поясни їх значення. Пригадай ситуацію, коли доречним було б вживання одного з прислів'їв.

1. Добро повік (не)забудеться. 2. Добру справу без нагороди (не)залишають. 3. Пес (не)гавкає, а кусає. 4. З поганого добре (не)зrobiш. 5. Коли хочеш собі добра, то нікому (не)роби зла. 6. (Не)буді лихо, поки спить тихо.

- 2.** Пригадайте, як пишуть *не* з дієсловами. Обміркуйте, якого значення надає дієсловам *не*.

- 3.** Випиши з прислів'їв у стовпчик дієслова з *не*. Через риску запиши слова з протилежним значенням. Як ти гадаєш, що надає протилежного значення дієсловам?

Зразок. Не забудеться — забудеться.

268. 1. Прочитай. Добери до дієслів антоніми. За потреби користуйся словами для довідки.

Лінуватися, сумувати, збільшувати, виключати, вилазити, зникати, відставати, випрямляти.

Слова для довідки: зменшувати, працювати, злазити, випереджувати, з'являтися, веселитися, включати, згинати.

2. Запиши пари антонімів.

269. 1. Прочитай уривок з вірша Марійки Підгірянки. Як ти гадаєш, чи повірить зайчик лисиччиним хитрощам?

Лисичка-сестричка снігами бродить.

Немає поживи, голодна ходить:

— Ой доленько ж, доле, пошли що з'їсти,

бо я вже не можу ні йти, ні лізти!

Аж бачить — он зайчик біжить серед снігу.

Його не догонить лисичка з бігу...

Міркує, гадає, аж очі жмурить,
чи того малого зайчика здурить.

2. Випиши дієслова, які описують, як рухалася лисичка.

3. Знайди у вірші синоніми до слова *думає*.

270. 1. Прочитай. Вибери серед поданих дієслів те, яке найточніше передає вказану дію.

Зима для тварин — найважча пора року. З-під снігу вони не можуть ... (знайти, добути, купити) вдосталь корму, ... (мерзнуть, заморожуються, промерзають), ... (застуджуються, простужуються). Тому співчутливі люди взимку ... (допомагають, підтримують, підгодовують) птахів і диких звірів.

2. Спиши текст, уставляючи відповідні дієслова.

3. У формі якого часу вжито дієслова?

271. 1. У словнику синонімів знайди синоніми до поданих слів.

Літати, бачити, ховатися, шукати, притаїтися.

- 2.** Використовуючи дібрані дієслова-синоніми, складіть декілька речень про тварину, не називаючи її. Прочитайте одні одним. Чи зможуть відгадати однокласники / однокласниці, про кого йдеться?

272. 1. Прочитай вірш Анатолія Камінчука. Розкажи, як ти допомагаєш птахам узимку.

Годівнички

Я **ладнаю** годівнички
для горобчика й синички.
Для малого снігурця
крихт **насиплю** і пшонця.
Прилітайте, друзі милі,
(не)лякайтесь заметілі!

- 2.** Виконай завдання на вибір.
- Спиши вірш, розкриваючи дужки. Підкресли дієслова.
 - Добери та запиши синоніми до виділених дієслів. За потреби користуйся словником синонімів.

273. 1. Прочитай сполучення слів. Пригадай, яке значення можуть мати дієслова.

Котик іде — сніг іде.
Пташка летить — думка летить.
Людина дихає — мороз дихає.
Дитина усміхається — день усміхається.

- 2.** Склади речення, використовуючи одне сполучення слів у прямому та переносному значенні.

274. Зіскануйте QR-код та перегляньте відео. Позмагайтеся, хто «упізнає» та запише якомога більше дієслів з переносним значенням.

Зразок. Зима (що робить?) дивиться, мріє, думає, сипле, засипає, сніжить.

- 275. 1.** Прочитай та відгадай загадку Марійки Загірньої. Назви спочатку дієслова в прямому, а потім у переносному значенні.

Прийшов до нас пан,
вдяг білий жупан.
Пан вельми сердитий, —
грімає на діти:
— З хати **(не)виходьте**,
санчат **(не)вивозьте**,
з гори **(не)спускайтесь**,
в дворі **(не)сковзайтесь**,

в сніжки **(не)гуляйте**,
бабу **(не)качайте**!
А хто **(не)послуха**,
хай береже вуха!
Який же то пан
вдяг білий жупан
і отак сердито
грімає на діти?

- 2.** Назви орфограму у виділених словах. Пригадай, як пишуть *не* з дієсловами. Спиши речення з виділеними орфограмами.

- 276. 1.** Прочитай текст. Чи важко тобі було уявити красу зимового вечора?

Це було темного зимового вечора. Сонце сховалось за обрій. Зарожевів сніговий килим. Замерехтіли зорі в глибокому небі.

Раптом з півночі насунула чорна хмара. Пливе над снігами. Потемнів сніговий килим. Падають сніжинки на землю. Тихо лягають на поле, на ліс, на дорогу (*За Василем Сухомлинським*).

- 2.** Знайди дієслова в прямому та переносному значенні.
3. Спиши два речення. Підкресли дієслова. Укажи, у якому значенні вони вжиті.

- 277. 1.** Прочитай вірш.

Зима мережить поле й луг,
вплітає білий-білий пух.
Та вмить на сніжнім покривалі
червоні маки запалали.
Крильми змахнули, полетіли
і на подвір'ї тихо сіли.
Що ж то за чудо у дворі?
То прилетіли снігурі!

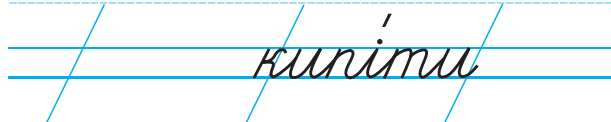
- 2.** Виконай завдання на вибір.
- Спиши речення, у яких дієслова вжито в прямому значенні.
 - Спиши речення, у яких дієслова вжито в переносному значенні.

278. 1. Розгадай ребус.

кипіти

2. Прочитай у тлумачному словнику значення слова *кипіти*.
3. Склади речення зі словом *кипіти* в прямому та переносному значенні.

279. 1. Прочитай. Що цікавого ти дізнався / дізналася?

Ніколи **(не)забувають** про вареники у канадській провінції Альберта. Адже на центральній площі містечка Глендон спорудили пам'ятник... варенику. Скам'янілий кулінарний шедевр має висоту **дев(')ять** метрів і важить дві тисячі сімсот кілограмів. Монумент з'явився тут не випадково. Річ у тім, що вареник — офіційний символ цього міста. Імовірно, предки нинішніх глендонців обожнювали вареники. Мабуть, вони прибули в ці краї з просторів **(У,у)країни**. Відомо, що саме в **(К,к)анаді** історично склалася одна з найбільших у світі українських діаспор.

Пам'ятник варенику у Глендоні (Канада)

2. Поясни, як потрібно писати орфограми у виділених словах.
3. Спиши три речення. У дужках скорочено запиши час дієслів.

280. 1. Прочитай текст. У якому значенні вжито слово *кипіли*? Розкажи, що ти знаєш про вареники.

«Вареники-мученики: в окропі кипіли, велику муку терпіли». Так жартівливо висловлюють удаване співчуття до бідолашних вареників. Цим хочуть підкреслити, наскільки

українці полюбляють смакувати цією стравою. Чи знаєте ви, що вареники в різних регіонах відрізняються за розмірами? Так, на Київщині вареники можуть бути з добрий кулак. А на Західній Україні ліплять малесенькі варенички.

2. Випиши з тексту дієслова. У дужках запиши питання до них.

Зразок. Кипіли (що робили?).

3. Доведіть одні одним, що виписані слова — дієслова.

281. 1. Прочитай вірш Євгена Гуцала. Як ти гадаєш, чи смачний борщ вдався в зайців?

Зайці варять борщ у полі
з буряків та бараболі.
Зайці моркву в борщ кладуть
і капусту в борщ січуть.
Зайці в борщ кладуть квасолу,
сиплять перцю, сиплять солі.
Листя кидають із лавра,
щоб удався борщ на славу.

2. Виконай завдання на вибір.
- Спиши два речення. Підкреси дієслова.
 - Випиши дієслова. Визнач їх час.

Урок розвитку зв'язного мовлення.
Створення власного висловлювання
на основі життєвого досвіду та спостережень

282. 1. Вправа «Квест».

4 3 1 2

1 2 5

абрикос

абрикос

2. Прочитай у тлумачному словнику значення слова *абрикос*.

3. Позмагайтеся, хто складе довший ланцюжок слів зі слова *абрикос*.

283. Прочитай вірш Анатолія Качана. Як ти розумієш вислів *Абрикосові квіти з молоком на вустах*?

До ласкавого сонця,
що прогнало мороз,
відчинились віконця
на гілках абрикос.
Виглядають, як діти,
із віконець в садах
абрикосові квіти
з молоком на вустах.

284. Склади сенкан про абрикос за схемою.

Один іменник.
Два прикметники.
Три дієслова.
Враження від предмета.
Висновок.

Слова для довідки: смачний, соковитий, жовтіє, досягає, вабить, радує, окраса саду, джерело вітамінів, смачний плід.

285. 1. На основі спостережень розкажи за планом про період цвітіння абрикосів. Свою розповідь запиши.

План

1. Що тобі нагадують квітучі дерева?
2. Як цвітуть абрикоси?
3. Як з'являються смачні абрикоски?

Зразок. Люблю дивитися, як цвітуть абрикоси.

Білосніжні квіти уквітчали гілочки дерева. Жовте сонечко кидає свої промінчики на квітучу гілочку. Легенький вітерець щось шепоче весняній красуні. Золотаві бджілки летять на пахощі маленьких квіток абрикосів.

Ще зовсім трохи часу, і на гілочках з'являться маленькі сонечка — смачні абрикоски.

2. Обміняйтесь зошитами з однокласником / однокласницею. Чим сподобався вам його / її твір?

РЕЧЕННЯ

286. 1. Прочитай слова, вставляючи потрібні букви. З букв склади слово.

Г..іміти, ап..льсин, ..ерешня, д..циметр, кише..я, вдяч..ий, гармоні.. .

2. Як ти гадаєш, який рядок можна вважати реченням?

Так і стали вони

Ми саме

Давно вже прийшла пухнаста зима.

287. Пригадай, що ти знаєш про речення. Прочитай, уставляючи потрібні слова. За потреби користуйся словами для довідки.

Перше слово в реченні пишуть з ... букви.

Слова в реченні пишуть

... в реченні зв'язані між собою.

У кінці речення стоять ... , ... ,

Речення виражає ... думку.

Слова для довідки: крапку, слова, закінчену, знак оклику, великої, знак питання, окремо.

288. 1. Розглянь малюнок. Склади за ним речення.

2. Запиши два речення.

3. Доведіть одні одним, що ви записали речення. За потреби звіряйте свої висловлювання з другим завданням із попередньої вправи.

- 289. 1.** Прочитай умови зимової гри, визначивши межу речень. У кінці кожного речення роби паузу.

Веселі горобчики

Діти стають у коло перед ними — по одній сніжній кулі у центрі кола ведучий / ведуча — кіт / кішка діти-горобчики стрибають через снігову кулю в коло і назад забороняється наступати на кулю кіт / кішка намагається зловити горобчиків, перш ніж ті вистрибнуть з кола кого зловили, стає на місце ведучого / ведучої.

- 2.** Спиши два речення: перше про те, що роблять діти-горобчики, а друге про те, що потрібно зробити коту / кішці.

- 290. 1.** Прочитай. Добери з довідки такі слова, щоб утворилися речення.

Веселе дерево весело Музика мовчазна, а ...збирає.
Не хочеться ..., так черевики просяться.

Слова для довідки: людей, співає, танцювати.

- 2.** Запиши утворені речення.

РЕЧЕННЯ, РІЗНІ ЗА МЕТОЮ ВИСЛОВЛЮВАННЯ

- 291. 1.** Прочитай текст, правильно інтонуючи речення.

Чи любиш ти сміятися? Смійся частіше! Адже веселий сміх — це здоров'я, а здоров'я — найдорожчий скарб. Сміх лікує, краще за усі ліки. Мати гарне здоров'я — це так круто!

- 2.** Як ти гадаєш, чому в кінці речень стоять різні розділові знаки?

Пригадай! Речення за метою висловлювання можуть бути **розповідні, питальні, спонукальні.**

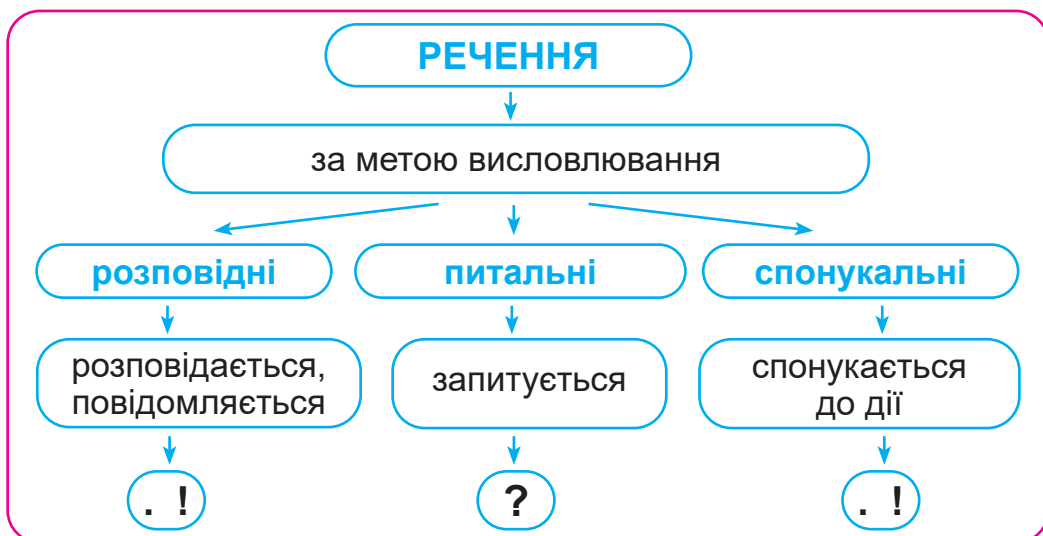
- 292. 1.** Прочитай текст, правильно інтонуючи речення.

Чи полюбляєш ти подорожувати? А хворіти? Навіщо позбавляти себе радості від далеких подорожей тільки тому, що можеш захворіти? Починай загартовуватися! Плавання, регулярні прогулянки та ігри на свіжому повітрі зміцнять твоє здоров'я.

2. Виконай завдання на вибір.
- Спиши розповідне речення.
 - Спиши питальне речення.
 - Спиши спонукальне речення.

293. 1. Прочитай виразно вірш. Як ти гадаєш, чи правильно робить гусак, що займається зарядкою? Обґрунтуй свою думку.

Гусак

Наш гусак піднявся на кладку,
став, як завше, на зарядку.
Повернувся вліво, вправо,
чітко робить вільні вправи.
От зробив гусак зарядку
та й у річку — бух із кладки! —
Миє крила, чистить лапки.
Каже качур: «Так-так-так,
фізкультурник наш гусак!»

Михайло Стельмах

2. Виконайте завдання на вибір.

- Підготуйте запитання і візьміть інтерв'ю в гусака. Запишіть два запитання. Які це будуть речення за метою висловлювання?
- Що б ви порадили гусакові? Запишіть дві поради. Які це будуть речення за метою висловлювання?

294. 1. Прочитай жарт.

Розбита спадщина

— Мамо, ти пам'ятаєш вазу, яка переходить у нашій родині з покоління в покоління?

— Так, ну і що?

— Так-от, моє покоління її щойно розбило.

2. Спиши питальні речення.

РЕЧЕННЯ, РІЗНІ ЗА ІНТОНАЦІЄЮ

295. Досліді, які бувають речення за інтонацією.

Крок 1. Які знаки стоять у кінці речень? Прочитай речення відповідно до розділових знаків.

Гайда на концерт.

Гайда на концерт!

Сьогодні концерт?

Сьогодні концерт?!

Нарешті ми всі разом.

Нарешті ми разом!

Спостерігайте за дивами природи!

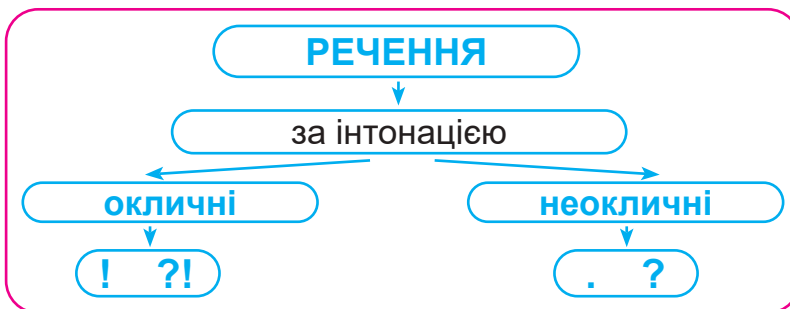
Спостерігайте за дивами природи.

Крок 2. Як ти гадаєш, які речення виражають особливі почуття?

Крок 3. Які це речення за метою висловлювання?

Крок 4. Зроби висновок та порівняй його з правилом.

За інтонацією речення бувають **окличні** й **неокличні**. У кінці речень, які вимовляються з особливим почуттям (захоплення, здивування, радості, образи, здивування), ставиться **знак оклику**. Це — окличні речення. Окличними можуть бути **розповідні, питальні, спонукальні речення**.

296. Прочитайте речення з попередньої вправи. Поміркуйте, які групи речень можна виділити. Свої роздуми формулюйте так:

Можна виділити групу ... речень. Тому що Наприклад, Отже,

297. 1. Зіскануй QR-код та переглянь відео. Опиши свої почуття від переглянутого.

2. Позмагайтеся, хто «впізнає» та запише якомога більше дієслів з переносним значенням.

3. Прочитай, правильно інтонуючи речення. Якими ще словами могли привітатися малинки?

Краєчок апельсинового Сонечка з'явився із-за левад. Повітря дзвеніло чистотою і прозорістю.

— Доброго ранку, Жовтенька малинко, — сказала тихим мелодійним голосом Червоненька малинка.

— Доб-ро-го р-а-а-н-ку, — відповіла, позіхаючи, тихим сердитим голосом Жовтенька ягідка.

— Жовтенька, просинайся швидше, подивись, яка краса! Вранішнє Сонечко таке тепле, лагідне, пестить мої зелені листочки. Подивись, як вони вмиваються росю і стають ще зеленішими.

За Параскою Доценко

4. Виконай завдання на вибір.

- Спиши два неокличні речення.
- Перебудуй два неокличні речення в окличні. Що зміниться в інтонації та написанні? Запиши.

Зразок. Подивись, як вони вмиваються росю і стають ще зеленішими!

298. Прочитай вірш Наталі Гуркіної. Спиши одне окличне та одне неокличне речення.

Розпустило коси сонце,
загляда до всіх в віконце:
— Хто ще щічки не помив?
Хто зарядку не робив?

Хто не слухається маму?
Хто не склав свою піжаму?
Хто в цю пору іще спить?!
Будемо сплюшка будить!

ЗВЕРТАННЯ

299. 1. Прочитай текст про те, як важливо берегти наше довкілля. Що робиш ти, щоб зберегти природу?

Зберегти чистим довкілля — це запорука щасливого і здорового життя на Землі кожного з нас. І саме ти, людино, спроможна виконати таке завдання. Своєю чистотою водні плеса завдячуватимуть тобі, господарю природи. Землянине, пам'ятай, що майбутнє планети в твоїх руках!

2. Досліді, що може містити речення.

Крок 1. До кого звертаються в кожному реченні?

Крок 2. Де в реченні стоять слова, які вказують на того, до кого звертаються?

Крок 3. Як виділяються у вимові та на письмі слова, які вказують на того, до кого звертаються?

Крок 4. Зроби висновок та порівняй його з правилом.

Слово або сполучення слів, що називають того, до кого звертаються, — це **звертання**. Звертання може стояти на початку, в середині чи в кінці речення. Під час вимови звертання роблять **паузи**. На письмі звертання виділяють **комами** або **знаком оклику**.

300. Спиши текст із попередньої вправи. Підкресли звертання.

301. 1. Уяви ситуацію, коли тобі потрібно звернутися до:

мами, тата, бабусі, дідуся, сестрички, братика, друга, подруги, Миколи Петровича, Аліни Павлівни.

2. Запиши у формі звертання подані слова за зразком.

Зразок. Братику, Оксано Артемівно.

3. Виконай завдання на вибір.

- Склади та запиши речення зі звертанням до своєї вчительки / свого вчителя.
- Склади та запиши спонукальне окличне речення зі звертанням до свого друга / подруги.
- Склади та запиши запитальне неокличне речення зі звертанням до свого друга / подруги.

302. 1. Прочитай. Перебудуй речення так, щоб у них було звертання.

1. Оленка береже природу. 2. Діти саджають дерева.
3. Андрійко слухає спів пташок. 4. Іван Петрович розповідає дітям про красу природи. 5. Віра Сергіївна розказує про користь цибулі.

2. Запиши два речення.

Зразок. Оленко, бережи природу!

303. Склади і запиши два речення, у яких ти звертаєшся до рідних.

ГОЛОВНІ ЧЛЕНИ РЕЧЕННЯ

304. Прочитай слова. Склади з них речення та запиши.
зеленокоса, підкрадається, потихеньку, весна.

Слова в реченні називають **членами** речення.

305. Досліді, які бувають члени речення.

Крок 1. Про що йдеться в утвореному реченні? Підкресли це слово однією лінією. Це — **підмет**. Що говориться про весну? Підкресли це слово двома лініями. Це — **присудок**.

Крок 2. Прочитай сполучення підкреслених слів (підмет і присудок). Чи зрозуміло, про що йдеться?

Крок 3. Прочитай речення без підкреслених слів (підмета і присудка). Чи зрозуміло, про що йдеться?

Крок 4. Як ти гадаєш, підмет і присудок — головні чи другорядні члени речення? Зроби висновок та порівняй його з правилом.

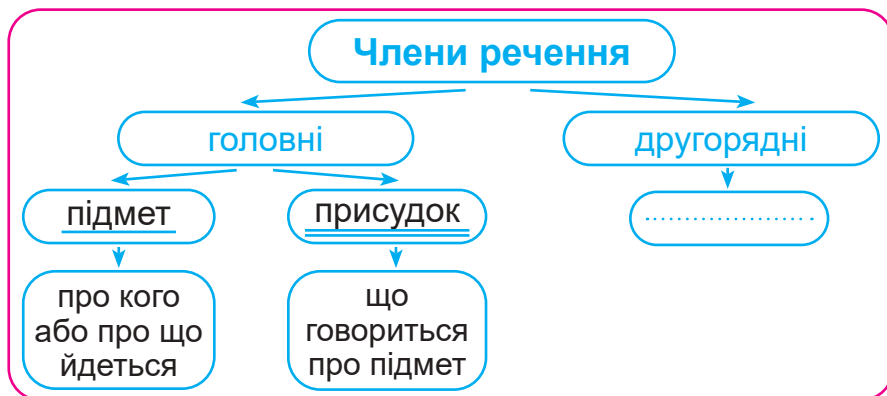

У реченні є **головні** та **другорядні** члени. Головні члени речення — це **підмет** і **присудок**.

Член речення, який вказує, про кого або про що йдеться в реченні, — це підмет. Підмет підкреслюють однією лінією.

Член речення, який вказує, що говориться про підмет, — це присудок. Присудок підкреслюють двома лініями.

Усі інші слова в реченні — це другорядні члени речення. Другорядні члени речення позначають крапками.

306. 1. Прочитай та спиши речення.

Весняне сонечко пригріває землю. Весело цвірінькають горобчики. Зацвів перший підсніжник.

2. Визначте головні та другорядні члени речення. Міркуйте так:

— Про що йдеться в першому реченні?

— Про сонечко. Слово *сонечко* — підмет. Підкреслюю однією лінією.

— Що говориться про сонечко?

— Що воно пригріває. Слово *пригріває* — це присудок. Підкреслюю двома лініями.

— *Сонечко пригріває* — це головні члени речення.

— Сонечко яке?

— Весняне. Слово *весняне* — це другорядний член. Позначаю крапками.

— Пригріває що?

— Землю. Слово *землю* — це другорядний член. Позначаю крапками.

Зразок. Весняне сонечко пригріває землю.

3. Познач підмет, присудок і другорядні члени в наступних двох реченнях.

307. 1. Прочитай уривки з віршів про весну. Як ти гадаєш, чи радіють поети приходу весни? Обґрунтуй свою думку.

До мого вікна
підійшла весна.
Розтопилася на шибці
квітка льодяна.

Дмитро Павличко

Вітерець тихенький
тихо повіва.
Під сніжком м'якеньким
дихає трава.

Анатолій Камінчук

2. Виконай завдання на вибір.
- Знайди до підкреслених підметів присудки.
 - Знайди до підкреслених присудків підмети.
3. Спиши один з віршів. Познач головні та другорядні члени речення.

308. 1. Прочитай та спиши речення.

Крізь прозоре скло
сонечко зійшло
і **поклато** теплу руку
на моє чоло.

Дмитро Павличко

2. Що ти можеш сказати про виділені слова? Визнач серед них та підкресли підмет і присудок.

Урок розвитку зв'язного мовлення.

Складання казки за малюнковим планом та кінцівкою

309. 1. Розшифруй слова.

	<i>а</i>	<i>б</i>	<i>в</i>
<i>1</i>	к	ч	б
<i>2</i>	а	і	і
<i>3</i>	у	р	ш

Код 1. 1а, 2б, 3в, 1а, 2а.

Код 2. 2в.

Код 3. 1а, 3а, 3б, 1б, 2а.

2. Склади речення з утворених слів. Як ти гадаєш, що може об'єднувати кішку і курча?

310. 1. За малюнками та кінцівкою склади розповідь. За потреби використовуй слова для довідки

Почали пильнувати, що ж далі буде. Виявилося, що кішка щоранку виносила курча у двір, як годували курей, дожидала, поки воно наїсться. Тоді брала курчатко в зуби, несла в запічок* і клала біля своїх кошенят (За Борисом Грінченком).

Слова для довідки: одного разу, у квочки вилупилися, ходили з квочкою, привчалися гребтися, наступив на ніжку, квочка не помітила, курчатко в запічку, лиже хвору ніжку.

2. Запиши складену частину розповіді.

311. Як ти гадаєш, що у твоїй розповіді вдалося найкраще?

312. Відгадай загадки Валентини Бутрім. Пригадай, що ти знаєш про підмет та присудок.

1. Він розкаже нам, про кого
чи про що розмова йде.

Хто? чи що? — спитай про нього —
зразу відповідь знайде!

* *Запічок* — місце на печі, відгороджене комином, або за піччю.

2. Він про підмет нам розкаже,
що він робить чи робив,
дію він з предметом зв'яже,
щоб ти думки не згубив.

313. 1. Прочитай прислів'я про працю. Як ти їх розумієш?

1. Праця прикрашає людину. 2. Поганий майстер ремесло* ганьбить. 3. Працьовита людина рано встає. 4. Добра справа сама себе хвалить.

2. Із кожного речення попередньої вправи випиши до підмета присудок.

Праця (що робить?) Майстер (що робить?)
Людина (що робить?) Справа (що робить?)

314. 1. Прочитай вірш Леоніда Куліша-Зіньківа. Чи є в тебе домашні обов'язки? Розкажи про них.

Гарний віник у kota.
Котик хату підміта.
Вимів Мурчик дві смітинки.
Потім ще пів соломинки.
І, нарешті, біля діжки
перелякані дві мишки.

2. Спиши друге й третє речення. Визнач і підкресли в них головні та другорядні члени речення.

315. 1. Позмагайтеся, хто утворить більше речень за схемами.

_____ ■ _____ ■ _____ ■ _____ ■

2. Запишіть два речення та підкресліть підмет та присудок.

316. 1. Прочитай вірш.

<i>Вітерець куці колише.</i>	уночі лягають спати.
<i>Місяць зорям пісню пише.</i>	Щоб ранесенько з охоти
Тільки хмари пелехаті	знову взятись до роботи.

2. Спиши виділені речення. Визнач та підкресли у них головні та другорядні члени речення.

* Ремесло — дрібне виробництво готових виробів.

ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У РЕЧЕННІ

317. Досліді речення.

Крок 1. Прочитай. Яку групу слів можна назвати реченням? Обґрунтуй свою відповідь.

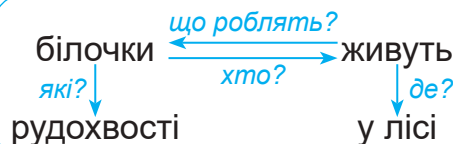

Рудохвостий, білочки, жити, ліс.

Рудохвості білочки живуть у лісі.

Крок 2. Установи в реченні зв'язок між словами за допомогою питань:

Рудохвості білочки живуть у лісі.

Крок 3. Запиши парами слова, зв'язані між собою.

Білочки (що роблять?) живуть; живуть (хто?) білочки; білочки (які?) рудохвості; живуть (де?) у лісі.

Крок 4. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Слова в реченні **зв'язані між собою**. Установити зв'язок між ними можна за допомогою питань. До кожного члена речення **можна поставити питання**.

318. 1. Прочитай. Які ще цікаві факти про тварин ти знаєш?

1. Ведмеді чудово ловлять рибу. 2. Омелюхи взимку харчуються ягодами горобини. 3. Омари мають синій відтінок крові. 4. Ёноти впадають у зимову сплячку.

2. Спиши два речення. За допомогою питань установи зв'язок між словами в реченнях.

Ведмеді (що роблять?) ... , ловлять (що?) ... , ловлять (як?) Омелюхи (що роблять?) ... , харчуються (коли?) ... , харчуються (чим?) ... , ягодами (чого?)

319. Виконайте завдання на вибір.

- Складіть та запишіть речення, підмет у якому слово *зайчик*. Установіть зв'язок слів за допомогою питань.
- Складіть та запишіть речення, присудок у якому слово *літає*. Установіть зв'язок слів за допомогою питань.

- 320. 1.** Прочитай вірш Анатолія Камінчука. Як ти гадаєш, де ти можеш побачити таку картину?

Песик біля печі
пиріжки пече.
Котик у куточку
сухарці товче.

Киця на віконці
плаття пошива.
Півник у чоботях
пісеньку співа.

- 2.** Спиши будь-яке речення. Визнач у ньому та підкресли головні члени. За допомогою питань установи зв'язок між словами.

ЗВ'ЯЗОК СЛІВ У СЛОВОСПОЛУЧЕННІ

- 321. 1.** Прочитай речення.

Тендітний пролісок несміливо визирнув з-під снігу.

- 2.** Запиши словосполучення.

Тендітний пролісок, несміливо визирнув, визирнув з-під снігу.

Словосполучення — це **зв'язані за змістом** слова. У словосполученні завжди є головне і залежне слово. **Головне** — це слово, **від якого** ставимо питання. **Залежне** — це слово, **до якого** ставимо питання. Зв'язок слів у словосполученні визначають **за допомогою питання**. Питання ставимо від головного до залежного слова:

Пролісок (який?) тендітний; визирнув (звідки?) з-під снігу.

Запам'ятай! Підмет і присудок утворюють **граматичну основу** речення і не є словосполученням.

- 322. 1.** Прочитай уривок з вірша Наталі Забілої.

Іще лежить в низинах сніг.

Уже барвінку листя стелиться зеленим килимом до ніг.

Недавно ще гула метелиця.

- 2.** Розпізнай словосполучення за допомогою стрілочок. Випиши їх. Яке слово головне? Яке — залежне? Став питання від головного слова до залежного, використовуючи слова для довідки.

Зразок. Стелиться (до чого?) до ніг.

Слова для довідки: як? чим? чого? яким?

323. 1. Розглянь малюнок.
2. Добери потрібні слова та утвори словосполучення. За потреби користуйся словами з довідки.

Сніг (який?) Струмок (який?) Пливе (по чому?)
Летить (як?) Пташка (яка?)

Слова для довідки: по воді, швидко, весняний, білий, перша.

3. Запиши утворені словосполучення. Підкресли в кожному головне слово.

4. Складіть різні за метою висловлювання речення, використовуючи одне зі словосполучень.

324. 1. Прочитай уривок з вірша Ірини Жиленко.

Березень. Подув **ласкавий вітер**.
Засиніли **оченята квітів**.
Котики **муркочуть на вербичці**,
і не спиться під снігами річці.

2. Випиши виділені словосполучення.
Познач у кожному головне слово.

325. 1. Зіскануй QR-код та переглянь відеоролик.
2. За матеріалом відеоролика та життєвого досвіду розкажи про свій рідний край.

326. 1. Прочитай рядки з вірша Ігоря Калиниченка.

Заніс рідний вітер у серце зернину.
І чисте колосся з душі проросло.

2. Досліди, які особливості може мати речення.

Заніс рідний вітер у серце зернину.

що? який? куди?

Крок 1. Прочитай перше речення. Визнач у ньому підмет і присудок. Запиши їх у стовпчик.

Крок 2. Яке слово в реченні зв'язане за змістом із підметом? Запиши його разом із підметом. Це словосполучення **групи підмета**.

Крок 3. Які слова у реченні зв'язані за змістом із присудком? Запиши їх разом із присудком. Це словосполучення **групи присудка**.

Крок 4. Зроби висновок.

У реченні можуть бути словосполучення **групи підмета** і словосполучення **групи присудка**.

327. 1. Прочитай вірш Віри Паронової. Поясни, як ти розумієш речення *Місяць над рікою срібло розлива*.

Місяць над рікою срібло розлива.
Вкрилася росою зоряна трава.
Калиновий краю, пісне солов'їна,
я тебе кохаю, рідна Україно!

2. Знайди речення, у якому є звертання. Яке це речення за метою висловлювання та інтонацією?

3. Установіть у другому реченні зв'язок слів. Запишіть сполучення слів.

де? що?

Зразок. Місяць над рікою срібло розлива.

Розлива (де?) над рікою;

розлива (що?) срібло.

328. 1. Прочитай прислів'я. Як ти їх розумієш?

1. Рідна Вітчизна народів дарує сонце. 2. Гарна троянда на рідній землі росте.

2. Виконай завдання на вибір.

- Спиши перше речення. Визнач підмет та присудок. Допиши словосполучення групи підмета та групи присудка.

Вітчизна (яка?) ... ; дарує (що?) ... ; дарує (кому?)

- Спиши друге речення. Визнач підмет і присудок. Запиши словосполучення групи підмета та групи присудка.

329. 1. Прочитай уривок з вірша Тараса Шевченка. Як ти гадаєш, поет описував вечір у місті чи в селі?

Садок вишневий коло хати.
Хрущі над вишнями гудуть.
Плугатарі з плугами йдуть.
Співають ідучи дівчата,
а матері вечерять ждуть.
Сім'я вечерея коло хати.
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечерять подає.

2. Спиши перше та друге речення. Підкресли підмет і присудок.
3. Випиши словосполучення групи підмета та групи присудка.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Складання переказу за опорними словами

330. 1. Гра «Дешифрувальник».

Код 1. 1а, 1б, 2а, 2б, 1в, 1г, 2в, 2г.

Код 2. 1а, 1б, 2а, 2б, 1в, 1г, 2в, 2г,
1а, 1г.

	а	б	в	г
1	к	о	н	а
2	с	м	в	т

космона́вт

космона́вт

2. Складіть сенкан до слова *космонавт* або *космонавтка*.

331. 1. Пригадай, що ти знаєш про українського космонавта Леоніда Каденюка.

2. Зіскануй QR-код та переглянь відео. У чому, на думку Гайдемари Стефанишин-Пайпер, полягає формула успіху?

332. 1. Прочитай текст. Яка мрія Сергія Корольова здійснилася?

Здавна людей притягувало небо.
А що там — у темній безодні космосу?

Крок за кроком учені йшли до здійснення людської мрії. Український авіаконструктор Сергій Корольов створив перший у світі космічний корабель. На ньому людина вперше піднялася в космос і облетіла Землю.

2. Яка мета тексту? Який тип цього тексту? Поясни свою думку.
3. Використовуючи слова для довідки, напиши переказ.

Слова для довідки: притягувало небо, темна безодня космосу, вчені йшли, український авіаконструктор Сергій Корольов, космічний корабель, облетіла Землю, підкорювачі космосу.

4. Прочитайте переказ одні в одних. Що вам найбільше сподобалося в переказі однокласника / однокласниці?

ТЕКСТ

ТЕКСТ. БУДОВА ТЕКСТУ. ТЕМА І МЕТА ТЕКСТУ

- 333.** 1. Прочитай текст. Як ти гадаєш, хто може зробити відкриття? Пригадай розділ «Кожне відкриття — це чиєсь захоплення» другої частини підручника «Українська мова та читання». Яке відкриття тебе найбільше вразило?

Кожне відкриття змінює світ

Цікаво, що винаходи можуть створювати звичайні люди. Навіть діти! Уявляєш, кожен / кожна з вас може стати винахідником / винахідницею?! Для цього потрібно спостерігати за навколишнім світом, мріяти, фантазувати, експериментувати, досліджувати. А ще — робити висновки.

І звичайне заняття чи розвага перетвориться у винахід.

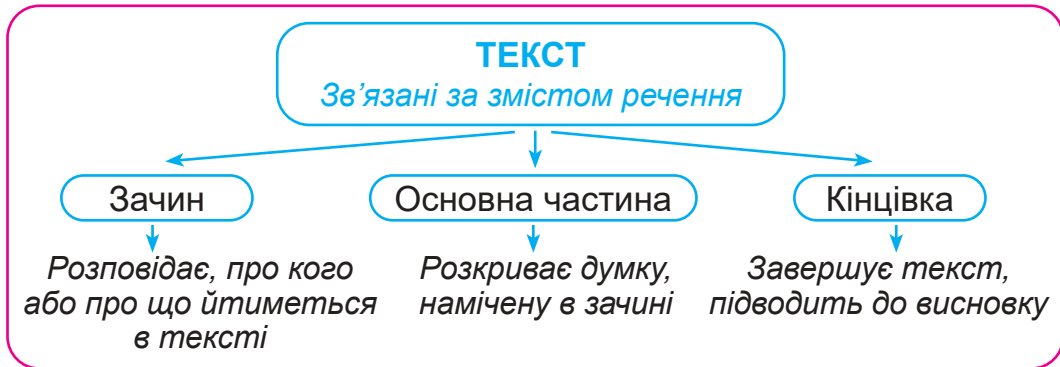

2. Доведіть одні одним, що ви прочитали текст.

Пригадай! Текст — це зв'язані за змістом речення, розміщені в логічній послідовності. До тексту можна дібрати заголовок.

3. **Пригадай**, з яких частин складається текст.

4. Розкажи, про що йдеться в тексті. Це **тема тексту**. Як ти гадаєш, для чого автори написали це текст? Це **мета тексту**.

У кожному тексті про когось або про щось розповідається. Це його **тема**. Кожен текст пишуть з певною **метою**.

334. 1. Прочитай текст. Як ти гадаєш, наскільки корисний винахід Клео Маквікер?

Дуже багато дітей захоплюються ліпленням з пластиліну. А чи знають вони, що його винайшла школярка Клео Маквікер — онука виробника засобу для очищення шпалер від вугільного пилу?

Дівчинка запропонувала використовувати цей засіб для гри. З його складу прибрали очисний компонент, додали мигдалеву олію та фарбники.

Так, спостерігаючи за роботою дідуса, онука і сама стала винахідницею.

2. Яка тема тексту? З якою метою автори написали цей текст?

3. Поділи текст на частини. Спиши зачин.

- 335. 1.** Чи любила ти їсти морозиво? Як ти гадаєш, його винайшли дорослий чи дитина? Щоб дізнатися, чи справдилися твої припущення, прочитай текст.

Більше ста років тому американський підліток Френк Епперсон в одинадцятирічному віці винайшов фруктовий лід на паличці.

Саме відкриття відбулося випадково: ввечері хлопчик через забудькуватість залишив склянку з соком на вулиці. Цієї ночі вдарив мороз.

Зранку в склянці виявився фруктовий лід, який дуже сподобався друзям і рідним Френка. Коли йому виповнилося двадцять дев'ять років, він запатентував* свій винахід.

Через два роки, в тисяча дев'ятсот двадцять п'ятому році, таке «морозиво» продавали по всій Америці. Його ціна була дуже низькою, а асортимент постійно розширювався.

- 2.** Яка тема тексту? З якою метою автори написали цей текст?
3. Поділи текст на частини. Спиши кінцівку.

- 336.** Спиши кінцівку або зачин з попередньої вправи.

ТЕКСТ-РОЗПОВІДЬ. ТЕКСТ-ОПИС

- 337. 1.** Прочитай. Що ти ще знаєш про равликів?

У Стародавньому Єгипті равликів вважали символом вічності. З давніх часів цим молюскам приписували здатність виліковувати різні захворювання. Упродовж останніх років учені приділяють чимало уваги вивченню слизу равликів. За допомогою нього молюск може повністю відновити свою раковину.

- 2.** Пригадай, які бувають типи текстів. Яка мета цього тексту?
а) описати равлика; б) розповісти про равлика;
в) висловити захоплення равликом.

* *Запатентувати* — зареєструвати як власний винахід.

Пригадай! Кожен текст написаний з певною метою. Текст, у якому про когось або про щось **розповідається**, — це **текст-розповідь**.

338. 1. Прочитай текст. Що цікавого ти дізнався / дізналася про равликів?

Равлик (або слимак) — це наземний молюск із зовнішньою черепашкою кулясто-дзиг'оподібної форми з міцними стінками та жовтуватو-коричневого кольору.

Над ротовим отвором равлика є дві пари щупалець. Верхні губні виконують нюхову функцію. На кінцях двох інших щупалець розміщені очі. Равлики не розрізняють кольору і бачать предмети на відстані один сантиметр. Щупальці дуже рухливі й чутливі. Випадково торкнувшись предмета, вони зразу ховаються всередину.

2. Яка мета цього тексту?

- а) описати равлика; б) розповісти про равлика;
- в) висловити захоплення равликом.

Пригадай! Текст, у якому хтось або щось **описується**, — це **текст-опис**.

339. 1. Зіскануй QR-код та переглянь відео. Опиши свої почуття від переглянутого відео.

2. Прочитай тексти. Що нового ти дізнався / дізналася? Визнач, яка тема та мета кожного тексту.

1. Павич із розпущеним пір'ям — одне з найбільш вражаючих видовищ у пташиному царстві. Воно завжди захоплювало людей. Ще в давнину греки і римляни вважали павича священним птахом. Однак це не заважало римлянам вживати павича в їжу.

2. Павич-самець розпускає своє розкішне оперення виключно для самки і більш ні для кого іншого. Його голова, шия і груди темно-пурпурові, розцвічені відтінками зеленого й золотого. Голову павича увінчує чубчик із двадцяти чотирьох пір'їн, що мають більш спокійне забарвлення. Спина в павича зелена, а крила — з мідним відливом.

3. Виконай завдання на вибір.

- Спиши текст-розповідь.
- Спиши текст-опис.

4. Доведіть одні одним, що ви списали текст-опис / текст-розповідь.

340. 1. Прочитай. Що нового ти дізнався / дізналася про лосів?

1. Лось легко звикає до людини. Лише потрібно його підгодовувати. Навіть через кілька років лось буде бігти до «знайомої» людини, обнюхувати обличчя, руки й кишеню, з якої колись діставали ласощі.

2. Лось — велика парнокопитна тварина завважки шістсот кілограм. Його тіло вкрите густою короткою шерстю. Лось має маленький хвіст і високі стрункі ноги. На голові у дорослих самців великі гіллясті роги. Лосі дуже сильні тварини, швидко бігають.

2. Спиши текст-розповідь або текст-опис.

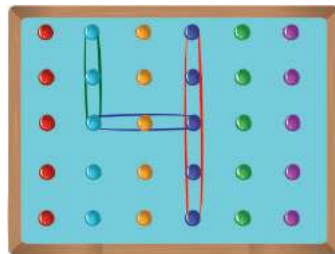
ТЕКСТ-МІРКУВАННЯ

341. 1. Прочитай текст. Чи любиш ти гратися в геоборд?

Геоборд — це чудова розвивальна іграшка.

По-перше, нею можуть гратися і малі діти, і підлітки. По-друге, до гри можна залучати друзів. По-третє, за допомогою кольорових гумок можна створювати різноманітні фігури та малюнки.

Отже, геоборд не лише цікава, а й захоплива гра.

2. Дослідіть, який тип цього тексту. Як ви гадаєте, з якою метою написаний текст?

- а) описати геоборд;
- б) розповісти про геоборд;
- в) висловити власну думку щодо геоборду.

Текст, у якому автор / авторка переконує у **правильності / не-правильності висловленої думки**, — це **текст-міркування**.

3. Досліди будову тексту-міркування.

Крок 1. Визнач зачин. Як ти гадаєш, що в ньому висловлено?

- а) опис; б) твердження.

Крок 2. Визнач основну частину. Як ти гадаєш, що вона містить?

- а) розповідь; б) доведення.

Крок 3. Прочитай кінцівку. Як ти гадаєш, що в ній висловлено?

- а) висновок; б) сумнів.

Крок 4. Зроби висновок та порівняй його з правилом.

Текст-**міркування** складається із **твердження**, **доведення**, **висновку**. У зачині висловлюють твердження. Для цього використовують такі слова та сполучення слів: *я гадаю, на мою думку, переконаний / переконана, стверджую, відомо* та інші. В основній частині висловлюють доведення висловленої в зачині думки: *по-перше, по-друге*. У кінцівці (висновку) підсумовують: *отже, тож, таким чином, тому що*.

342. 1. Прочитайте текст. Доведіть, що це текст-міркування.

Відомо, що діти люблять гратися. Особливо люблять рухливі ігри. Чому? Хто водив «Подоляночку»? Всі! Хто грався в «Котика та мишку»? Теж усі!

Адже рухливі ігри розвивають не тільки силу, спритність, кмітливість, швидкість та витривалість. Вони ще й вчать рідної мови, виховують почуття дружби, товариськості, взаємовиручки.

Тому, діти, шануйте рідне, українське: слово, музику, гру. Бо це наше з вами минуле, сьогодення і майбутнє!

2. Виконай завдання на вибір.

- Спиши твердження.
- Спиши кінцівку.

343. Прочитай. Визнач тип текстів.

1. У гру «Зачарований скарб» діти грають на майданчику. Визначивши межу, в обидва боки відлічують двадцять кроків і кладуть будь-яку річ. Це і буде скарб. Усі гравці об'єднуються у два гурти. Кожен гурт повинен не лише вберегти свій скарб, а й забрати скарб у сусідів. Сторожів біля скарбу немає, але забігати на чуже поле небезпечно. Якщо хтось із чужого гурту* впіймає тебе чи торкнеться рукою, ти мусиш стояти як вкопаний, не зрушивши з місця. Товариш / товаришка може тебе виручити, доторком знявши чари.

Який гурт першим дістане скарб свого сусіда — той і виграв (За Анатолієм Григоруком).

2. Нещодавно ми з друзями дізналися про українську народну гру «Зачарований скарб». Гарна гра!

По-перше, можна гратися всім класом. По-друге, скарбом може бути і камінчик, і паличка, і будь-який предмет. По-третє, потрібно бути обережним і кмітливим.

Саме тому ця гра така весела і цікава.

344. 1. Прочитай текст. Визнач тип цього тексту.

На мою думку, гратися зі своїми рідними — одне задоволення. Тому мовні ігри для цього — найкращий варіант. У них гравцями стають і дорослі, і діти. Тут можна фантазувати, вигадувати нові слова. Такі ігри частіше збирають близьких разом.

2. У які ігри ти граєшся разом із близькими? Спиши доведення.

ТЕКСТ-ЕСЕ

- 345.** 1. Зіскануй QR-код та переглянь відео.
2. Прочитай текст. Чи впізнав / упізнала ти звірятко? Що тобі вже відомо про нього?

Яке дивне звірятко! Малесеньке, кумедне! І таке потішне! Так повільно повзе по землі! Мабуть, кличе маму.

* Гурт — команда.

3. Досліди, який тип цього тексту. Яка мета тексту?

- а) висловити власну думку щодо лінивця;
- б) розповісти про лінивця;
- в) висловити захоплення лінивцем.

Текст, у якому автор **висловлює думки та враження про якусь подію, вчинок чи явище, виражає власні почуття**, — це **текст-есе**.

346. 1. Прочитай текст.

Щастя

— Знайшов! Щастя знайшов! Глянь, мамо, яка гарна п'ятірочка!..

Біжить хлоп'я через подвір'я, поспішає скоріше показати п'ятипелюсткове «щастячко», знайдене на квітучій бузковій гілці.

І стільки тієї радості в голосі хлоп'яти!

— Знайшов!..

Як, можливо, було і в його прадіда сто років тому.

Як, можливо, буде і в його правнука через сто років.

Для щастя іноді так небагато треба...

- 2. Доведіть одні одним, що цей текст — есе.
- 3. Який висновок робить автор? Як переформулюється висновок із назвою есе?

347. 1. Прочитай уривки з казки «Подорож на Край Світу» Ольги Зубер. Яка мета кожного уривку? Які це тексти?

1. А чи траплялося вам коли-небудь побувати на Краю Світу? Ні? Тут, на Краю Світу, Сонце інколи світить через рожеві хмаринки так низько, що за бажання, його можна легко обійняти на знак вдячності за його тепло і світло (звісно, якби воно не було таким гарячим!). А коли воно сідає, то йдучи під ним, треба бути дуже обережним, щоб не зачепитися об нього головою.

2. Як гарно тут, на Краю Світу, рано-вранці! Усе навкруг вкриті сріблястою росою. Авжеж! Де ви ще зможете взяти крапельку роси й покачати її в долонях?! А можете навіть підкинути її вгору, наче кульку, і вона повернеться до вас цілою й неушкодженою. А квітів так багато! Куди не глянеш — усюди квіти! Долини й галявини бувають квітучою красою!

2. Виконай завдання на вибір.

- Спиши послідовно розміщені три речення тексту-есе.
- Спиши послідовно розміщені три речення тексту-опису.

3. Перевірте одні в одних правильність виконання завдання.

348. Прочитай вірш Марійки Підгірянки. Як ти гадаєш, чим захоплюється авторка?

Ой, яка чудова, світла і багата

Ой, яка чудова,	Мова мами й тата,
світла і багата	діда і бабусі.
українська мова,	Знаю її добре,
мова мами й тата!	ще краще навчуся.

Урок розвитку зв'язного мовлення. Написання адреси

349. 1. Відгадай ребус.

,

e

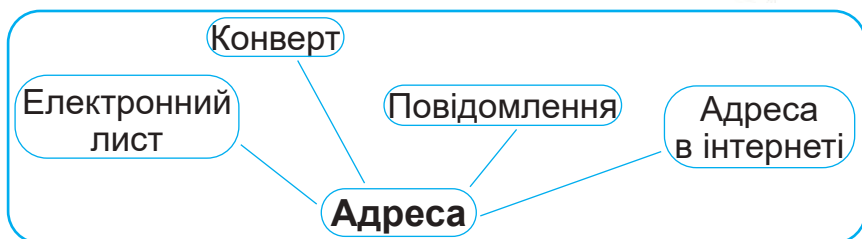
”

адреса

адреса

2. Як ти гадаєш, для чого потрібна адреса?
3. Виконай завдання на вибір.
 - Знайди значення слова *адреса*.
 - Знайди значення слова *адрес*.

350. 1. Прочитай текст. Яка інформація для тебе була корисною?

Сучасна пошта — це всесвітня мережа доставки поштової кореспонденції, яка поєднує рідних людей, друзів чи ділових партнерів. Ніщо не замінить живого почерку людини, оригіналів документів. Від того, наскільки правильно написана адреса на поштовому відправленні, залежить гарантія його своєчасної доставки одержувачу, який на нього чекає.

2. Зіскануй QR-код та переглянь відеоролик. Як ти гадаєш, чим можуть пишатися українці?

351. 1. Досліди, як потрібно підписувати конверт.

Крок 1. Де потрібно вказувати адресу одержувача, а де — адресу відправника?

Крок 2. Чи потрібно вказувати індекс в адресі?

Крок 3. Що можна скорочувати в адресі, а що потрібно писати повністю?

Крок 4. Перелічи, що та в якому порядку потрібно зазначати в адресі, коли відправляєш листа у місто / село? Зроби висновок.

Адреса відправника, індекс <u>Стецюк Дарина</u> <u>вул. Степова, 54</u> <u>с. Кам'янки, Підволочиський р-н</u> <u>Тернопільська обл.</u> <u>47840</u>	
	Адреса одержувача, індекс <u>Петренко Максим</u> <u>вул. Весела, 17, кв. 145</u> <u>м. Чернівці</u> <u>58000</u>

2. Виконайте завдання на вибір.
- Обговоріть, чи можна припускатися помилок у написанні адреси.
- Обговоріть, навіщо потрібно розбірливо писати адресу.

352. 1. Напиши лист-подяку людям, які роблять твоє життя особливим та цікавим.

2. Поклади лист у конверт, підпиши його.

3. Перевірте одні в одних підписаний конверт. Скажіть свою думку щодо правильності оформлення підпису конверта. Свої міркування починайте так:

Я гадаю, що адреса одержувача / відправника написана правильно / не правильно. Тому що Отже, цей лист швидко / не скоро знайде свого отримувача.

4. Надішли лист поштою або вручи особисто.

ОЗНАКИ ХУДОЖНЬОГО, НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ТА ДІЛОВОГО СТИЛЮ

353. 1. Прочитай вірші. Яка їх тема? З якою метою вони написані?

Опустила хмара крила,
хмара вулицю накрила.
Розбігайтесь, хто куди,
в хмари повен міх води (*Наталя Карпенко*).

То не хмара,
а дірява парасоля:
сама змокла,
ще й мене
до нитки намочила (*Ігор Калинець*).

Ці та подібні тексти мають ознаки **художнього** стилю.

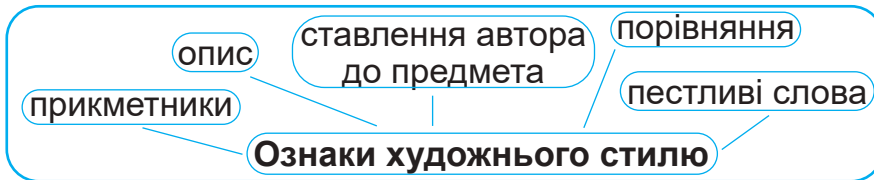
2. Досліди, які ознаки має текст художнього стилю.

Крок 1. Чи є в текстах слова та словосполучення, ужиті в переносному значенні?

Крок 2. Чи висловлюють автор / авторка своє ставлення до хмари? Якими словосполученнями? Зроби висновок.

Текст, у якому автор / авторка висловлює своє ставлення до написаного, використовуючи **слова** та **словосполучення, вжиті в переносному значенні**, має ознаки **художнього стилю**.

354. Як ви гадаєте, у якому підручнику частіше трапляються тексти, що мають ознаки художнього стилю: у хрестоматії для читання чи підручнику «Я досліджую світ»? Висловіть свої міркування так:

Я гадаю, що Тому що Отже, це

355. 1. Прочитай скоромовку Анатолія Камінчука. Як ти розумієш вислів *Хмари — немов отари*? Які ознаки художнього стилю має скоромовка?

Коло діброви пасуться корови.
Побіля річки пасуться телички.
На оболоні* пасуться коні.
А в небі хмари — немов отари.

- 2.** Який тип цього тексту? Вивчи скоромовку напам'ять.
- 3.** Запиши з пам'яті або спиши. Установи зв'язок слів у першому або другому реченні. Підкресли члени речення.

356. 1. Прочитай сполучення слів. Чи можна їх використати для написання тексту, який має ознаки художнього стилю?

Жили-були, родина дощових краплинок, бавилися, гралися, носилися по небу, порвали небо, нахмурилося, розкрило ворота, неслухняні краплі, рясним дощем, зраділа земля, подякувала маленьким крапелькам.

- 2.** Складіть розповідь, яка має ознаки художнього стилю. Використовуйте подані словосполучення.

* *Оболонь* — низинна місцевість біля річки чи озера, що затоплюється під час весняної повені.

357. Пригадай текст із ознаками художнього стилю, який ти читав / читала в хрестоматії для читання. Спиши три послідовно розміщених речення.

358. 1. Прочитай вірш. Яка його тема? З якою метою написаний цей тест?

Хмари складаються з найдрібніших крапель води чи кристалів льоду (залежно від температури).

Хмари утворюються, коли тепле повітря піднімається вгору. Високо в небі невидимі водяні пари охолоджуються і перетворюються на крапельки води, які разом утворюють хмари.

Туман — це хмари, що висять низько на землю і застигають все пеленою*.

Цей текст має ознаки **науково-популярного** стилю.

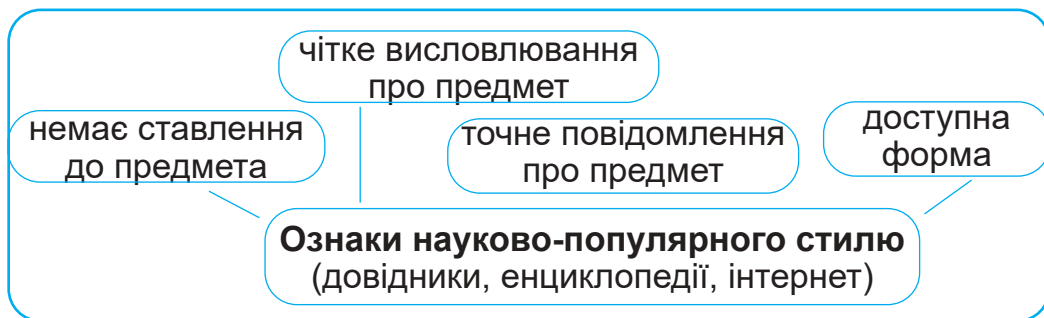
2. Досліди, які ознаки можуть мати тексти науково-популярного стилю.

Крок 1. У якому значенні вжиті слова та словосполучення в тексті?

Крок 2. Чи висловлює автор своє ставлення до написаного?

Крок 3. Зроби висновок.

Текст, у якому слова та словосполучення вжиті у **прямому значенні** й автор не висловлює своє ставлення до написаного, має ознаки **науково-популярного стилю**. Науково-популярні тексти у доступній формі розповідають **про наукові поняття**.

3. Як ти гадаєш, до якого стилю належить правило? Доведи свою думку.

* Пелена — покривало.

359. 1. Прочитайте текст. Що для тебе було новим?

Роса не утворюється на ґрунті або стежках, так як вони довго зберігають сонячне тепло, а лише на рослинах, які охолонули. До того ж, не вся волога, яку ми спостерігаємо на рослинах уранці, є росю. Основна частина вироблена самою рослиною. Волога надходить із рослин через пори листків.

2. Доведіть одні одним, що цей текст має ознаки науково-популярного стилю.
3. Спишіть три послідовно розташовані речення.

360. 1. Як ти гадаєш, у яких книгах можуть траплятися тексти науково-популярного стилю? Обґрунтуй свою думку.

«Математика», хрестоматія з читання, енциклопедія, «Українські народні казки», збірка лічилок, «Я досліджую світ», «Українська мова».

2. Спиши назви чотирьох книг, у яких, на твою думку, найбільше науково-популярних текстів.

361. 1. Прочитай слова та сполучення слів. Які з них можна використати для написання тексту науково-популярного стилю «Кругообіг води в природі»? Запиши.

Прозора вода; підвищення температури повітря; як дзеркало; процес випаровування; утворення хмар; кучеряві хмарки; охолодження; грайливі крапельки; скупчення водних крапель; ллє як з відра; дощ.

2. Визнач, який тип цього тексту. Обґрунтуй свою думку.

362. Знайди в підручнику «Я досліджую світ» текст, який має ознаки науково-популярного стилю. Спиши три речення, які послідовно розміщені.

363. 1. Прочитай текст. Які правила гарної поведінки ти знаєш?

Завжди дотримуй свого слова.

Поводься шляхетно.

Виконуй все вчасно.

Прислухайся до думок інших.

Стався з повагою до себе та оточуючих.

2. Досліди, ознаки якого стилю може мати текст.

Крок 1. Виконай завдання на вибір.

- Досліди, чи має цей текст ознаки художнього стилю.
- Досліди, чи має цей текст ознаки науково-популярного стилю.

Крок 2. Зроби висновок.

Цей текст має ознаки **ділового** стилю.

364. Досліди, які ознаки ділового стилю може мати текст. Для цього вибери правильні відповіді.

Крок 1. Текст у діловому стилі — це текст:

- а) у якому висловлено припущення;
- б) написаний коротко, але дуже чітко, конкретно.

Крок 2. У тексті наявні:

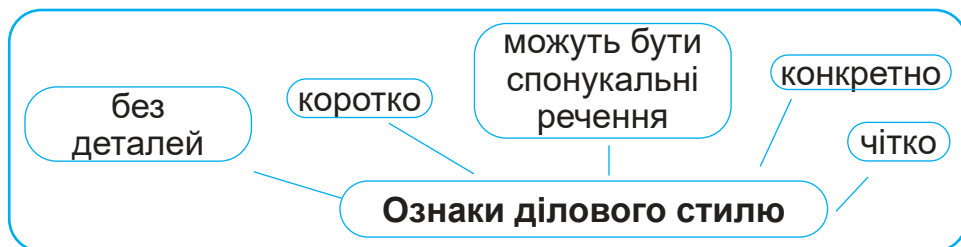
- а) спонукальні речення;
- б) запитальні речення.

Крок 3. У тексті речення:

- а) чіткі, без деталей;
- б) описують деталі сказаного.

Крок 4. Зроби висновок. Порівняй його з правилом.

Текст, який написаний **коротко, чітко, конкретно, без деталей**, має ознаки **ділового стилю**. У такому тексті можуть бути спонукальні речення.

- 365. 1.** Прочитайте. Яка тема кожного тексту? Виберіть текст, який має ознаки ділового стилю. Доведіть свою думку.

1. Оголошення

18 травня о 14 годині розпочинає роботу гурток «Юні мандрівники». Запрошуються учні та учениці початкових класів. Заняття гуртка відбуватиметься *щовівторка о 14 годині* у класній кімнаті 3 класу.

Керівниця гуртка *Інна Петрівна Іваненко*

2. Космічна мандрівка

Сонечко-зірочко, де ти мандруєш,
з ким ти у космосі подорожуєш?
— Поруч зі мною велика родина,
стелиться Шляхом Чумацьким стежина.
Роєм круг мене всі родичі в'ються,
в променях діти-планети пасуться.

За Наталею Карпенко

- 2.** Спишіть текст, який має ознаки ділового стилю.

- 366.** Виконай завдання на вибір.

- Спиши будь-яких два правила.
- Склади і запиши три поради, як берегти книги. Який стиль цього тексту?

ПЛАН ТЕКСТУ

- 367. 1.** Прочитай казку. Що розповіла бджілка своїй подружці?

Був сонячний весняний ранок.
З вулика вилетіла бджілка. Летить трудівниця над лугом, аж бачить: на зеленому килимі багато золотих сонечок. Спустилася бджілка на кульбабку. Знайшла найпахучішу квітку. Сіла на золоте сонечко. І набрала багато-багато меду.

Повернулася трудівниця додому. Віднесла мед у вулик, вилила в маленькі мисочки. Та й до подружки своєї. Розповіла їй про кульбабу. Полетіли бджілки разом.

За Василем Сухомлинським

Пригадай! До тексту можна дібрати **заголовок**. У заголовку коротко відображено тему тексту. Заголовок може бути у формі розповідного, питального чи спонукального речення.

2. Придумайте заголовок до казки.

368. Виконай завдання на вибір.

- Назви тему кожної частини.
- Постав питання до кожної частини.

Пригадай! До тексту можна скласти **план**. План допомагає послідовно переказати події, про які розповідається в тексті.

Пригадай! Текст може поділятися на смислові частини — **абзаци**. Абзац — це одне або кілька речень. Абзаци пов'язані між собою за змістом і розміщені в логічній послідовності. Кожен абзац пишуть **з нового рядка з відступом**.

369. 1. Розгляньте малюнки. Це малюнковий план до казки.

2. Прочитайте. Як ви гадаєте, чи можна написане вважати текстом? Що потрібно зробити, щоб утворився текст?

Білий метелик вихваляється, що його крильця кращі. Адже вони схожі на білу хмаринку.

Зайшло сонце, настала ніч. Обидва метелики посіріли.

А червоний метелик переконаний, що він кращий. Бо схожий на сонце.

Зустрілися, сіли на зеленому листочку та й хваляться.

Над зеленим лугом літали два метелики. Один білий, а другий червоний.

За Василем Сухомлинським

370. Знайдіть у тексті абзаци, які відповідають кожному малюнку. Спиши один абзац на вибір.

371. 1. Прочитай текст. Як ти гадаєш, навіщо потрібні метелики?

Найбільші метелики живуть у тропічних лісах на берегах Амазонки. До того ж вони й найяскравіші.

Агриппіна — жителька Бразилії. Це нічний метелик.

Довжина його тулуба — дев'ять сантиметрів, а розмах крил — близько тридцяти сантиметрів.

Яскраво-бежеве забарвлення верхнього боку крил метелика може зливатися із забарвленням квітів.

2. Добери заголовок до тексту.
3. Прочитай речення. Вибери та спиши тільки ті, які можуть слугувати планом до тексту.

Де живуть найбільші метелики? Чим харчуються метелики? Чим цікава будова агриппіни? На що схоже забарвлення крил метелика? Як метелики купаються?

372. Спиши перший абзац попередньої вправи. Підкресли підмет та присудок у першому реченні.

ЗВ'ЯЗОК РЕЧЕНЬ У ТЕКСТІ

373. 1. Як ти гадаєш, які тварини наштовхнули вчених на створення антени?

У природі різні **тварини** шукають їжу по-різному.

А **кажани** виявляють місце розташування, відстань і розмір шуканих об'єктів шляхом передачі та аналізу хвиль, які відбиваються від живих об'єктів. Цей принцип був запозичений людиною для створення багатьох **приладів**. **Таких**, як антена, радар (прилад для пошуку і вимірювання відстаней між об'єктами) та інших.

Однак локаційний **апарат** кажанів набагато точніший, ніж створені людиною прилади.

2. Прочитай виділені слова. Як ти гадаєш, для чого вони потрібні?

Речення в тексті зв'язані між собою. Для уникнення повторів можуть уживатися інші слова та сполучення, які відображають значення замінюваних слів.

374. 1. Як ти гадаєш, скільки років телефону? Прочитай, уставляючи слова для довідки, аби уникнути повторів у тексті.

Під час розкопок одного з палаців у Перу археологи знайшли дивний пристрій. ... вік становить понад тисячу років. ... були дві половини гарбуза. ... були з'єднані між собою мотузкою. ... археологи зрозуміли, що знайшли один із перших телефонів. Виявляється, у державі стародавніх інків також був свій бездротовий телефон! ... особливі труби були прокладені в стінах палацу. ... уловлювали і передавали звуки. Цікаво, що сидячи на троні, владика міг віддавати розпорядження по всьому палацу.

Слова для довідки: вони, це, згодом, його, ці.

2. Спиши послідовно розташованих чотири речення з тексту. Підкресли слова, які вжито для уникнення повторів.

3. Об'єднайтеся у групи та висловіть припущення щодо поставленої проблеми.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, тому що...	Чи потрібно в тексті уникати повторів слів та словосполучень?	Ні, тому що...
ВИСНОВОК		

375. Виконай завдання на вибір.

- Спиши зачин.
- Спиши основну частину. Підкресли слова та сполучення слів, які допомагають уникати повторів.

Твістронна тканина

Запам'ятай назву цієї тканини, бо вже в недалекому майбутньому зможеш придбати футболку чи кофтинку з неї.

Від звичайної твістронна тканина відрізняється тим, що вона перетворює рухи грудної клітки під час дихання на енергію. Цієї енергії вистачить для зарядки твого смартфона.

Тоді ти ніколи не забуватимеш зробити це.

376. 1. Прочитай вірш. Як ти розумієш вислів *Травень блукає, на сопілці грає?*

По травах шовкових,
лісах та дібровах
травень блукає,
на сопілці грає.
І де він проходить —
то там жито сходить,
у садочках пишно
розцвітають вишні.

За Оленою Коваленко

2. Яка тема тексту? Яка мета?

3. Серед поданих заголовків вибери найбільш вдалий. Поясни свій вибір.

Весна. Травень. Дарунки травня.

377. 1. Прочитай тексти про зозулю. Визнач тему та мету кожного тексту.

1. Травень у барвистому вбранні... Так люблю, гарно навкруги! На різні голоси виспіває птаство! Та найголосніше чути: ку-ку, ку-ку! Це зозуля лічить літа. Нарахуй і мені, зозуленько, довгого, щасливого віку!

2. Зозуленько! Пташечко!

Ми так раді твоєму поверненню на рідну землю! Ти — наша рятівниця, захисниця зелених насаджень. Тільки ти знищуєш страшно волохату гусінь! Ми вдячні тобі, зозулько, за твою допомогу.

3. Існує думка, що всі зозулі підкидають яйця в чужі гнізда.

Насправді, у Мексиці та США серед кактусів мешкає земляна зозуля. Її тіло має довжину шістдесят сантиметрів. Вона погано літає, тримається переважно землі. Пташка відкладає від трьох до дев'яти яєць і насиджує їх сама.

Отже, зозулі бувають різні.

2. Вибери текст, який тобі найбільше сподобався. Виконай у зошиті тестові завдання.

1. Цей текст з елементами:

- а) ділового стилю;
- б) художнього стилю;
- в) науково-популярного стилю.

2. Це текст:

- а) розповідь;
- б) опис;
- в) міркування;
- г) есе.

3. Текст складається з:

- а) міркування, зачину, основної частини;
- б) зачину, основної частини, кінцівки;
- в) основної частини, кінцівки, опису.

3. Доведіть одні одним, що завдання виконане правильно / неправильно.

ПОВТОРЕННЯ

378. 1. Устав пропущені букви. За потреби користуйся орфографічним словником.

В_лосипе_, _армонія, ап_льсин, к_шення, д_циметр, вогни_е, д_ректор, при_зний.

2. Запиши слова за алфавітом.

3. Підкресли слово, яке має таку звукову будову .

379. 1. Прочитай та відгадай загадку.

Це слово три значення має: то тягнеться ніжно до мами,
то двері воно зачиняє, то букви випишує вправно.

2. У якому словнику ми можемо знайти значення слів? Які словники ти ще знаєш?

3. Об'єднайтеся в групи та висловіть припущення щодо поставленої проблеми.

ТАК	ПРОБЛЕМА	НІ
Так, тому що...	Чи потрібно учневі / учениці користуватися словниками?	Ні, тому що...
ВИСНОВОК		

380. 1. Прочитай вірш Ліни Костенко. Як ти розумієш вислів *Сонце сипле квіти, як з бриля?*

Сонце сипле квіти

Уже в **дітей** порожевіли личка,
уже дощем надихалась рілля.
І скрізь трава,
травиченька,
травичка!
І сонце сипле **квіти**,
як з бриля!

2. Знайди у вірші споріднені слова.

3. Виконай завдання на вибір.

- Випиши споріднені слова та познач у них корінь.
- Розбери за будовою виділені слова.

- 381. 1.** Прочитай усмішку Грицька Бойка. Як ти гадаєш, чи зрозумілим було пояснення хлопчика?

Побіг і прибіг

— Розкажи, як в змаганнях шкільних ти із бігу усіх переміг?..

— Ну, спочатку я, значить, — побіг, ну, а потім я, значить, — прибіг!

- 2.** Порівняй значення виділених слів. Яка частина слова змінює його значення?

- 382. 1.** Прочитай вірш Оксани Кротюк. У які ігри ти любиш грати на подвір'ї?

Ігри

Левенята грали в ігри:	то малесенькі папужки...
то вовки вони, то тигри,	Ким лиш тільки не були,
то зайці, то сови-сплюшки,	поки спати не лягли.

- 2.** Випиши іменники у множині. Через риску запиши іменники в однині.

Зразок. Левенята — левеня.

- 3.** Підкресли іменники чоловічого роду.
4. З якої букви написано ім'я та прізвище авторки? Пригадай, які ще іменники пишуть з великої літери.

- 383. 1.** Прочитай текст. Що цікавого ти дізнався / дізналася?

Ти чув / чула про веслоногих жаб? Виявляється, вони уміють літати! Щоправда, не так, як птахи. Веслоногі жаби не літають, а планерують, коли стрибають з гілок. Наприклад, чорнолапа жаба (мешкає в Лаосі й Таїланді), зістрибуючи з висоти **десять** метрів, може пролетіти **чотирнадцять** метрів.

- 2.** Доведіть одні одним, що виділені слова — числівники.
3. Спишіть речення з числівниками.

- 384. 1.** Прочитай вірш Галини Брич. Як, на твою думку, авторка ставиться до української мови?

Чудова, мелодійна, багата на слова,
співуча, солов'їна, і ніжна, й ділова,
і мудра, і прекрасна, дзвінка, немов струмок,
і лагідна, й чарівна, як мамин голосок.
Це — мова українська і давня, і нова.
У ній крилаті вислови, споріднені слова...

- 2.** Випиши з вірша сім прикметників.

- 3.** Доведіть одні одним, що виписані слова належать / не належать до прикметників.

- 385. 1.** Прочитай і відгадай загадки.

1. Б'ється, стука молоток, поправляє нам садок. 2. Повзун повзе, на базар голки везе. 3. Летить — виє, сяде — землю рие. 4. Літає крилами, ходить ногами, висить догори лапками.

- 2.** Знайди слова, які називають дії предметів. Яку назву мають ці слова? Що ти знаєш про них?

- 386.** Пригадайте, які ознаки має текст.

Мова — одна з найбільших святинь народу. Зіткана з радощів і жалів, неповторна і невмируща.

Яка вона рідна, наша українська мова! Напоєна цілющими соками землі, вмиа небесною блакиттю, злеліяна людською пам'яттю. Бережіть кожне її слово, несіть у маленьких дитячих серцях велику любов від роду до роду, від покоління до покоління.

Вивчайте! Творіть! Вдосконалюйте!

До зустрічі в наступному навчальному році!

ВІДГАДКИ

60. Ніч і день, ополонка, лавровий лист, роса, годинник. **93.** Дуб, липа, тополя, береза. **181.** Парасолька, лід, дзеркало, сито, вікно, сніг, корова, гребінець, подушка, ніж. **197.** Вовк, білка, заєць. **207.** Молоко, каша, борщ. **237.** Чотири жуки і три павуки. У одного жука шість ніг, а у одного павука — вісім. **258.** Вареники, хліб, млинець. **278.** Мороз. **312.** Підмет, присудок. **379.** Ручка. **385.** Дятел, їжак, жук, кажан.

ЗМІСТ

Звуки і букви. Алфавіт. Наголос	4
Звуки і букви	4
Апостроф	5
Правильна вимова слів зі звуком [г]	6
Правильна вимова слів зі звуками [дз], [дз'], [дж]	8
Правильна вимова слів із подовженими приголосними звуками	9
Алфавіт. Розташування слів за алфавітом	10
Слово. Значення слова	14
Багатозначні слова	14
Пряме та переносне значення слів	16
Синоніми	17
Антоніми	20
Будова слова	23
Форми слова. Закінчення	23
Основа слова	25
Корінь слова	28
Слова з ненаголошеними голосними [е], [и] в коренях слів ...	32
Дзвінкі приголосні звуки в кінці складу перед глухими і в кінці слова	38
Префікс слова	40
Слова з префіксами <i>роз-</i> , <i>без-</i>	44
Слова з префіксами <i>з-</i> , <i>с-</i>	47
Суфікс слова	49
Частини мови. Іменник	53
Власні і загальні іменники	60
Однина і множина	62
Рід іменників	64
Прикметник	67
Зв'язок прикметників з іменниками	69
Змінювання прикметників за родами та числами	70
Числівник	79
Дієслово	85
Часові форми дієслів	88
Правопис не з дієсловами	93
Дієслова-антоніми, дієслова-синоніми, дієслова з прямим і переносним значенням	95
Речення	102

Речення, різні за метою висловлювання	103
Речення, різні за інтонацією	105
Звертання	107
Головні члени речення.....	108
Зв'язок слів у реченні	113
Зв'язок слів у словосполученні	114
Текст	118
Текст. Будова тексту. Тема і мета тексту	118
Текст-розповідь. Текст-опис	120
Текст-міркування	122
Текст-есе	124
Ознаки художнього, науково-популярного та ділового стилю	128
План тексту.....	133
Зв'язок речень у тексті	136
Повторення	139
Уроки розвитку зв'язного мовлення .11, 18, 27, 36, 43, 51, 59, 66, 75, 82, 91, 100, 110, 117, 126	

Навчальне видання

Кравцова Надія Михайлівна, **Придаток** Ольга Дмитрівна, **Романова** Валентина Михайлівна

УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЧИТАННЯ

Підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти

У двох частинах

Частина 1

Редагування і верстання: *Тетяна Дунаєвська*

Літературне редагування: *Любов Левчук*

Художнє оформлення: *Юлія Литвин, Олена Сажко, Віталій Дзюбак*

Дизайн обкладинки: *Олена Демчак*

Випусковий редактор: *Тетяна Дунаєвська*

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

Видано за державні кошти. Продаж заборонено

Формат 70x100/16. 11,67 ум. др. арк., 9,47 обл.-вид. арк. Тираж 43514. Замовлення № 175/05.

Редакція газети «Підручники і посібники».

46000, м. Тернопіль, вул. Поліська, 6а. Тел.: (0352) 43-15-15; 43-10-21.

Збут: pip.ternopil@ukr.net Редакція: editoria@i.ua www.pp-books.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 5143 від 05.07.2016 р.

Книга-поштою: а/с 376, Тернопіль, 46011.

Тел.: 096-948-09-27; 097-50-35-376 pip.bookpost@gmail.com

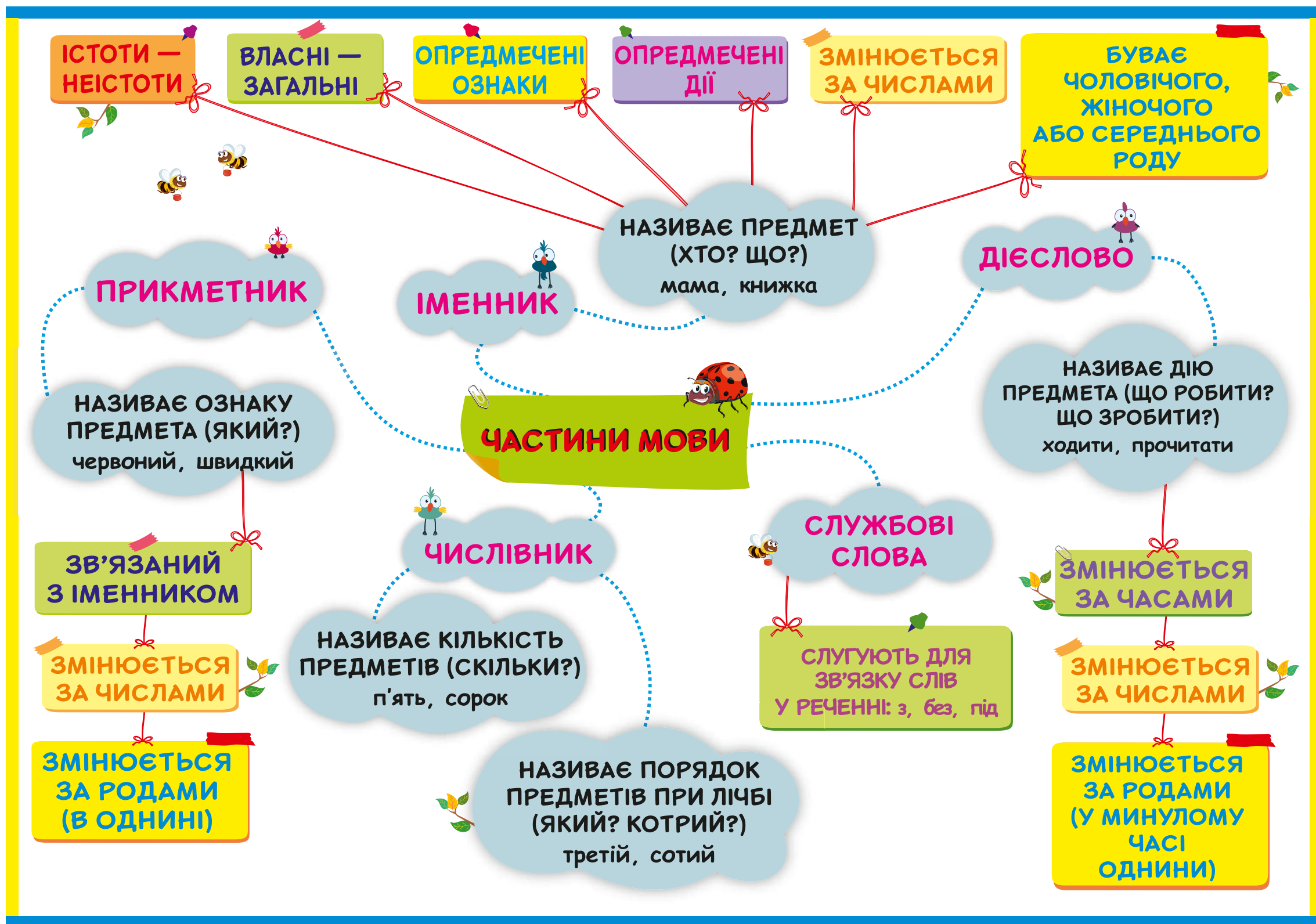
Віддруковано у ПП «Юнісофт»

61036, м. Харків, вул. Морозова, 13 б, www.tornado.com.ua

Свідоцтво ДК № 3461 від 14.04.2009 р.

Список використаних джерел

- С. 7. <http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/1h.html>. С. 13. http://web.archive.org/save/http://www.planeta.co.ua/ua/tales/boiko0_10.php. С. 17. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/осінь-принесла-золотисті-стрічки-оповідання-василя-сухомлинського.html>. С. 18. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/василь-шаройко-помічниці-збірка-віршів-для-дітей.html>. С. 22. <http://web.archive.org/save/http://www.planeta.co.ua/ua/tales/pavlychko.php>. С. 26. <http://web.archive.org/save/http://chl.kiev.ua/pub/Publication/Show/179>. С. 27. Володимир Гантра. Вірші «Сергнєві айстри» К.: Веселка 1993. С. 29. <http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/zoo.html>. С. 30. http://web.archive.org/save/https://onlyart.org.ua/children/virshi_dlya_ditey/zayets-vasyly-golubiy-dzvonyk-zbirka/. С. 32. <http://web.archive.org/save/http://www.ukrcenter.com/Lire-patupa/Hatala-3abina/39366/Bovk-i-kozlyata>. С. 33. <http://web.archive.org/save/http://nashridkup.com.ua/?p=10654>. С. 38. <http://web.archive.org/save/https://www.l-ukrainka.name/uk/Verses/NakrylachPisen/VDytjachomuKruzi/NazelenomuGorbochku.html>; <http://web.archive.org/save/http://megaznaika.com.ua/kazka/veres-volodymyr-parhomenko/>. С. 40. http://web.archive.org/save/https://onlyart.org.ua/children/virshi_dlya_ditey/bojko-grytsko-kachechka-prachechka-zbirka/. С. 41. Кононенко Олексій. Слухай подих давнини / Олексій Кононенко. — К.: Економіст, 1997. — 12 с.: кольор. in. С. 42. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/олгга-зубер-щедрий-ведмідь-і-вдячна-мишка-казка.html>. С. 45. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/bipui-pro-ukrainsky-vyshivanku-ta-vyшити-рушники.html>. С. 46. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/бондодимир-нагорняк-зима-з-книги-український-рік.html>. С. 48. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/як-мураші-наїлися-цукру-оповідання-майка-інгансен-читати-завантажити.html>. С. 49. Кононенко Олексій. Слухай подих давнини / Олексій Кононенко. — К.: Економіст, 1997. — 12 с.: кольор. in. С. 50. http://web.archive.org/save/https://sonyashnik.com/verses/3/48_0.html. С. 51. Довкілля. Хрестоматія / Упорядник Біда О. А., «Ірпін», 1998. С. 52. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/микола-сингаївський-гумористичні-вірші-байки-веселини-скоромовки-з-ілюстрованої-збірки-маківка-і-перчина-читати-завантажити.html>. С. 54. <http://web.archive.org/save/http://posnayko.com.ua/reader/knizhnaya-polka/novogodnie-stihotvoreniya/bronya-zymu-malyuvala-1151.html>. С. 56. http://web.archive.org/save/http://ditky.info/publ/port_roku/de_zimue_konik-strubunc_vsevolod_patalakha/9-1-0-264. С. 57. http://web.archive.org/save/https://chomysuku.blogspot.com/2012/06/blog-post_10.html; <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/нана-виноградова-дитячі-вірші-про-звірат-риб-пташок.html>. С. 58. <http://web.archive.org/save/http://luginlib.org.ua/blog/?tag=%D0%B2%D1%96%D1%80%D1%88%D1%96>. С. 59. <http://web.archive.org/save/https://ukrlit.net/lib/sosura/jnexo.html>. С. 61. <http://web.archive.org/save/20http://wloveua.com/ua/english-15-facts-about-the-shatsk-lakes/>. С. 63. <http://web.archive.org/save/https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=465>; http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/kyrpa_poesia3.html; <http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/cherednychenko.html>. С. 68. Барвінок, 2011 р. № 9 (961); Книга ерудита. Переклад українською мовою. — Київ : Махаон — Україна, 2000. С. 70. <http://web.archive.org/save/https://www.poznavayka.org/uk/nauka-i-tehnika-2/pidvodna-fotozomyka-neobhidne-obladnannya-ta-nyuanasy-yiyi-provedennya/>. С. 71. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/нана-виноградова-дитячі-вірші-про-звірат-риб-пташок.html>. С. 73. <http://web.archive.org/save/https://korali.info/dlya-dushi/naikraszi-virshi-pro-ukrainu.html>. С. 74. http://web.archive.org/save/http://ua.igotoworld.com/ua/article/913_luchshye-blyuda-ukrainsky-kuhni.htm. С. 77. <http://web.archive.org/save/https://igramotyiv.co.ua/косинська-опія-рідна-мова/>. С. 78. <http://web.archive.org/save/https://dcdc-lad.livejournal.com/26874.html>. С. 80. <http://web.archive.org/save/https://krasotkina.com/bipui/Ціснівники%20дурного%20десятка.html>. С. 81. Барвінок, 2014 р. № 2 (990). С. 82. Грицько Бойко, Веселини, вірші, скоромовки. — Київ : Веселка, 1965. С. 84. Юрий Круляк. Весела математика. Київ : Веселка, 1975. С. 85. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/григорій-фальково-вич-віршки-для-дітей-з-різних-збірок.html>. С. 86. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/світлана-рабуз-вірші-про-етикет-для-дітей-у-школі.html>. С. 87. <http://web.archive.org/save/http://www.eco-live.com.ua/content/ts%D1%96kav%D1%96-fakti-pro-tvarin>. С. 89. Барвінок, 2012 р. № 6 (970). С. 90. <http://web.archive.org/save/http://kolygoroshko.com.ua/diir/7-1-0-188>. С. 93. <http://web.archive.org/save/http://kolygoroshko.com.ua/diir/7-1-0-189>. С. 94. <http://web.archive.org/save/https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5825>. С. 95. Бібліотека «Шкільний світ». Київ. «Редакції загальнопедагогічних газет» 2005. С. 96. http://web.archive.org/save/http://alexia-didit.blogspot.com/2011/02/blog-post_8973.html. С. 97. <http://web.archive.org/save/http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/virshi-pro-tvarin-i-ptakhiv-zimoiu.html>. С. 98. <http://web.archive.org/save/http://www.bibliokif.ua/chytay/virshi-ta-opovidannya-pro-zymu/virshi-pro-zymu/start-16.html>; <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/vasиль-сухомлинський-зимове-оповідання-як-дзвенять-сніжинки.html>. С. 99. <http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/varenichky3.htm>; <http://web.archive.org/save/https://www.automandry.com.ua/blog/2016-10-12-udivitelnoe-ryadom-pamyatnik-vareniku/>; <http://web.archive.org/save/http://l-ponomara.com/ukrayinski-pryslyv-ya-ta-prykazky-posmakujmo-traditsijnymy-stravamy/>. С. 100. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/zayci-v-polivaryat-borsh-dobirka-ditayich-bipuiu.html>. С. 101. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/ditayich-virshi-pro-vesnu-anatolii-kavach.html>. С. 103. <http://web.archive.org/save/http://www.kidmade.com.ua/uk/article/zimovi-ryhlyvi-igri-dlja-ditej.html>. С. 104. <http://web.archive.org/save/https://pustynchik.ua/ua/online-school/health/virshi-pro-zdorovja>. С. 105. <http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/veselinky100.htm>. С. 106. <http://web.archive.org/save/http://familytimes.com.ua/dytayachi-opovidannya/rozmova-v-malynyku/>; http://web.archive.org/save/https://onlyart.org.ua/children/virshi_dlya_ditey/natalya-gurkina-rozpustylo-kosy-sontse/. С. 110. <http://web.archive.org/save/https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=6110>; <http://web.archive.org/save/http://posnayko.com.ua/reader/knizhnaya-polka/stihotvoreniya-o-vesne/beresen-yak-zaychik-694.html>; <http://web.archive.org/save/https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=6110>. С. 111. Рігченко Б. Розум та почування у живої тварі. — К.: Богдана, 1994.; Бутрим В. Л. Граматична веселочка. Збірник нестандартних дидактичних матеріалів. — Х.: Основа, 2006. — 124 с. С. 112. http://web.archive.org/save/http://ilijadn22.blogspot.com/p/blog-page_27.html. С. 114. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/ditayich-virshiki-pro-zvibat-anatolii-kamenchuk.html>; <http://web.archive.org/save/https://natalyagurkina.ucoz.ua/forum/49-1000-1>. С. 115. <http://web.archive.org/save/http://doshkolenok.kiev.ua/vesnjanky/365-virshi-pro-vesnu.html>. С. 116. http://web.archive.org/save/https://uti-puti.com.ua/view_articles_kids.php?id=4211. С. 117. http://web.archive.org/save/https://maximum.fm/novini_12; <http://web.archive.org/save/https://cikavo-znaty.com/lyudi-yaki-proslavili-ukrayinu-na-ves-svit-24-ukrayinski-emigranti-gordist-nacyi/>. С. 119. <http://web.archive.org/save/http://cikavo-znaty.com/389-vinahodi-yak-pridumali-dit.html>. С. 120. <http://web.archive.org/save/https://pedpresa.ua/171567-top-20-genialnyh-vynahodiv-prydumanyh-ditmyi.html>; <http://web.archive.org/save/https://dovidka.biz.ua/rozpovid-pro-ravlika/%20Довідник%20цікавих%20фактів%20та%20корисних%20знань%20%20dovidka.biz.ua>. С. 121. Дивовижні равлики // Киця. — 2019. — № 4. — С. 10; <http://web.archive.org/save/https://nbu4kids.wordpress.com/category/допитливим-чому-ка/>; Дітям про все на світі: Популярна дитяча енциклопедія. — Х.: Белкар-книга, 2015. — 192 с.: in. С. 122. Ілюстрована енциклопедія тварин / Укладач О. В. Шаповалова. — Харків : Лерас, 2005. — 112 с.: in. С. 124. Григорук А. І. Солом'яне море: Розповіді про нар. ігри: для дошк. та мол. шк. віку. С. 125–126. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/олгга-зубер-подорож-на-край-світу-казкова-повість.html>; <http://web.archive.org/save/http://mala.storinka.org/bipui-pro-ukrainsky-movy-zbirka.html>. С. 127. <http://web.archive.org/save/http://www.izyumrda.gov.ua/grafik-vidklyuchennya-elektroenergii/15-izyumska-raionna-derzhavna-administratsiya/golovna-storinka/novini/351-zastupnik-golovi-administratsiji-prezidenta-i-golovi-mvs.html>. С. 128. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/наталья-карпенко-поезії-про-дошк.html>; http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/kalynetc_dzvinka1.html. С. 129. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/virshiki-скоромовки-для-дітей-від-анатолія-камінчука.html>. С. 130. Книга ерудита. Переклад українською мовою. — Київ : Махаон — Україна, 2000. С. 131. Довкілля. Хрестоматія. Упорядник Біда О. А., «Ірпін», 1998 р. С. 133. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/ditayich-virshi-від-наталії-карпенко-про-космос-планети-місяць-зірки.html>; <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/vasиль-сухомлинський-збірка-оповідань-казки-школи-під-гоном-небом-від-а-до-з.html>. С. 135. Василь Сухомлинський. Куди поспішали мурашки. Казки. Для дошкільного віку. Художник Галина Сокиринська. Київ : Веселка, 1981. С. 12.; http://web.archive.org/save/https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D0%B2%D0%BA%D0%B0%D0%90%D0%B3%D1%80%D0%B8%D0%BF%D0%BF%D1%96%D0%BD%D0%B0%BF%media/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Vtsania_agrippina_6.JPG. С. 136. Кажан і антена // Зайчик. — 2018. — № 12. — С. 18; <http://web.archive.org/save/https://nbu4kids.wordpress.com/category/сторінками-журналі/>; С. 137. <http://web.archive.org/save/https://nbu4kids.wordpress.com/category/сторінками-журналі/>; <http://web.archive.org/save/http://abetka.ukrlife.org/kovalenko.htm>. С. 139. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/dobirka-virshiv-pro-vesnu-відомий-українських-авторів-з-різних-збірок.html>; http://web.archive.org/save/https://24tv.ua/lifestyle/linna_kostenko_virshi_ukrayinskoyu_movoyu_n939328. С. 140. <http://web.archive.org/save/https://mala.storinka.org/оксана-кротюк-добірка-віршів-для-найменших-школярів.html>; <http://web.archive.org/save/https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=5033>. С. 141. <http://web.archive.org/save/http://soroka-vorona.info/soroka-vorona.info/virshi/virshi-pro-ukrainu-batvivshchynu/1567-2016-08-16-13-05-10>.

ISBN 978-966-07-3631-3

